

„Să nu ne mai facem inimă rea și spaimă gândindu-ne că lumea românească ar fi mai stricată decât altele. Nu; neamul acesta nu e un neam stricat; e numai nefăcut încă, nu e până-acuma dospit cumsecade.”

I.L. Caragiale

Se distribuie GRATUIT

An VII Nr. 52 Decembrie 2016

CLIPA

Magazinul actualității culturale românești

Director fondator: DINU SĂRARU

Editor: Fundația Națională pentru Civilizație Rurală „Niște Țărani” și Arhiepiscopia Râmnicului

Ștefan Mitroi

Leru-i ler!

Sate-nzăpezite cad din cer
Ninge cu pridvoare albe, leri-i ler!
Inflori-vor până dimineață
În ferestre mari grădini de gheață
Și-n grădini, ca niște licurici,
Lacrimi de părinți și de bunici.
Turle de biserici trec pe drum
Trase, leri-i ler, de cai de fum.
Chiar mai adineauri am văzut
Cum venea de sus un clopot mut,
Troienit va fi pământul tot
De clopotnițe de ger și de omăt.
Leri-i ler, în case pe velinți
Ninge cu bunici și cu părinți,
Geamurile de la drum sunt ninse
De gutui și candelă aprinse.
Ni-i aduce iarna înapoi
Pe toți cei plecați de lângă noi.
Nu știu niciodată să fi nins
Ca în noaptea asta înadins
Din icoane cu-amintirea lor,
E pământul nămețit de dor!
Ieri înspre amiază se zvonise
Că va viscoli cu porți închise,
Dar a nins pe inserat ușor
Doar cu porți de lemn fără zăvor
Iar prin sat cu nechezat de cai
După care parcă un buhai
A țipat în depărtări stingher
Ce urgie dulce, leri-i ler!
Chiar tu însuși să te ningi în zori
Așteptând la prag colindători
Și-apoi să-și trimiți înlăcrimat
Sufletul în cer la colindat!

Nașterea Mântuitorului

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu
Membru AOSR

O lecție de demnitate națională

Au fost vremuri când oamenii politici români promovau interesele naționale ale României, cu demnitate și competență, neacceptând să se supună deciziilor luate de marile puteri.

Un astfel de lider politic a fost Ion I. C. Brătianu, șeful delegației României la Conferința de pace de la Paris, întrunită după încheierea Primului Război Mondial.

Acest război a fost declanșat la 28 iulie 1914, prin atacarea Serbiei de către Austro-Ungaria. După doi ani de neutralitate, țara noastră a intrat în luptă alături de Antanta, care – prin Convenția politică din 4/17 august 1916 – s-a angajat să recunoască dreptul României de a-și anexa teritoriile locuite de români în Austro-Ungaria, adică Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul și Bucovina.

Armata română a adus o prețioasă contribuție la cauza Antantei, ajutând la măcinarea forțelor militare ale Puterilor Centrale (au rămas înscrise în istorie marile bătălii de la Mărăști, Mărășești și Oituz din vara anului 1917). Războiul s-a încheiat în ziua de 11 noiembrie 1918, prin capitularea Germaniei.

În 1917-1918, cele două mari imperii multinaționale (habsburgic și țarist) s-au prăbușit sub loviturile luptei de eliberare a popoarelor asuprite. Pe ruinele lor au apărut noi state: Finlanda, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Cehoslovacia. În același timp, slavii de sud au creat Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor, iar românii din Basarabia, Bucovina și Transilvania s-au unit cu România.

Conferința păcii de la Paris, care și-a început lucrările la 18 ianuarie 1919, nu a fost – cum spera Brătianu – un for de dezbateri și decizie a unor state egale, așa cum fusese pe câmpul de luptă. El se întemeia pe Convenția din 4 august 1916, care prevedea că România se va bucura de aceleași drepturi ca și aliații ei la viitoarea Conferință a păcii.

Între principiile enunțate și modul corect de desfășurare a Conferinței de pace, existau deosebiri fundamentale. Deciziile erau luate de „Consiliul celor patru” (Woodrow Wilson – SUA, Georges Clémenceau – Franța, Lloyd George – Marea Britanie și Vittorio Emanuele Orlando – Italia), numit și Consiliul Suprem. Statele mici, între care și România, au fost incluse în rândul statelor „cu interese limitate”.

Continuare pe pagina 5

† Î.P.S. Dr. Varsanufie,
Arhiepiscopul Râmnicului

Paștorala de Crăciun 2016

IUBITULUI NOSTRU
CLER, CUVIOȘILOR
VIEȚUIȚOR AI SFINTELOR
MĂNĂSTIRI ȘI TUTUROR
DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI
DIN ACEASTĂ DE DUMNEZEU
PĂZITĂ EPARHIE:
HAR, MILĂ, PACE ȘI ÎNTRU TOATE
BUNĂVOIRE,
IAR DE LA NOI ARHIEREȘTI ȘI
PĂRINTEȘTI BINECUVĂNTĂRI!

„Iată, Fecioara va avea în pântec
și va naște Fiu și vor chema numele Lui Emanuel,
care se tâlcuiește: Cu noi este Dumnezeu”
(Matei 1, 23; cf. Isaia 7, 14)

Iubiți fii și fice duhovnicești,

Sărbătoarea Nașterii Domnului este, după expresia Sfântului Ioan Gură de Aur, maica tuturor sărbătorilor, pentru că acest praznic este urmat de toate celelalte praznice. Fără înomenirea Fiului lui Dumnezeu, nu am vorbi de Învierea Mântuitorului, iar fără Înviere, nu s-ar mai fi împlinit scopul înomenirii. Chiar dacă în plan istoric despărțim praznicele unul de altul, ele sunt strâns legate între ele, iar la Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie acestea toate se regăsesc ca o singură realitate. După cum ne învață Sfinții Părinți, în Sfânta Liturghie recapitulăm, ca realități trăite, principalele praznice ale Bisericii; astfel, după aceștia, în Sfânta Liturghie mereu trăim Nașterea Domnului, mereu trăim Învierea și, la fel, Cincizecimea.

Continuare pe pagina 7

Dinu Săraru

Treimea de platină

„Nu știu alții cum sunt...”

De la o vreme, în apropierea Crăciunului și a Anului Nou, începe să mă învăluie parfumul dulce amar al nostalgiei clipelor izgonirii mele de la Teatrul Mic pe strada căruia, Sărindarul, n-am mai putut să calc de mai bine de un sfert de veac, din ziua de 8 ianuarie 1990 când, așa cum se anunța cu satisfacție într-un chenar negru, ca de ferpar, în ziarul „România Liberă” unde abia se întorsese nu Prietenul meu, nu unul dintre Prietenii mei, nu cel mai bun Prieten al meu de o viață, ci chiar Prietenul Octavian Paler: „ÎN SEĂRSIT, CU 88 DE VOTURI PENTRU ȘI... CONTRA, DINU SĂRARU A FOST DESCĂUNAT DE LA TEATRUL MIC” lăudați până atunci, și Teatrul și eu, cu prilejul fiecărei noi premiere treisprezece ani! și chiar de către Prietenul, semnatarul cu mâna lui al unei admirabile cronici la *Să imbrăcăm pe cei goi* de Pirandello, cu Valeria Seciu și Ștefan Iordache în rolurile protagoniste.

Continuare pe pagina 5

Mircea Radu Iacoban

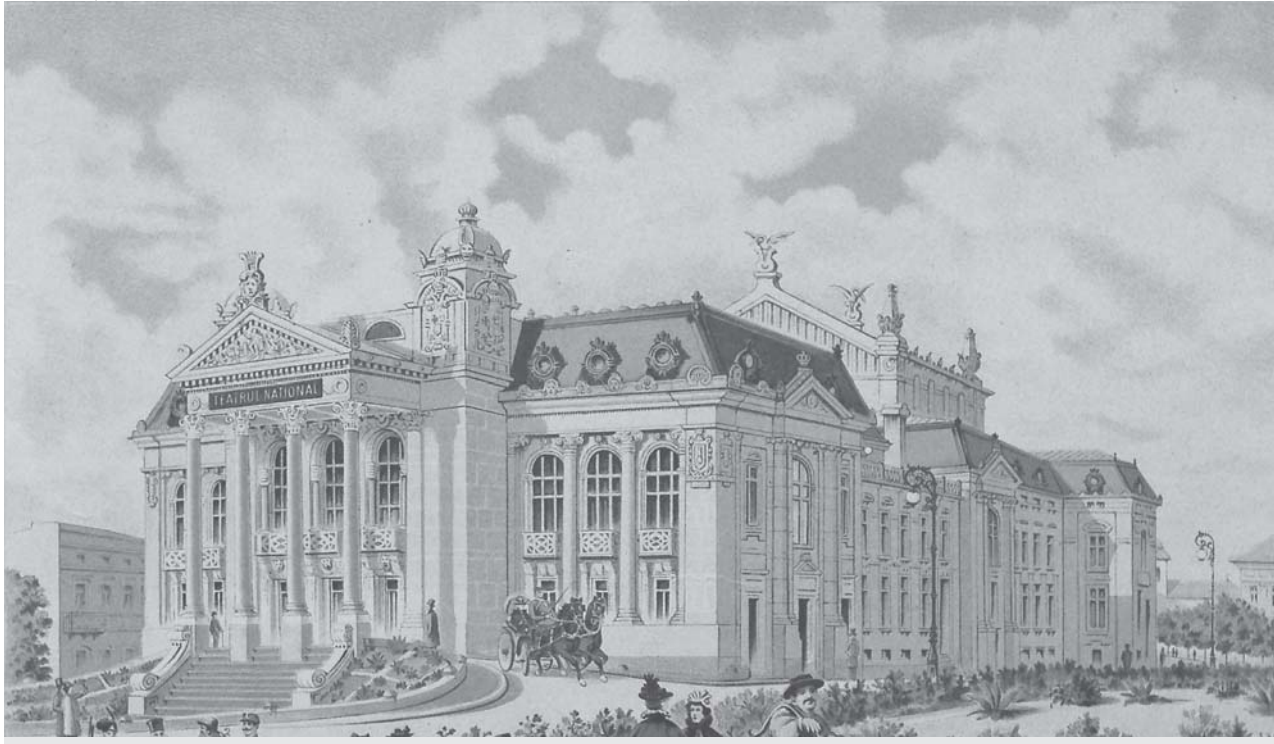
„Ca să se știe”

Naționalul ieșean sărbătorește 200 de ani de teatru românesc și împlinirea a 120 de ani de la construirea sălii. La ceas aniversar, au trecut rememorările tonice, călduțe, cu ecouri șușotind triumfalist: suntem de cine știe când pe baricade, am făcut, am dres, aplauze! S-ar știrbi ceva din aura instituției dacă, alături de șiragul celor ctitorite cu fruntea sus prin veac, s-ar face vorbire și de poticnirile trist înscrise pe răbojul cel adevărat? Trei aș spune că-s împrejurările în care Naționalul s-a aflat în mare cumpănă: incendiul nimicitor din 1888, refugiu de la sfârșitul celui de al doilea război mondial și, „pour la bonne bouche”, consecințele nefastele decizii emenate de la „Cabinetul 2” în faimoasa „Epoacă de aur”. Tustrele temele nu par a interesa în mod deosebit cercetătorii istoriei teatrului, firește preocupați mai întâi de cele petrecute la față de cortină – cu atât mai mult cu cât cea mai veche scenă a țării s-a dovedit a avea șapte vieți, de fiecare dată rezistând și revenind în forță. Teatrul de la Copou a fost mistuit de flăcări în 1888; în târgul Ieșilor incendiile bântuind mereu, vâlvaia din Dealul Copoului a fost trecută în rândul întâmplărilor nefericite și-atât. Numai că, spun documentele, focul a izbucnit dintr-o dată la toate cele patru colțuri ale clădirii. Evident, a fost pus. De cine, de ce, care-s mobilurile – iată teme de investigat fie și numai pentru mai limpedea deslușire a istoriei unei instituții de recunoscut prestigiu (nu numai) românesc. Al doilea episod amaric: refugiu. Marfarul ce purta trupa și zestrea Naționalului a colindat luni în șir prin Transilvania, poposind în localități mărunte și amărate. Care a fost viața trupei bejenită din pricina războiului, ce public aveau reprezentațiile (că, ici-colo, s-a mai jucat), cu ce repertoriu, cum rezonau dramele frontului dincolo de eoul vătuit și surdinizat al jurnalelor radio și de emoția spectacolelor dedicate răniților? Se va fi aflat câte un grăunte de eroism (poate, și de lașitate) în cine știe ce moment al lungii peregrinării, cum au traversat dificila încercare caracterele? Încă multe-s de aflat și, deocamdată, nu avem la îndemână decât însemnări răzlețe... De năpasta a III-a am avut direct parte în cei 11 ani cât am lucrat la Teatrul Național: poate fi comparată și cu focul, și cu războiul. În timpul refugiuului, când, practic, instituția nu mai funcționa decât inertial și mai degrabă simbolic, iar bugetul țării îndrepta „totul pentru front, totul pentru victorie!”, Naționalul a primit subvenția guvernamentală fără nici o întârziere, indiferent unde era „ancorată”

trupa (și mai pilduitor: în toiul conflagrației mondiale, când, nu-i așa, „între arme muzele tac”, la Iași, în 1943, statul înființa Filarmonica „Moldova”). Ei bine, onor Cabinetul 2 a izvodit, în plin gongorism exacerbant al „epocii de aur”, decizia potrivit căreia România nu-și mai subvenționează instituțiile de spectacole – dacă vor să existe, n-au decât să se auto-finanțeze. Decizia, absolut aberantă, afecta vital toate cele cinci instituții pe care le administram atunci (Naționalul, Opera, Filarmonica, Teatrul „Lucașfăruș” și Teatrul Municipal Suceava). Din calculele făcute, cu prețul bătut în cuie al biletului (echivalând cu trei călătorii cu

prestigiul și aura Casei lui Alecsandri. Dilemei, altfel fără ieșire, avea să-i pună capăt doar revoluția... Și mai apăsătoare decât abandonul statal privind susținerea materială era sufocanta „îndrumare” oficială. În deceniul 7, după pensionarea forțată a „decanilor” scenei, drastic impusă de autofinanțare, Naționalul rămăsese fără „seniori”. Dar și fără actori tineri! O compoziție izbutită poate preschimba, scenic, un june într-un octogenar; invers, imposibil. Același Cabinet 2 izvodise însă o nouă dispoziție absurdă: absolvenții de învățământ superior nu pot fi repartizați în orașele mari, declarate „închise”. Poate că

puteau depăși procentul de 12%, așa că lista titlurilor o aprobau, în primă instanță tâmplarii, electricienii, mașiniștii, mecanicii, cizmarii. Care, hârșiți și cu bun simț, ridicau mâna fără obiecții. Urma aprobarea Comitetului Județean de Cultură (și, evident, „educație socialistă!”); de aici încolo, toate deciziile se luau în funcție de rezumatul piesei, cu reală măiestrie și inventivitate confecționat de Secretariatul literar. Dacă obținea acordul, proiectul urma a fi, obligatoriu, „dezbătut cu oamenii muncii” dintr-o întreprindere. La sfârșitul schimbului, în loc să prindă rând la parizer, muncitorii de la Nicolina erau înghesuiți în sala Clubului, unde le solicitam aprobarea să fie jucați Schiller și Caragiale la Național. Mai departe: era necesar acordul Biroului Județean PCR, convocat în ședință specială. Dacă repertoriul trecea (de regulă, era întors pentru „îmbunătățiri” ale... rezumatelor), se trimetea la București, la Consiliul Culturii (și „Educației Socialiste”): aici se produceau cele mai multe intervenții – tăieri, adăugiri, „comenzi sociale” niciodată finalizate. Urma aprobarea supremă, aceea a Secretariatului C.C. al P.C.R., după care nu se mai putea clinti o virgulă. Cum se vede, până aici încă n-a apărut Cenzura – și departe mult mai este! Încă o vamă: Comisia Teatrală locală, convocată să avizeze (sau nu) spectacolul. Consiliul Culturii trimetea, la viziore, instructorii de la București, care, împreună cu reprezentanții ai organelor locale (sindicate, pionieri, UTC, armată etc. etc.) hotărâu dacă premiera poate avea loc sau se amână pentru „dregeri” ideologice. Abia acum intra în scenă Cenzura, cu obiecțiile ei și cu decizia finală. Dar nu s-a terminat: după premieră, acționa post-cenzura. Fie ca urmare a „scrisorilor oamenilor muncii”, fie a vreunui articol vigilent din presa de partid, spectacolele „cu probleme” erau „puse în dezbateră oamenilor muncii”. Am avut parte, ca autor, de două astfel de execuții publice, piesele incriminate fiind „Tango la Nisa” („dezbateră” la Casa Tineretului) și „Hardughia” (la Teatrul Național), ambele prezidate de Popescu-Dumnezeu, mai marele propagandei în România... Iaca așa era. Mai știe cineva? Adevărată minune, dar printr-o asemenea rețea de gratii ideologice, și-n pofida persecuției financiare, Teatrul Național din Iași a izbutit să treacă nu puține spectacole de reală ținută artistică. Unele chiar memorabile. La ceas aniversar, ce să spunem altceva decât „cele rele să se spele, cele bune să se-adune”?

Teatrul Național din Iași inaugurat la 1 decembrie 1896, Abdel Badana

tramvaiul) și cu repertoriul impus, pentru autofinanțarea celei mai vechi scene românești spectatorul s-ar fi convenit, după ce-și cumpără biletul, să intre pe o ușă a sălii și să iasă imediat pe cealaltă, în flux continuu, 24 de ore din 24, ca la Mausoleul lui Lenin! Mi-ar trebui zeci de pagini pentru a trece în revistă sumedenia de „soluții” la care am recurs: multe ar face deliciul DNA-ului, de n-ar acționa, (sper) prescripția! Dacă reprezentațiile au avut de suferit prin „subțierea” devizului montărilor, trupa n-a simțit, material, rigorile auto-finanțării, și, ceea ce-i mai important, actual artistic în sine și-a păstrat ținuta, izbutindu-se, în pofida împrejurărilor deloc prielnice, nu puține spectacole remarcabile. Până când am primit un telefon de la Radu Beligan: „Tu ce faci acolo, vrei să arăți că se poate?” Avea perfectă dreptate: cu nesfârșită trudă, riscuri și umilințe, luam (e un eufemism!) dintr-un buzunar al statului ca să punem în altul, iar ceea ce la Iași se arăta – fie și oricât de trudnic – cumva posibil, nu era cu puțință în orașele în care teatrul n-avea tradiția,

restricția va fi avut o fărâamă de logică în cazul agronomilor, mecanicilor, zootehnicienilor, dar acționa strict și în lumea scenei! Părea că nu-i nimic de făcut, dar, în cele din urmă, s-a aflat calea cotită a înființării Secției de la Suceava (oraș uitat „deschis”), unde, într-o foarte bună colaborare cu forurile locale, am adus o întreagă promoție a IATC București (cu Radu Duda, Carmen Tănase, Adrian Păduraru ș.m.a.). Desigur, tinerii actori jucau și-n spectacole ieșene. (Ar merita cercetat de ce, în decembrie 1989, Secția Suceava a fost „revoluționară” desființată...) De neînchipuit, presărată cu episoade de haz amar, rămâne odiseea aprobării repertoriului și, mai ales, includerea piesei românești. Obligatoriu, dramaturgul trebuia să prezinte o adeverință cu ștampila precum că textul său a fost discutat și aprobat într-un ceneclu literar – indiferent care, putea fi și de la Casa de cultură din Podul Turcului! Proiectul de repertoriu îl lua la cercetat mai întâi Organizația de bază PCR din Teatru. Unde intelectualii, conform directivelor, nu

Constantin Bălăceanu Stolnici

Amintiri...

Viața la țară – Stolniciul interbelic

Amintirile Academicianului... la sfârșit de noiembrie

La sfârșit de noiembrie, într-una din spațioasele saloane ale Hotelului Marshal Garden din Calea Dorobanților, academicianul Constantin Bălăceanu-Stolnici și-a depănat *Amintirile* iscusit așternute într-o carte.

Lansarea volumului *Amintiri... Viața la țară – Stolniciul interbelic*, eveniment organizat luni, 23 noiembrie, de Fundația Națională pentru Civilizație Rurală „Niște Țărani” și editura „Oscar Print” a prilejuit întâlnirea unor personalități ale lumii noastre culturale și academice. Despre Carte, dar și despre Autor au vorbit editorul și criticul literar Valeriu Răpeanu,

scriitorul Dinu Săraru, prozatorul și istoricul Vartan Arachelian și președintele executiv al Fundației „Niște Țărani”, gl. lt. (r) Olimpiodor Antonescu. Într-o seară de sfârșit de noiembrie, parfumul vremurilor trecute și vraja istoriei trăite s-au strecurat printre invitați, învăluindu-i cald în nostalgie.

Revista *Clipa* vă invită cu căldură să vă bucurați de *Amintiri...* și vă reamintește că în paginile fiecărui număr al publicației noastre veți găsi scrierile academicianului Constantin Bălăceanu-Stolnici.

Acest număr al Revistei *Clipa* apare și cu sprijinul:

RĂMNICU VĂLCEA
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI

Clipa

Deprogramarea geopolitică

Puterea spirituală se manifestă în viața popoarelor și a lumii în multe feluri, inclusiv ca putere capabilă să modeleze satul de viață (și, până la un prag, natura însăși, cu nișele ei etc.). Ea este, altfel spus, o *putere spațială* ca și puterea economică, politică sau militară. Spațiile de viață colectivă sunt spații modelate de forțe capabile să genereze peisaje sociale (de viață colectivă), spunem într-o carte a mea, *Noopolitica*, și modul în care aceste forțe acționează asupra spațiilor vitale este studiat de grupul științelor socioscopice (de la *skopein* = a vedea, a arăta, a înfățișa, și *socius* = social). Între acestea se disting geopolitica, geoeconomia, geocultura și noopolitica (de la *nous* = spirit și *polis* = cetate). Geopolitica se referă la efectul modelator al puterii politice asupra spațiului de viață al marilor colectivități omenești, de la popoare la civilizații întregi. Economii, politica, spiritul și deci cultura modelează spațiile de viață într-un mod pe care studiile aplicate încearcă să-l determine. Știm, de pildă, că puterea politică generează configurații spațiale precum: „zonele tampon”, frontierele, capitalele, metropolele și periferiile, „bulevardele geopolitice” (Kjelen), la care se pot adăuga alte configurații descoperite de mari geopoliticieni, precum Mackinder, de pildă, care a descoperit cele trei configurații geopolitice mondiale: „heartland-ul eurasiatic”, „zonele de crescent” (interior și exterior), „outland-ul” oceanic etc. și a studiat relațiile dintre ele. N. Iorga a cercetat și a impus în studiile de profil geostoric alte configurații precum cele legate de fluvii (puterile potamice), mări și oceane (puterile maritime), ori cele legate de spațiul „statelor de necesitate” geopolitică, precum este statul român el însuși, pe care Iorga îl definise drept „stat de necesitate europeană” etc. Spykman a introdus o noțiune geopolitică pentru analiza funcției geopolitice a spațiilor de centură sau de legătură dintre heartland-uri și outland-uri, numind-le printr-o noțiune proprie: rimland, zonă de rimland, adică spațiu intermediar. În *Noopolitica* am desoperit rolul zonelor de densitate (spirituală) pe care le-am contrapuse centrelor create de puterea politică, de puterile militare, de forța economică, de imperii etc. Până la apariția creștinismului, zona de maximă densitate spirituală a fost cea mediteraneană. Abia creștinismul a făcut posibilă emergența unei noi zone de densitate spirituală pe care o denumim Europa. Fără creștinism, Occidentul ar fi și astăzi o zonă alocată barbariei și nicicum unei civilizații de mare putere și prestigiu. Apariția creștinismului a creat o nouă lege de modelare a spațiului, în sensul că a făcut posibil spațiul geopolitic cu centre pretutindeni și margine nicăieri, care până la înnoimirea lui Dumnezeu era doar un concept metafizic, nicicum unul geopolitic sau psihologic. Fără de creștinism, spațiile naționale ca spații cu propriile lor centralități geopolitice ar fi fost imposibile dincolo de spațiul modelat de singura civilizație covenantală (creată pe fundamentul legământului cu Dumnezeu) de pe planetă, îngăduită de Dumnezeu și, de fapt, creată de puterea lui Dumnezeu, cea legată de poporul universal al Vechiului Testament, în care se cuprinde și Vestirea creștinismului. Este vorba de profeții Vechiului Testament și deci de proorocirea venirii lui Dumnezeu pe pământ. Putem spune că singura confirmare deplină a Vechiului Testament este cea legată de afirmarea popoarelor neocovenantale, ale Noului Legământ. În profunzimile sufleteste ale acestor popoare regăsim ființa spirituală a primului popor biblic, fapt adevărat de însuși Iisus Domnul când a făcut această precizare ucenicilor: „n-am venit să stric legea și profeții, am venit să le împlinesc”. Teologia neotestamentară este, așadar, *teologie împlinitoare* nu „*inlocuitoare*”, și acest adevăr este axul fondator al întregii civilizații ridicate pe fundament iudeo-creștin. Ideea *teologiei împlinitoare* este o altă descoperire a *Noopoliticii* și un răspuns preventor asupra acelor atitudini care militează, cu știință sau fără știință, pentru o schismogeneză între fundamentele învățătoarești ale Vechiului și Noului

Testament și deci între popoarele covenantale, afirmate pe fundamentul unității iudeo-creștine. Noțiunea de popor covenantal este o prelungire a noțiunii de „societate covenantală” propusă de sociologul izraelian, D. Elazar, primul care a cercetat fundamentul scripturistic al construcțiilor constituționale în toată lumea iudeo-creștină. Însăși afirmarea individualismului modern a fost posibilă, în lumina cercetărilor noastre, tot ca urmare a manifestării adevărate a creștinismului (în care este toată Scriptura), fiindcă în civilizațiile precreștine individualitatea se reduce la figura monarhului teocratic și era cu totul improbabilă dincolo de un cerc foarte restrâns legat de figura și de puterea confirmativă a monarhului. Creștinismul a rezidit lumea și omul restaurând forța vindicătoare a energetismului divin în miezul energetismului omenesc (și pentru popoarele care nu primiseră Cuvântul lui Dumnezeu oricât de aproape vor fi fost de tinda Scripturii, a Vechiului Testament). Fără de centrul divin, energetismul uman nu poate ieși sub nici o formă din formula „energetismului anarhic” (C. R. Motru) și deci de sub legea hobbesiană a „războiului tuturor împotriva tuturor” (*bellum omnium contra omnes*), adică de sub legea egoismului care-l prescimbă de om în monstru. Lumea damnată și deci relegată puterii întunericului a fost rezidită în lumină și deci destinată puterii luminii. Cu aceste enunțuri generale și deci elementare putem zăbovi asupra unei chestiuni tulburătoare, cercetată de spirite luminate, precum este și cea dedicată relației dintre hipnoză și propaganda politică, adică ipotezei că politica are un efect hipnotic, induce adicții spirituale, dependențe de stereotipurile unui „gânditor ascuns”, care induce moduri de gândire și astfel conduce masele după modelul hipnotizatorului. Chestiunea a fost readusă în dezabtere de colegul meu, tânărul doctorand al Școlii doctorale a Academiei Române, Bogdan Herzog, într-un studiu provocator, *Vocea hipnotizatorului*. Eseul său este anunțat ca unul dedicat unei direcții noi care se ocupă de „tehnicile de deprogramare” utilizabile în dinamica eliberatoare a gândirii politice colective și individuale. Am încadrat acest gen de cercetări în ramura mare a noopoliticii și am inițiat propriile mele cercetări pe care am dorit să le prezint și din unghiul legăturii îndatoritoare cu studiile mai tânărului meu coleg. Voi cita aici o parte mai mare din eseul său pentru ca în numerele viitoare ale revistei *Clipa* să revin cu aprofundări și dezvoltări ale acestui nou domeniu al noopoliticii: *deprogramarea*. Chestiunea a fost ridicată întâi de către psihiatrii, dar n-a fost discutată în raport cu fenomenul *deprogramării geopolitice*, care a fost inaugurat, iată, de către tânărul cercetător și doctorand al nostru, Bogdan Herzog. În esență, deprogramarea politică se referă la procesul prin care indivizii și colectivitățile omenești ies de sub controlul subconștient al unei doctrine politice, al unor idei și stereotipuri ale gândirii politice. Când procesul are dimensiune spațială, adică se referă la relația colectivităților omenești cu ideologiile colective de extensie teritorială (subcontinentală sau transcontinentală) vorbim despre deprogramarea geopolitică, adică despre ieșirea popoarelor, a grupurilor umane de sub influența și deci de sub controlul mental al unor ideologii și doctrine politice. Tocmai o asemenea direcție de cercetare a fost anunțată de colegul meu sub noțiunea „*tehniciilor de deprogramare*” („acest articol nu este un eseu, spune el, ci o tehnică de deprogramare”). Redăm citatul mai amplu din studiul său, citat prin care anunț și tema materialului din numărul viitor al revistei *Clipa*: „Cu câțiva ani în urmă am avut ocazia să port o discuție cu unul dintre cei mai reputați psihiatrii pe care i-a dat Vestul României în ultimii cincizeci de ani. (...) Îmi amintesc de o anecdotă povestită de doctor, petrecută la Spitalul de Boli Nervoase din Jebel: în cadrul unei intervenții dentare asupra unui pacient trebuia oprită salivarea și dintr-un anume motiv, medicii au hotărât ca procedura să se efectueze sub hipnoză. Psihiatrul i-a indus

pacientului o transă hipnotică și ulterior i-a interzis acestuia să saliveze. Au urmat, succesiv intervenția dentară, finalizată fără probleme, ieșirea din transă, și despărțirea de pacient. După câteva zile, doctorul Găldău este chemat însă de urgență la spital – pacientul avea o simptomatologie atipică. Deși nu prezenta alte leziuni, din motive necunoscute, i se umflase falca enorm. În acest moment, psihiatrul realizează că, înainte de a-l scoate din transa hipnotică, uitase să-i spună pacientului că va putea din nou să saliveze. Pacientul este reintrodus în transă, de același hipnotizator, primește de la acesta comanda că poate din nou să saliveze și, îndată, începe să expectoreze saliva, pe care glandele o generează în zilele care trecuseră de la precedentă ședință de hipnoză. Fără deblocarea procesului fiziologic de către aceeași voce care indusese transa hipnotică, organismul omului fusese incapabil să funcționeze normal timp de zile întregi, în ciuda condiției clinice bune și a intervenției celorlalți medici. Corelez această anecdotă cu propriile mele constatări și preocupări legate de relațiile internaționale. Mi-am pus mai demult întrebarea de ce unii oameni sunt capabili să vadă mai limpede realitatea prin noianul de minciuni propagandistice, iar alții se încapățânează să creadă în cele mai absurde teorii chiar și atunci când sunt puși față în față cu realitatea. (...) Ce se întâmplă? Nu [putem] vorbi, oare, mai degrabă, de o corelație între gradul de sugestibilitate hipnotică și sugestibilitatea la propagandă?” (cf. <http://bogdanherzog.ro/vocea-hipnotizatorului/>). Chestiunea ridicată de mine se deschide din pragul concluziei puse de autor. Iată: „Interesant mi se pare însă că, deși odată acceptată similitudinea între tehnica propagandistică și cea hipnotică, foarte puțină lume face legătura între modul de inducere a transei hipnotice și modul de ieșire din transă. Pentru a putea scoate subiecții din transă trebuie folosită aceeași voce, vocea hipnotizatorului. Nu putem lămurii lumea, transmitând subiectului, în mod direct, un alt mesaj, din altă sursă decât cea folosită inițial. Mesajul ar fi automat ignorat sau chiar refuzat agresiv drept propagandă” (ibidem). În acest punct, perspectiva *Noopoliticii* propune o altă dezlegare a chestiunii. Modelul colegului meu se bazează pe relația orizontală dintre doi actanți: hipnotizatul și hipnotizatorul, în speță, „propagandistul” (un fel de „programator hipnotic), pe de o parte, și masele sau grupurile „indoctrinate”, pe de alta. Acest model a fost subînțeles în teoriile marxist-leniniștilor, conform cărora, teoria politică (ideologia) devine o forță socială când cucerește masele. Ipoteza este în mare măsură validă, dar mecanismele implicate au rămas încă obscure. Noopolitica se adaugă noilor direcții de cercetare dedicată unei asemenea chestiuni. Ceea ce este semnificativ când analizezi modelul acesta din perspectiva noopoliticii se referă la descoperirea unei zone a „subconștienței” care este diferită de subconștient, deși se manifestă în același mod, fiindcă, pre deosebire de subconștient care este o topică permanentă a mentalului omenesc, această altă zonă obscură a unor dinamisme mentale cu totul distincte, survine numai în anumite situații și faze din viața indivizilor și deci din marele dinamism spiritual colectiv. Am preferat, în studiile mele de noologie, s-o denumesc alterconștient sau alterconștiență. Ideologul (ideile sale, doctrina sa), din modelul marxistilor, nu se instalează în subconștientul indivizilor indoctrinați, ci devine un fel de a doua conștiență a lor, un alterconștient (conștiența din umbră, de alături, o zonă obscură) al indivizilor „indoctrinați”, cu voie sau fără voie. Această alterconștiență este indusă prin mecanismul programării mentale ca urmare a procesului de indoctrinare și, ca atare, poate fi și deprogramată, ceea ce nu e posibil în cazul subconștientului. Acesta este o topică permanentă a mentalului omenesc (în topologia freud-iană sunt trei regiuni topologice ale câmpului mental: sinele, adică subconștientul, egoul și super-egoul). Ipoteza noastră lărgeste noțiunea topicii

subconștienței asemănând-o unei arhitecturi complexe, în care descoperim o adevărată structură politică: inconștientul spiritual, cu noțiunea lui C. Larchet, inconștientul colectiv (Jung), cel genealogic (Szondi), subconștientul individual sau traumatic (Freud) și ceea ce eu denumesc alterconștient. Dacă nu ținem seama de această politropie, această structură politropică a conștienței umane și deci a subconștientului uman nu putem înțelege mecanismele deprogramării geopolitice și nici ceea ce psihiatrii ericksonieni denumesc „programare neuro-lingvistică” (R. Bandler, J. Grindler). În lipsa unui asemenea concept politropic nu ne sunt accesibile ceea ce aș numi, prin extensia noțiunii dlui Herzog, *tehnicele deprogramării geopolitice*. În plus, în lumina cercetărilor mele, putem afirma că deprogramarea geopolitică este de fapt o *deprogramare noopolitică*, fiindcă antrenează toată politropia subconștienței indivizilor și a colectivităților omenești. Am denumit această nouă configurație politropică a conștienței umane, inconștient creator sau noologic. Cu această nouă abordare intrăm, totodată, direct într-un capitol esențial al noopoliticii și anume capitolul dedicat geopoliticii creștine (la care ne vom referi mai încolo în cadrul serialului găzduit de revista *Clipa*). Aplicațiile *teoriei deprogramării noopolitice* sunt multiple și cred că multe dintre chestiunile ciudate ale dinamismelor sociale devin inteligibile în orizontul de aplicații al teoriei deprogramării noopolitice. Chestiunea pe care o ridicăm noi se referă la tehnicile acestei deprogramări, pe care le pun în operă, spontan, comunitățile omenești, subculturile, civilizațiile, culturile naționale și, în mod plenar, spiritualitatea creștină. În plus, dintr-o atare perspectivă, putem înțelege paradoxul inerțiilor electorale, faptul că deși apar uneori pe „piața electorală” lideri și partide oneste, cu programe „salvatoare”, masa electorală continuă să voteze cu partidele mari sau „grele”, în ciuda dezamăgirilor colective vis-a-vis de promisiunile neonorate de acestea în ciclurile electorale anterioare. Ar fi benefic dacă noile grupări politice oneste vor înțelege că accesul la scaunele parlamentare este mijlocit de gradul deprogramării politice a populației și, ca atare, vor trebui să-și asume fără resentimente un foarte posibil eșec electoral. Ceea ce transmit liderii acestor noi grupări ajunge greu la mîntea electoratului care va intra la urne ceea ce înseamnă că ei nici n-au reușit să intre pe piața electorală. În fond piețele electorale sunt piețe monopolice sau oligopolice, adică relativ controlate nicicum spontane, cum își imaginează liberalii idealisti. În general, abia după două cicluri electorale asemenea partide reușesc să ocupe o nișă politică proprie pe piața electorală. Vor avea răbdare aceste noi partide sau vor renunța confirmând astfel, implicit, lipsa receptării lor? Vom vedea. Să insistăm încă asupra mecanismelor deprogramării noopolitice. Ipoteza strict psihanalitică susține că deprogramarea hipnotică este opera univocă a uneia și aceleiași „voce” cu cea care l-a hipnotizat pe insul hipnotizat. Modelul acesta este transportat mecanic într-un fel de analiză psihiatrică a deprogramării politice a grupului „indoctrinat”. Altfel, ne spune această teorie (îmbrățișată și de către dl Herzog), gândirea celui hipnotizat nu iese din transă, chiar dacă el s-a trezit din starea de hipnoză. Analiza aceasta pune semn de echivalență (analogie) între hipnoză și indoctrinare (model care a avut gloria sa în teoria imitației a lui G. Tarde și în psihologia clasică a mulțimilor a lui G. Le Bon). Concluzia implicită, într-o asemenea abordare, este că „doar vocea care a indus transa va fi ascultată” (cf B. Herzog, în ibidem). Ideea a fost răspicat formulată de către Milton H. Erickson într-o carte editată de Sidney Rosen, *My Voice Will Go with You*. Concluziile noastre conduc într-o altă direcție la care ne vom referi în serialul pe care îl deschidem în paginile revistei *Clipa* pentru cei interesați de domeniu și pentru că problema aceasta este de un interes foarte general și foarte urgent.

Prof. univ. dr.

Ilie Bădescu

Membru AOȘR

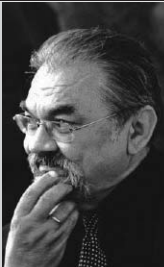
Directorul

Institutului de Sociologie

al Academiei Române

Rectorul Universității

Țărănești „Dimitrie Gusti”

Acad. Dan Berindei

Reșezarea umanității

Omenirea trece prin mutații uriașe, care se înfăptuiesc sub ochii noștri și de care nu suntem totdeauna conștienți, iar nu rareori se dezvoltă în noi sentimente de respingere, deși suntem în fața inevitabilului. În lunga mea viață, am trăit într-o lume în veșnică schimbare, în care ritmul evoluțiilor a fost deseori surprinzător. Totul se schimbă, apar înnoiri uimitoare în multe domenii. Oamenii începutului mileniului al treilea sunt confrunțați cu realitățile prezentului, dar și cu perspectivele viitorului, totul desfășurându-se de la zi la zi cu o viteză pe care o suportăm cu greu. Schimbările nu sunt acceptate de oameni totdeauna cu ușurință, ceea ce creează probleme uneori insurmontabile.

Dependența individului în societate în confruntarea sa cu birocrăția este mai accentuată ca niciodată. Concomitent are loc o treptată pierdere a libertății individuale. Tindem să devenim simpli pionii ai unui uriaș organism. Viața privată este profund afectată. Noua armă a „internetului” îl așează pe om, mai ales prin Facebook, în intimitatea sa în „piață publică”!

Conflicte au loc în interiorul țărilor, dar și tendința extrem de primejdioasă a generalizării acțiunilor teroriste. Tensiunile dintre

Împreună, Shelby McQuilkin, pictură în ulei

Sursă: shelbymcquilkin.com

marile puteri, care afectează și pe cele mici și mijlocii, țin sub presiunea lor întreaga umanitate, întreținând un climat de neliniște și ducând la cheltuirea unei bune părți din venituri pentru un armament accentuat, sofisticat și costisitor.

O reșezare a lumii în parametrii unei înțelegeri și conlucrări universale este imperios necesară, dar încercările de a se accentua

conlucrarea popoarelor se lovesc de neconținute piedici. Locuitorii planetei înțeleg cu greu necesitatea în care se află *toți* de a se ajunge la un echilibru funcțional și mai ales de a se renunța la conflicte, de a se ajunge la un climat real de bună înțelegere, de a se înțelege și trăi împreună, dar și de a construi o *lume nouă*. De asemenea, omenirea este departe de a se arăta deplin înțelegătoare a

extraordinarelor procese aflate în desfășurare. Ritmul de înmulțire a populației globului s-a intensificat în așa măsură, încât pentru un viitor relativ apropiat se ridică și problema asigurării hranei îndestulătoare. Totodată, repartitia bunurilor planetei este profund inegală, ceea ce creează un temei conflictual extrem de primejdios.

Dorința de dominație și de extindere a acesteia trebuie stăpânită, armele și înarmarea lăsate deoparte, iar minților iscoditoare ale oamenilor trebuie să le revină sarcina de a elabora un program de dezvoltare prin care umanitatea în ansamblul ei să-și aibă viitorul ocrotit. Marile puteri, dar și marile interese, este imperios necesar să ajungă la formule de înțelegere reciproc acceptate pe plan politic, economic, dar și religios. Pentru a supraviețui, umanitatea trebuie să ajungă la un echilibru, la o stare de pace reală, și să aibă un plan de dezvoltare adecvat problemelor cu care se confruntă. Dar această reșezare trebuie neapărat să respecte – prin fapte și nu doar prin vorbe – cadrul de existență dobândit de omenire la sfârșitul secolului al XVIII-lea prin întreita formulă a libertății, egalității și fraternității, care să cunoască o extindere globală.

Acad. Răzvan Theodorescu

Reperul brâncovenesc (I)

Prin răcelile ei cristaline și definitive istoria aruncă în penumbra izbânzilor majore ale politicii și ale statelor puzderia de drame cotidiene ale oamenilor, și aceasta mai adesea decât s-ar conveni. Luându-și o superbă revanșă, poezia, cu mișcătoarea ei umanitate fixată într-un „cuvânt potrivit” face dintr-un moment dramatic al omului confruntat cu aceeași istorie, o amintire mereu perpetuată și evocată de imaginarul posterității. Aproape fiecare român știe, desigur, pe calea celei mai celebre *Scrisori* eminesciene, înfruntarea „moșneagului” cu sultanul în prezia Rovinelor sau, pe drumul legendelor culese de Neculce, teribilele lupte ale învingătorului pe la Podul Înalt. Dar probabil nimic nu l-a impresionat mai mult – în ordinea imediată a afectivului – ca tragedia sângeroasă din inima verii 1714 când un voievod de fastuoasă aură monarhică, care domnise peste un sfert de veac într-un scaun princiar de la miază-noapte de Dunăre, murea decapitat cu fiii săi în Stambulul „lalelelor” lui Ahmed al III-lea.

Prin *Cântecul lui Constantin vodă Brâncoveanu*, devenit de-a lungul ultimelor două secole baladă, vicleim, colind, ba chiar și „joc”, dramă folclorică intrată în repertoriul unor mineri din Transilvania, fiecare generație a putut citi și asculta, presărată cu eterne pilde morale despre înălțările și căderile omului, „o poveste minunată / Auzită în lumea toată”, al cărui ecou, pierdut, „Striga / Pre împăratul blestema: / – Oh păgâne și spurcate / Cum ne tai fără dreptate? / Cu ce-i suntem vinovați / De perim nejudecați?”.

Răsunând atât de dureros între cosăgenii domnului de la București, grozava faptă petrecută în Seraiul turcesc într-o vreme de părelnic zenit al Sublimei Porți – Petru cel Mare abia fusese învins la Stănilești pe Prut, Moreea și Veneția erau amenințate de campaniile acum pregătite – a avut ecouri în conștiința publică europeană, tragedia Brâncovenilor fiind istorisită, cu variante inerente, în corespondența agenților consulari din Levant, în informații anonime, relatări de călătorie răsfrânte la rândul lor în contemporane pagini de beletristică occidentală, cum ar fi cutare roman exotic al faimosului abate Prévost care aflase de moartea de martir a celui pe care îl știa drept „le Prince Bessarabe”.

Sfârșitul lui Brâncoveanu a fost voit, de călăii săi, nu departe de chioșcul sultanului, aidoma unui spectacol care să înfricoșeze, de felul celor pe care ulițele Stambulului nu-l disprețuiau niciodată. Se încheia, astfel, o viață de erou parcă desprinsă dintr-o dramă barocă așa cum se scriau atâtea în veacul nașterii lui Constantin vodă. O viață ce ilustrează

exemplar acele „fortuna labilis” și „roata vieții”, de atâtea ori rechemate în texte și imagini ale Țării Românești. Se încheia halucinant, lăsând amintirea – alături de moartea lui Mihai Viteazul – a celei mai teribile jertfe românești din epoca veche.

Sfârșită printr-un asemenea spectacol violent, precum atâtea existențe nobiliare ale timpului în chiar nemijlocita apropiere a Brâncoveanului – unde pieriseră astfel puțini dintre cei imediat înrudiți, începând cu tatăl său, Papa postelnicul din Brâncoveni, continuând cu ambii bunici, marele postelnic Constantin Cantacuzino și marele ban Preda Brâncoveanu –, cariera domnească a acestuia debutase, premonitoriu parcă, tot sub semnul spectacolului.

C i t i n d cronicile Țării Românești ar fi tentat să crezi chiar, că însuși actul chemării la domnie a lui Constantin Brâncoveanu acum trei sute de ani – dinlăuntru și nu dinafară, împrejurare ce poate da un oarecare înțeles politicii și ideologiei românești din aceste ultime decenii prefenariote – va fi fost o uriașă punere în scenă, demnă de teatrul timpului. Caracterul scenic al dialogurilor din *Letopiseșul cantacuzinesc* – cu finețe sesizat de Călinescu – te-ar putea face să suspectezi o funciară duplicitate a celui care răspundea altfel celor care îl poșteau în scaunul unchiului său matern abia dispărut, Șerban vodă Cantacuzino, bănuitul de veleități imperiale și reintregiri bizantine: „mi-am lăsat odihna și toate moșiile mele și mai mult fără voia mea m-ați ridicat domn”.

Ezitatea, citită între rândurile acestui vechi text românesc, va fi fost una profund reală și sinceră de vreme ce o regăsim, cu minime diferențe, exprimată la fel în toate izvoarele narative importante ale timpului: cu mult nerv, cu schimburi de replici, iarăși aproape teatrale, *Cronica anonimă*

brâncovenească îl pune pe bogatul și puternicul logofăt Constantin, în stare boierească încă, să rostească cuvintele dătătoare de măsură pentru ceea ce va fi fost statutul seniorial pe acest meridian est-european: „Dar ce aș vrea eu cu domniea, devreme ca un domn sunt la casa mea” (mărturisesc a fi tentat să văd în această „casă” a unui autentic „dominus”, echivalentul socio-politic, și nu doar semantic, a ceea ce era tot mai mult acum, în Extremul Occident, vocabula „maison”, cu sensul ei de apartenență la o nobilă stirpe – au arătat-o limpede cercetările sociologice mai vechi și mai noi ale lui Norbert Elias –, exact așa cum, în același veac al XVII-lea românesc, o inscripție de la Bistrița olteană

Constantin Brâncoveanu (1654 - 1714)

putea evoca „împărăteasca casă a Cantacuzenilor” sau un pasaj din Miron Costin putea desluși, în neamul moldovenesc al Movileștilor, o „casă a lui Simion-vodă” și o alta „a lui Ieremia-vodă”).

Declarația Brâncoveanului țintea un adevar cu atât mai evident cu cât o relua într-un alt registru – după ce, ca într-o punere în scenă din „commedia dell'arte”, aflăm despre precipitarea boierilor care înconjoară pe alesul lor „și-l luară de mâini și-l împingea de spate” –, re-

amintindu-le celor ce-l aclamaseră stăpân al Țării Munteneste: „bine știți toți că eu am fost la casa mea ca un domn” – obsesivă marcă de apartenență la o ordine nobiliară, cu nimic inferioară rangului suveran în Europa răsăriteană a crizelor politice și a atitudinilor baroce –, „trăit-am cum am vrut, nimic lipsindu-mi și domnia aceasta eu nu o pohtesc ca să-mi înmulțesc grijile și nevoile, ci dumneavoastră m-ați pohtit și fără voia mea m-ați pus domn în vremi ca acestea tulburate...”.

Orice gând al duplicității politice, al travestiului psihologic, al jocului actoricesc

trebuie, aici, refuzat. Este drept, cu două secole înaintea lui Constantin din Brâncoveni, la un alt capăt de Europă și sub o altă zodie, Richard de Gloucester ar fi putut să adreseze lui Buckingham și lordului-primar al Londrei, într-o situație aproape similară, imaginată de dramaturg, vestitul stih „I am unfit for state and dignity”, dar știm bine, din istorie și din Shakespeare, cât de aprig își dorise schilodul și hiperinteligentul învins de la Bosworth ceea coronă a unui regat apusean care, oricât de marcat de violență și crime, era încă departe de mentalitatea unor oameni – fie ei și prinți – trăind în nesiguranță endemică, în arbitrarul total al vremurilor și locurilor Turcocratice. Că un dragoman subtil și versat în ale politicii precum Alexandru Mavrocordat Exaporitul – cel școlit cândva în Universitatea padovană – putea să-și dea singur palme și să plângă (!) la vestea înscăunării fiului său Nicolae – primul domn fanariot – în Moldova anilor de după 1700, sau că un boier cultivat din neamul Sturzeștilor, la curent cu noutățile „evropenești”, posedând diplome străine de înnoabilare, înrudit cu domnii Țării, putea, în acel sfârșit de veac XVII, să refuze cărmuirea princiară oferită de boieri mergând până la amenințări cu moartea, iată semne ale unei mentalități despre putere – mai curând neobișnuită – și care explică resortul profund al argumentelor „discursului inaugural” brâncovenesc a căror solidaritate va fi verificată în chip tragic.

Într-un ev al ascensiunilor și prăbușirilor spectaculoase – eroul costinian ce fusese Vasile Lupu, „hire împărătească” și exponent al unei „monarhii culturale” și al unor atitudini „regale”, nu a fost oare cel mai evident precursor, cronologic și ideologic, al instabilităților, al esoterismelor și al încifrarilor hieroglifice, al conjurării astrilor și destinelor prin mijloacele oculte ale astrologiei – sub această față „saturiană” a timpului se vor fi ascuns temerile sau nădejțile voievodului și ale apropiaților săi, între care stolnicul Constantin Cantacuzino, crezând în „netulburată mișcarea stelelor”, cerând talmăciri de horoscoape politice din Germania sau de almanahuri astrologice din Italia, devenite „Foletul novel” –, într-o vreme a morților sângeroase și a exilurilor fără speranță, asemenea atitudini sunt simptome, care nu înșeală, ale unei crize în care singura, aparenta salvare era cea a compensării vizuale printr-un fast orbital al veșmintelor, al alaiurilor și al ceremonialelor curților princiare de la București și Iași.

Continuare în numărul viitor

Centenarul artistului Paul Erdős (1916-1987)

Acad. Marius Porumb

Paul Erdős este unul din marii artiști ai României postbelice. Având un talent de excepție și o remarcabilă cultură artistică și muzicală, lucrările sale îl recomandă ca pe un mare desenator, pictor și gravor. Născut la 2 noiembrie 1916 în satul Hurezu Mare din județul Satu Mare, Paul Erdős debutează în 1919, la numai 13 ani, cu prima sa expoziție personală (pictură și desen) la Satu Mare, urmată în anii următori de expoziții la Carei, Oradea, Cluj, Timișoara. Ucenicia artistică a început-o în adolescență la Baia Mare în 1931, revine în 1938, unde îi are îndrumători pe János Thorma și pe András Mikola, personalități din ambianta artistică băimăreană a celebrului centru artistic, fondat de Simon Hollósy în 1896. În 1930 urmează studii particulare cu Molnar C. Pal la Budapesta, iar în 1938 se află la Paris, unde expune la o galerie particulară. În anii 1940-1943 expune la Budapesta, Cluj și Oradea. Activitatea sa artistică este întreruptă în anii 1944-1945, când este deportat de naziști, împreună cu familia, de unde se întoarce singur.

Din 1947 este o prezență permanentă și activă în expozițiile colective de la Baia Mare și Satu Mare, precum și în expozițiile naționale și regionale. Este prezent în numeroase expoziții de artă românească din străinătate: Moscova, Riga, Budapesta, Bratislava, Tbilisi, Leipzig, Praga, Berlin, Cairo, Damasc, Sofia, Atena, Ankara, Havana, Beijing, Lugano, Bienala de la Venezia, Bienala de la Sao Paolo.

În anul 1963 i se acordă Premiul de Stat, iar 1964 este distins de Consiliul de Stat al României cu titlul de Maestru emerit al artei.

Stabilit la Baia Mare în perioada 1950-1968, artistul este într-un dialog continuu cu lumea Maramureșului și a Țării Oașului,

evocând imagini din această lume plină de farmec și imbată de tradiții seculare. Desenele lui Erdős reprezintă adesea personaje expresive simbol, ce devin monumentale (*Mireasă din Oaș, Țărancă din Lăpuș, Minerii, Duminiță în sat, Gorunul, Flăcău din Oaș, Cloș și straiță*). Tematica graficii sale se extinde asupra unor cicluri, ce ne înfățișează, într-o viziune artistică personală, locuri și chipuri europene, ca urmare a călătoriilor sale în Franța și Italia. În perioada în care a trăit și a creat la Baia Mare, Paul Erdős a fost într-o cordială relație de prietenie cu sculptorul Gheza Vida, amândoi având calde sentimente de admirație pentru tradiția și arta populară din Maramureș. În 1969, Erdős mărturisea: „În tot ce am creat am căutat să îngemănez filonul tradițional și liric, dezvăluirea frumuseților poetice ale vieții. M-am ghidat întotdeauna după faptul că artistul este un cronicar al vremurilor sale”.

Arta marelui artist Paul Erdős a fost apreciată de critica de artă, dar și de numeroase personalități ale vieții noastre culturale, care au scris și publicat articole în reviste de cultură. Din amplă bibliografie dedicată marelui artist menționăm numele următorilor autori, ce fac parte din elita criticii de artă românești: Ionel Jianu, Marin Mihalache, Petre Comarnescu, Ion Frunzetti, Paul Constantin, Balogh Iozsef, Mircea Deac, Anca Arghir, Ion Jalea, Eugen Schileru, Dumitru Dancu, Adina Nanu, Dan Grigorescu, George Ionescu, Mihai Negulescu, Mircea Braga, Tudor Octavian, Vasile Drăguț, Ovidiu Suciu, Negoită Lăptoiu, Grigore Arbore.

Dan Grigorescu scria în 1965, numindu-l pe maestrul Paul Erdős un rapsod al oamenilor Maramureșului și Oașului: *Paul Erdős e în primul rând un rapsod al acestui finut de munți și ape, descoperind*

universul sufletesc al oamenilor Maramureșului și Oașului pe care îi înfățișează cu generozitate. Arta lui se înscrie între acele realizări ale graficii care dau glas frumuseții spirituale a omului. Prin cele mai bune lucrări ale sale, Erdős se afirmă ca o personalitate distinctă, cu un stil propriu, care evocă oameni și priveliști ale României.

Despre arta lui Paul Erdős, maestrul Gheza Vida scria în 1965 în prefața catalogului expoziției personale deschise la București: „Preocupat de viața din jurul său, a căutat să pătrundă în universul sufletesc al oamenilor, să descifreze sensurile vieții noastre noi, iar impresiile adunate le-a introdus în limbajul artei într-un uimitor proces de selecție al valorilor reale. La baza graficii lui Erdős stă omul, iar arta sa se adresează omului. Astfel, creația lui Erdős capătă semnificații majore”.

Cu sentimente de sinceră admirație ne amintim de maestrul Paul Erdős și de familia sa, de care ne leagă o veche prietenie, din vremea când la Baia Mare familiile noastre se bucurau împreună de minunate evenimente culturale și artistice.

În data de 11 noiembrie 2016 am participat, împreună cu soția, la manifestările prilejuite de Centenarul Paul Erdős la Satu Mare, unde în fața Atelierului memorial a fost dezvelit o reușită sculptură, un bust în bronz, realizat de sculptorul Radu Ciobanu. O masă rotundă, precum și o amplă expoziție retrospectivă în sălile Muzeului de Artă din Satu Mare, la care a participat un numeros public, au fost remarcabile evenimente dedicate Centenarului cunoscutului artist.

La aniversarea Centenarului nașterii maestrului Paul Erdős, cu respect și admirație, omagiem pe unul din marii artiști ai României, iubitor de Maramureș și de Sătmăr.

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu
Membru AOSR

O lecție de demnitate națională

Continuare de pe prima pagină

Șeful delegației române avea să declare că, la 28 iunie 1919, a trebuit să semneze tratatul de pace cu Germania, „fără a fi avut textul scris și fără ca vreunul din noi [membri ai delegației] să-l fi citit”.

Pentru a nu avea un tratament similar și în privința următorului tratat – cel cu Austria, în care România avea interese directe, întrucât Imperiul Habsburgic stăpânise partea de nord a Moldovei, numită Bucovina – Ion I. C. Brătianu a luat inițiativa asocierii statelor cu „interese limitate” pentru a se prezenta solidar în fața Consiliului Suprem. El a negociat cu reprezentanții Poloniei, Greciei, Cehoslovaciei și Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor, astfel că s-a convenit adoptarea unei poziții comune, solicitând cunoașterea din timp a tratatului, pentru a putea face observații și propuneri.

Ca urmare, la 29 mai 1919, delegații acestor cinci țări au fost invitați la Ministerul de Externe al Franței, unde li s-a prezentat un rezumat al proiectului de tratat, fără clauzele militare și cele privind reparațiile, care urmau să fie formulate ulterior. În seara zilei de 30 mai li s-a pus la dispoziție textul (incomplet) al acestui tratat.

Liderul român a adresat în scris un memoriu președintelui Conferinței de pace (Georges Clémenceau), prin care protesta împotriva unor clauze care înlesneau intervenția Marilor Puteri în treburile interne ale țării sale. El se referea la obligația României de a semna un tratat special care să garanteze drepturile minorităților naționale și să legitimeze dreptul marilor puteri de a controla aplicarea legislației privitoare la minoritățile naționale. De asemenea, România trebuia să accepte ca, timp de 5 ani de la încheierea păcii cu Austria, să acorde liberul tranzit pentru toate mărfurile, mijloacele de transport și supușii statelor Aliate și Asociaate, fără nici un fel de vamă și în condiții cel puțin egale cu cele rezervate supușilor români.

Ca urmare a demersurilor făcute, șefii delegațiilor României, Cehoslovaciei, Poloniei, Greciei, Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor au fost invitați să-și expună punctul de vedere privind tratatul de pace cu Austria în ședința plenară din 31 mai 1919. Șeful delegației române a avut o atitudine fermă, neacceptând intervenția Marilor Puteri în treburile interne ale țării sale.

Brătianu avea să relateze că nu putea să renunțe, în calitate de „reprezentant al Regatului Român, la situația de stat independent, pe care aveam convingerea că am nu numai dreptul, dar și datoria strictă și imperioasă ca s-o reprezent în orice caz”. Referindu-se la tratatul minorităților impus celor cinci state, Brătianu a susținut că România a asigurat drepturi egale cu etnicii români pentru toate minoritățile naționale și că era gata să primească orice condiție care ar fi acceptată de celelalte state membre ale Societății Națiunilor. Această teză a fost respinsă de Consiliul Suprem. [Președintele Wilson ar fi trebuit să acorde asemenea drepturi pentru negrii din SUA, Lloyd George și Georges Clémenceau pentru indienii și africani din provinciile coloniale etc.]. Era limpede că marile puteri urmăreau să-și asigure o părgie pentru intervenția în treburile interne ale României sub pretextul că se interesau de soarta minorităților.

Brătianu a protestat și contra prevederilor privind liberul tranzit, care ar fi însemnat „să punem pur și simplu întreaga politică economică și de transporturi a României sub controlul marilor puteri”. Aceste state, care practicau o politică protecționistă pentru propria lor economie, căutau să impună României să-și deschidă porțile în fața mărfurilor și capitalurilor occidentale, pentru ca acestea să-și asigure propriile interese, în defavoarea celor românești.

Consiliul Suprem, care a înlocuit Conferința de pace, a refuzat să țină seama de obiecțiile lui Brătianu, urmărind „să impună României condiții pe care nu le poate primi, deoarece sunt incompatibile cu demnitatea, neatămarea și interesele sale politice și economice”.

În fața acestei realități, Ion I. C. Brătianu a depus, în ziua de 2 iulie 1919, un amplu memoriu la Biroul Conferinței de pace, în care detalia punctul de vedere al delegației române, după care a părăsit Parisul.

Explicând, în ședința Adunării Deputaților din 16 decembrie 1919, poziția sa, Ion I. C. Brătianu a rostit aceste cuvinte memorabile: „În chestiunile cele mari, în acelea de ordin moral care stăpânesc viitorul unui neam, de care sunt legate interesele lui supreme de onoare și naționalitate, nu pot fi prețuri de tocmeală, nu pot fi motive de oportunitate care să hotărască a te compromite, coborându-te de pe tărâmul înalt și sigur al principiilor. Oricare ar fi vicisitudinile zilelor și anilor, oricare ar fi durata lor, vine ora răsplatelor”.

Dinu Săraru

Continuare de pe prima pagină

Așa erau vremurile și eu nimerisem „supră” ele.

Cu Octavian Paler aveam să mă împac definitiv, redevenind Prietenii de odinioară, cu doar trei sau patru ani înaintea plecării sale spre zări mai bune, împăcarea fiind pusă la cale și cu o drăcească îndârjire față de amândoi de către doamna Geta Dimisianu!

Din ziua aceea de 8 ianuarie 1990 n-am mai putut să calc niciodată până astăzi pe Sărindar și era cea mai iubită de mine stradă din București, Sărindarul presei democratice românești, începând cu „Adevărul” lui Al. Beldiman și al lui Constantin Mille și al lui Mihail Sadoveanu și până la „Națiunea” lui George Călinescu, toate ziarele și revistele democratice vestite, și strada se închidea la capătul dinspre Brezoianu cu „Universul” lui Luigi Cazzavillan și după evenimente „... al lui Dinu Săraru”, șase luni, sub titlul „Universul românesc”, cu toate suplimentele dinainte: „Universul copiilor”, „Universul familiei”, „Universul literar-artist” etc., etc., etc. Și nici atunci, n-am mai pus un picior pe Sărindar, nici dinspre Brezoianu, nici dinspre Capșa.

Dar nostalgia care mă învăluie azi pe mine izvorăște din clădirea cu numărul 16 unde se află Teatrul Mic, cu interminabilele lui atunci cozi la un loc măcar pentru Omul, continuați să puneți întrebări, pentru Să îmbrăcăm pe cei goi, pentru Efectul razelor gamma asupra anemonelor, pentru Nebuna din Chailot, pentru Nu sunt Turnul Eiffel, pentru Evul mediu întâmplător, pentru Maestrul și Margareta, pentru Niște țărani, pentru Diavolul și bunul Dumnezeu, pentru Ca frunza dudului din rai, pentru Richard III, pentru Yvonna, principesa Burgundiei, pentru Mitică Popescu, pentru Cerul instelat deasupra noastră, pentru Dama cu camelii, pentru Amurgul burghez, pentru O scrisoare pierdută, pentru primul cabaret politic Astă-seară stau acasă, pentru...

N-am făcut întâmplător acest pomelnic al unui teatru care a fost, ci pentru a evoca anvergura unui program și a unei trupe și a unor regizori tineri care aureolau, toți, scena

Treimea de platină

incendiară din Sărindar:

Carmen Galin și Olga Tudorache, și Leopoldina Bălanuță, și Mitică Popescu, și Gheorghe Visu, și Valeria Seciu, și Tatiana Iekel, și Dan Condurache, și Nicolae Dinică, și Vistrian Roman, și Rodica Tapalagă, și Nicolae Iliescu, și Dinu Manolache, și Rodica Negrea, și Mariana Cercel, și Liliana Ceterchi, și Pamfil Panduru, și Ioana Pavelescu, și Ștefan Iordache, și Coca Bloos, și Eusebiu Ștefănescu, și Nicu Alifantis, compozitorul, aceasta a fost trupa recunoscută cu invidie, dar și cu prețuire drept „Actorii de la Mic!”

Aici s-au afirmat cu autoritate regizorii teatrului, toți tineri și foarte tineri, dar mai ales Cătălina Buzoianu și Silviu Purcărete și Cristian Hadji-Culea și apoi Dinu Cernescu dar și invitații Grigore Goța, Alexandru Dărie, Dragoș Galgoțiu și regizorii de film Mircea Danieliuc și Dan Pița.

Ei au fost regizorii spectacolelor luate cu asalt de public venind, tinerii îndeosebi, noaptea cu chitare și saci de dormit ca să fie primii la deschiderea Casei de bilete.

Actorii și regizorii și scenografi și toți slujitorii Teatrului Mic au fost rugul care, arzând cu un devotament infinit l-au determinat pe un scriitor important al vremii – academicianul Nicolae Breban – să scrie că: Teatrul Mic a fost „nu numai cea mai bună echipă teatrală, cel mai interesant repertoriu, dar și unul dintre nucleele de rezistență spirituală și politică – de ce nu?! – ale Bucureștilor amărâți în penurie, frig și disperare cetățenească.”

Lor le mulțumesc din pragul acestui apropiat Crăciun 2016 și An Nou 2017!

Există bucuria creștină a recunoașterii și a iertării despovărată de resentimente, cea mai greu de împlinit,

dar și cea mai curat răcoritoare sufletește.

Dar eu țin să mă opresc astăzi, aici, asupra unei TREIMI REGIZORAL-ACTORICEȘTI DE PLATINĂ: regizoarea Cătălina Buzoianu și artiștii Valeria Seciu și Ștefan Iordache.

Ei trei, subliniez ca o datorie, au fost stâlpul de foc care a ținut viu rugul întreg, începând cu acel de neuitat Să îmbrăcăm pe cei goi de Pirandello care a situat brusc scena de pe Sărindar în compania marilor trupe europene. Ei au făcut să strălucească acest rug prin talentul lor unic și patima lor incendiară pentru scena de scândură dovedite în Maestrul și Margareta după Mihail Bulgakov, în Niște țărani, în Cerul instelat de Ecaterina Oproiu, în Yvonna, principesa Burgundiei, de Witold Gombrowicz, în Ca frunza dudului din rai de D.R. Popescu, în Dama cu camelii după Alexandre Dumas-fiul, spectacole emblematice pentru identitatea în epocă a Teatrului Mic.

Așa cred eu și astăzi că s-a impus atunci autoritatea Cătălinei Buzoianu, prin imensa cultură, prin slujirea până la sacrificiu a unui program ideatic înalt, prin originalitatea explozivă a unei prodigioase fantezii, prin savanta școală actoricească și regizorală pe care a creat-o și justificat-o în repetiții și la catedră și, mai cred, și mai ales azi, când suntem atât de grăbiți, că Doamna Cătălina Buzoianu rămâne cel mai dăruit și importanț regizor român al jumătății de veac începând din 1977.

Pe această scenă de scândură din Sărindar, în primul rând, și-au argumentat superlativ numele de Vedetă fără drept de apel, Valeria Seciu și Ștefan Iordache și va trece multă vreme până ce vor fi egalați în opera lor actoricească.

Prinț și Prințesă ai scenei din Sărindar în Să îmbrăcăm pe cei goi și Maestrul și Margareta, ar merita fiecare să dea numele unui Premiu național de teatru.

Articol apărut pe blogul „Adevărul”

Acad. Ion Aurel Pop

Meseria de istoric la începutul mileniului al treilea

Istoria sau științele istorice – cum se denumesc de către specialiști domeniile complexe și variate ale cercetării trecutului omenesc – se află într-un moment de mare cumpănă, ca și întreaga societate contemporană. Viața oamenilor care au trăit în trecut este considerată de către înțelepții memoria colectivă a comunității pământești. Cu alte cuvinte, de-a lungul timpului, s-au adunat fapte, întâmplări, evenimente, procese etc., care se constituie în zestrea omenirii, în patrimoniul societății, într-un adevărat tezaur de viață. Noi suntem oameni și – ca să parafrazăm un dicton latin – nimic din ceea ce este omenesc nu trebuie să ne fie străin. Dacă lăsam să ne scape o parte din esența umană, ne expunem unor riscuri greu de evaluat. Datorită acestei convingeri, diferitele comunități umane, începând cu sumerienii și egiptenii cei vechi, au cultivat cunoașterea trecutului prin intermediul specialiștilor, elaborând reguli speciale pentru aceasta. A fost o vreme când istoria era poveste și poezie, spusă și cântată pe muzică de către azei, care cultivau arta de a reinvia frumos și armonios lumile de odinioară. Ulterior, istoria a devenit „anchetă” sau „cercetare”, făcută prin diferite metode de investigație, cu scopul descoperirii adevărului din trecut. Firește, s-a aflat curând că lumile revoluate nu mai puteau fi reinviate întocmai, orice am fi făcut noi, oamenii. Marele istoric român și filosof al istoriei Alexandru D. Xenopol împărțea domeniile cunoașterii în „științe de repetiție” și „științe de succesiune”. Din prima categorie făceau parte ceea ce noi numim științe exacte și experimentale, iar din a doua istoria, adică viața de demult. În vreme ce în primele domenii, realitățile se prezintă ca imuabile și eterne, în „științele de succesiune” pare că „totul curge” și nimic nu mai rămâne cum a fost. Marele istoric transilvănean al secolului trecut David Prodan vorbea despre istorie ca fiind „știință de acumulare” (și nu „de revelație”), pentru practicarea căreia era nevoie de o muncă asiduă și intensă, de ani de zile, în arhive și biblioteci, pe șantier arheologic, în muzee etc.

Chiar și așa, cu gradul ridicat de relativism asumat, cercetarea trecutului a ajuns, cam de la Renaștere încoace și mai ales în ultimele două secole, un domeniu de cunoaștere dotat cu metode precise de investigare, cu reguli de operare cunoscute și verificate, atât cât poate fi precizia aplicată în disciplinele socio-umane. Se admite că adevărul absolut al lumilor trecute este imposibil de cunoscut de către noi, oamenii, cărora nu ne rămân decât urme dispartate și subiective (cel mai adesea) ale întâmplărilor de odinioară. Acest lucru ne arată că între realitatea din trecut („istoria-realitate”) și realitatea reconstituită de istoric („istoria-discurs”, istoriografia) vor fi întotdeauna diferențe. Prin urmare, istoricul nu poate reinvia lumea revolută pe care o studiază, dar se poate apropia de ea cât mai mult, o poate reconstitui cât mai aproape de ceea ce a fost, dacă respectă „regulile jocului”, verificate de secole și de generații întregi de specialiști.

Noi numim printr-o convenție viața oamenilor de odinioară trecut. De fapt, trecutul a fost, pentru cei care l-au trăit, viață intensă prezentă. Până la urmă, toată viața oamenilor devine trecut, orice am face noi și oricum am încerca să ocolim acest curs. Prezentul durează o clipă și apoi devine trecut, viitorul este mereu incert, dar ajunge și el prezent și apoi trecut, astfel încât, iremediabil și reversibil, dimensiunea cea mai lungă și mai certă la care avem acces (limitat, e drept) este trecutul. Ca urmare, dragostea pentru trecut înseamnă dragoste de viață, iar cunoașterea trecutului este cunoașterea vieții. Aceasta nu înseamnă deloc – cum observa demult o Doamnă a spiritului universal, Marguerite Yourcenar – că trecutul este o vârstă de aur. Nu, fiind viață, trecutul poate să fie frumos și sublim, urât și rușinos sau, pur și simplu, oarecare. A-l cunoaște este o necesitate, iar a-l ignora poate deveni o catastrofă.

Din păcate, tendința contemporană este de ignorare a trecutului omenirii, a experienței de viață a comunităților, mai ales a celor naționale. Motivele sunt multe, de

la graba planetei de a se autodistrage prin poluare, dezechilibre, catastrofe naturale etc. până la globalizarea prost înțeleasă și de la ideea că memoria este inutilă până la superficialitate, ignoranță, trivialitate, violență, toate cultivate de forțe mult mai puternice decât ne putem noi închipui. Astăzi se tinde înlocuirea din sistemul de educație primară și secundară a disciplinelor școlare consacrate și care și-au dat măsura valorii lor în societate (istorie, geografie, botanică, zoologie, anatomie, limbi clasice etc.) prin conținuturi (necesare, fără îndoială) botezate „discipline școlare” („educație pentru drepturile copilului”, „educație antreprenorială”, „educație sexuală”, „educație rutieră”, „educație juridică” etc.). Toate aceste teme din a doua categorie sunt subiecte de cunoaștere de neînlocuit în lumea contemporană, dar ele nu sunt discipline care să trebuiască apreciate de sine stătător și finalizate prin medii școlare! Sau ar putea să fie, la rigoare, dar nu prin eliminarea celorlalte! Învățând istorie, elevul află despre lumi și compară, face cunoștință cu primele legi, constituții, culte religioase, află ce sunt stilurile arhitectonice, deosebește o simfonie de un concert, distinge valorile antice, medievale, moderne, află cum s-au purtat războaie în numele dragostei, al credinței și al bisericii, al libertății, egalității

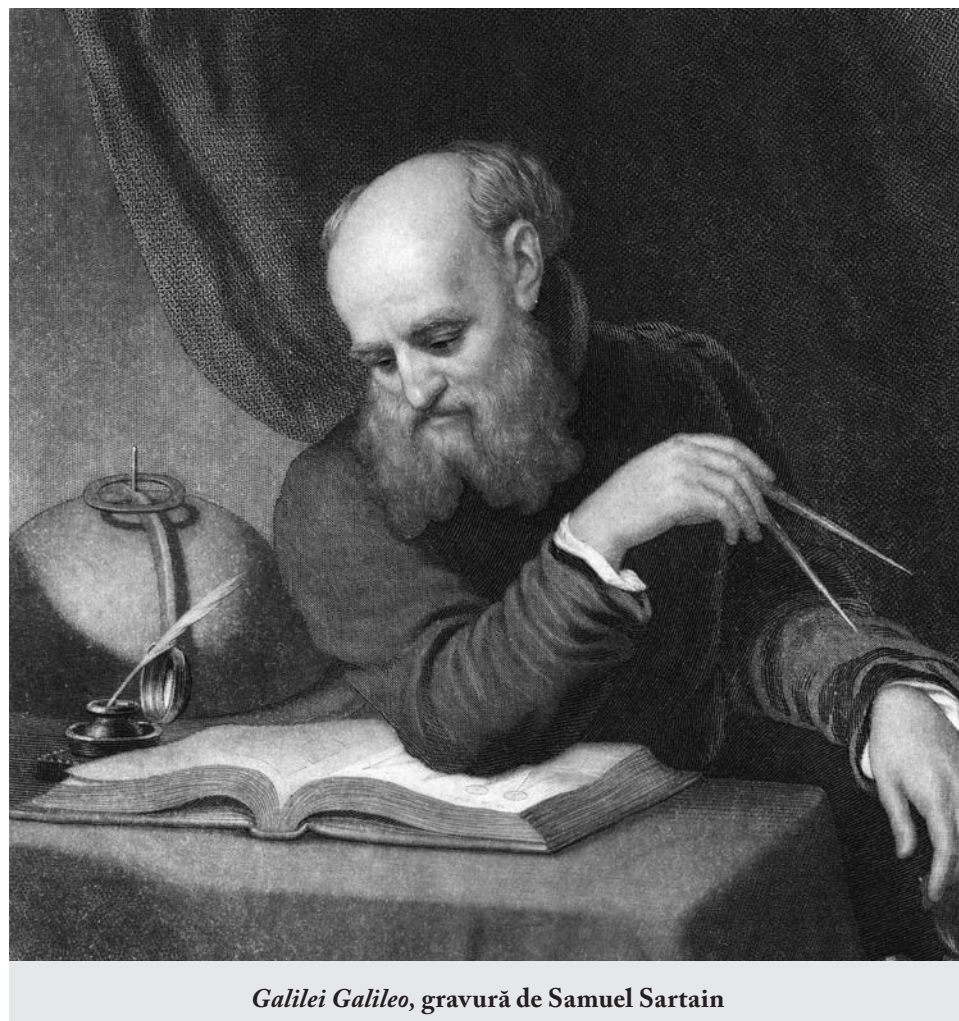
manipulat, prin vot ori prin alte mijloace, inclusiv acțiuni violente. Unii dintre oamenii lipsiți de cultură generală și de orizont artistic, dintre oamenii capabili să rezolve doar probleme limitate, dintre oamenii care nu mai au capacitatea să compare și să ia decizii în cunoștință de cauză alcătuiesc partea exagerată și exacerbată a generației „Google”, a generației „Facebook”, a generației „SMS” sau a tuturor la un loc! Sunt oameni, în general, inteligenți, dar cu inteligența canalizată spre scopuri controlate de o elită malefică. Elita clasică a acestei lumi pare abulică, amețită, adormită, fără nerv și fără voință. Aici nu este vorba despre conflictul dintre generații, nici despre mitul vârstei de aur, nici despre nostalgia tinereții, ci de realism. Am fost avertizați demult că „somniașii rațiunii naște monștri”. Nu demult, am văzut ciocane distrugând statui mesopotamiene sau bombe nimicind Palmyra, la ordinele unor lideri dăruiți răului! Ar fi bine să veghem cu toții ca toate admirabilele descoperiri și invenții ale lumii contemporane să servească omului creativ și creator, omului cercetător și omului moral, nu omului-robot, distorsionat și manipulat. Nu vreau să se înțeleagă greșit mesajul meu! Toate mijloacele moderne de comunicare în masă sunt necesare și folositoare. Nici nu am mai pu-

naționalist-comunistă, până în 1989. A urmat, în ultimul sfert de veac, „epoca de libertate”, percepută de mulți ca fiind de marasm și incertitudine, de dezorientare și paradox. Nici din perspectiva tratării trecutului în general, lucrurile nu stau mai bine. Pe de o parte, suntem atenționați de unii că istoria noastră începe la Tărtăria, la Cucuteni și la Gumelnița, românii fiind cel mai vechi și mai glorios popor din Europa, că suntem daci curăț, de la care românii ar fi învățat latinește; aflăm de pe net (cine mai verifică dacă este așa sau nu?) că istoricii oficiali sunt „vânduți” și „inchistați”, fiindcă nu tratează cu respect „scrierile arhaice românești”, „tăblițele de la Sinaia”, „Codicele Rohonczy” sau alte contrafaceri notorii. Pe de altă parte, ni se spune – și aici intervin alți actori – că nu am fost capabili de nimic de-a lungul vremii, că am fost o masă amorfă, că nu avem creații și valori competitive, că toți istoricii noștri au cultivat nu realități, ci mituri naționaliste rușinoase, că nu suntem nici măcar români, că nu avem în trecut momente referință, că marile personalități ne sunt toate mici, că Eminescu a fost xenofob, iar Coșbuc minor, că Ziua Națională este o eroare etc. Nu este de mirare că, mișcându-ne în acest cadru, am ajuns cu istoria noastră de ocară, că disciplina este pusă sub semnul întrebării, iar slujitorii săi blamați.

Pentru remedierea răului, până se mai poate, trebuie, între altele, ca istoria să rămână o formă de cunoaștere apreciată, respectată și prețuită și, în primul rând, studiată. De aceea, istoria trebuie să aibă, ca disciplină școlară, la toate clasele și profilurile, cel puțin câte două ore pe săptămână. Cei care sunt datori să facă cercetarea trecutului sunt istoricii, singurii care au capacitatea să ajungă la izvoare, să extragă din ele adevărul (parțial) și să-l explice publicului. Amatorii de istorie – ingineri, medici, artiști etc. – se cuvine să fie, natural, liberi să se pronunțe despre trecut, să scrie despre trecut, dar să-și recunoască amatorismul, să precizeze caracterul de eseu, de povestire, de impresie al produselor lor. Trebuie să admit că au fost și sunt încă și autodidacți remarcabili, cu rezultate deosebite în cercetarea trecutului, dar cazurile sunt rare și ușor recunoscutibile. Nici eu, ca istoric, dacă scriu despre medicină sau despre chimie, nu mă pot da drept medic ori chimist! Credibilitatea unui domeniu o asigură exclusiv specialiștii, cei care au fost pregătiți anume să studieze acel domeniu. Și nici dintre specialiștii istorici, un contemporaneist nu e bine să se pronunțe științific despre antichitate sau epoca medievală, după cum un medic orelist nu poate lucra la ortopedie, nici un radiolog la chirurgie.

Menirea acestui congres este, între altele, reaşezarea pe baze sigure a prestigiului istoriei ca formă de cunoaștere a vieții omenirii și poporului român, revigorarea cercetării științifice în domeniu, reconsiderarea statutului istoricului în societate și asigurarea statutului de disciplină școlară a istoriei, la toate clasele și profilurile, în acord cu importanța cunoașterii istorice. Prin aceasta, nu dorim decât să reconferim ființelor și comunităților umane demnitatea, capacitatea de alegere și de judecată, discernământul și creativitatea, spre revigorarea idealurilor care au făcut posibilă lumea și care se bazează pe cunoaștere și pe cunoștințe, pe comparație și pe credință, pe dialog, pe dreptate și adevăr, toate acestea subsumate binelui individual și general. Un mare istoric francez, devenit martir – Marc Bloch – făcea în prima jumătate a secolului al XX-lea apologia pentru istorie și elogiul meseriei de istoric și a plătit cu viața pentru convingerile sale, pentru apărarea valorilor umanității. Nu mai dorim să plătim cu viața pentru a asigura perpetuarea valorilor umane, a marilor creații ale omenirii.

Științele istorice cultivă toate aceste valori, ceea ce înseamnă că ele închină un imn de prețuire vieții omului și a comunităților umane, vieții trăite în cunoștință de cauză, într-o demnitate și onoare. Oamenii fac istoria, dar tot oamenii o și scriu, de aceea este nevoie de responsabilitate și de seriozitate în rândul tuturor. Numai așa, această supremă și fermecătoare taină care este viața poate merge înainte, după rânduiala firii.

Galilei Galileo, gravură de Samuel Sartain

și democrației etc., poate prețui dialogul și informarea, poate evalua răsturnarea ordinii nedrepte dintr-o societate etc. Istoria, ca și alte discipline „învechite” promovau, pe lângă fapte, valori morale, artistice, umane, idei fundamentale generale, strategii de viață; noile „discipline” propuse răspândesc metode și tehnici limitate, cunoștințe de nișă, care se pot învăța de către un om cu inteligență medie în timpul liber, în familie, la orele de dirigenție, la celelalte discipline deja existente sau prin prisma dexterităților școlare. Aceasta nu înseamnă deloc că sub numele de „istorie”, „geografie”, „limba și literatura română”, „studii clasice” etc. trebuie învățat mereu în formă statică, precum în urmă cu o sută de ani; dimpotrivă, dinamica vieții trebuie reflectată în educație mereu mai alert, în ton cu societatea în care trăim. Numai că schimbările de dragul schimbării și experimentele repetate și grăbite, fără urmărirea efectelor lor nu pot conduce la nimic bun.

Astfel, unul dintre rezultatele acestor demersuri insistente din ultima vreme este crearea, în anumite cazuri, de mecanisme umane, de roboți, de marionete ușor de

tea trăi fără ele. Dar utilizarea lor exagerată, dirijată și canalizată doar în anumite direcții – fără a da subiecților independența necesară sau puterea de discernământ și de decizie proprie – este extrem de periculoasă. De aceea, pledez ca tinerii istorici, care vor avea datoria să formeze caractere, să aibă cultura generală și de specialitate necesară pentru a fi ei stăpâni pe internet și pentru a nu se lăsa roboți de informația neverificată.

Deprecierea istoriei ca disciplină s-a datorat în România unor cauze speciale, cum ar fi derapajele din timpul regimului comunist (când trecutul a fost parțial falsificat, glorificat, alb și imaculat etc.), excesele naționaliste și protocroniste, denigrarea românilor și a trecutului lor după 1989 etc. În perioada postbelică, noi, românii, am cunoscut câteva decenii de comunism, privit adesea „în bloc”, ca și cum faptele s-ar fi derulat liniar și mereu la fel. De fapt, am trecut mai întâi printr-o etapă proletcultistă și internaționalistă (când „lumina venea de la Răsărit” și trecutul nostru nu reprezenta nimic), până prin 1960-1965; prin una mai echilibrată, de recuperare a unor valori naționale, până prin 1975; prin una

† Î.P.S. Dr. Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului

Pastorală de Crăciun 2016

Continuare de pe prima pagină

Centralitatea sărbătorii Nașterii Domnului între celelalte sărbători rezidă din centralitatea înomenirii Fiului lui Dumnezeu în planul soteriologic: dacă Hristos Domnul nu s-ar fi născut ca om, atunci omul nu ar mai fi putut avea posibilitatea îndumnezeirii ființei sale, lucru arătat în chip lămurit de textul liturgic: „Veniți să ne bucurăm întru Domnul, povestind taina ce este de față. Zidul cel despărțitor acum cade; sabia cea de foc se îndepărtează; heruvimul nu mai păzește pomul vieții; iar eu mă împărtășesc din dulceața din rai, de la care m-am îndepărtat prin neascultare. Chipul cel neschimbat al Tatălui, Pecetea veșniciei Lui, înfățișare de rob primește, ieșind din Maica ce nu știe de nuntă, nesuferind schimbare: că a rămas ce era, Dumnezeu adevărat fiind; și a luat ce nu era, om făcându-Se, din iubire de oameni. Acestuia să-I cântăm: Cel ce Te-ai născut din Fecioară, Dumnezeule, miluiește-ne pe noi” (*Stihira I*, de la Doamne, strigat-am..., *Služba Vecerniei*, luna decembrie, ziua a douăzeci și cincea, *Mineiul pe decembrie*, ediția a VI-a, EIBMBOR, București, 1991, p. 376).

Înomenirea Fiului lui Dumnezeu, a doua Persoană a Sfintei Treimi, Cuvântul sau Logosul, a avut ca scop, pe de o parte, scoaterea omului din păcatul strămoșesc după căderea lui Adam și a Evei, așa cum spune și cântarea bisericească alcătuită de Ioan Monahul: „Pe cel după chip și după asemănare, văzându-l Iisus stricat din pricina călcării poruncii, plecând cerurile S-a pogorât și S-a sălășluit în pânțele Fecioarei fără schimbare, ca într-însul să înnoiască pe Adam cel stricat” (*Stihira la Litie, Mineiul pe decembrie*, p. 383), dar, pe de altă parte, este urmărită îndeosebi îndumnezeirea omului. Sfântul Atanasie cel Mare mărturisește în scrierile sale că Dumnezeu S-a făcut om pentru a-l face pe om dumnezeu. Același lucru este accentuat și în multe cântări din slujba Nașterii Domnului: „Asemenea la chip cu amestecarea cea de jos din țărână făcându-Te, Hristoase, și cu împărtășirea trupului căzut, l-ai împărtășit pe acesta de firea dumnezeiască, om făcându-Te și rămânând Dumnezeu” (*Cântarea a III-a din Canonul Utreniei, Mineiul pe decembrie*, p. 387).

Trupul pe care l-a luat Fiul lui Dumnezeu din Fecioară, făcându-Se om adevărat, este semnul văzut al iubirii nețărmurite a lui Dumnezeu față de oameni: „Din înălțimea cerului, Împăratul vine la noi, din curata Fecioară, Dumnezeu fiind, dar în vremea din urmă Cuvânt întrupat, ca să cheme la Sine din stricăciune pe omul zidit întâi” (*Cântarea a III-a din Canonul Utreniei, Mineiul pe decembrie*, p. 387). Părintele Dumitru Stăniloae explică acest adevăr mărturisit de întreaga teologie patristică, spunând: „Trupul pe care Și-l ia Cuvântul dumnezeiesc din Fecioară, când Se face om, este semnul și mijlocul extremei Lui coborâri iubitoare la om. Dar El nu poate lua un astfel de trup decât dintr-un trup care s-a făcut și el semn și mijloc al iubirii extreme față de Dumnezeu. Căci nu se poate să nu se vadă legătura trupului asumat de El cu trupul Maicii Lui. Cuvântul a voit să facă din trupul Lui un mijloc al manifestării iubirii Lui extreme ca om față de Dumnezeu și al iubirii Sale extreme ca Dumnezeu față de oameni. Dar trupul acesta s-a format din sângele trupului străbătut de simțirile Maicii Sale și a rămas într-o legătură cu el [...]. Culmea iubirii Lui față de oameni s-a întâlnit în Maica Lui cu culmea iubirii omenești față de El. Maica Lui a fost și pregătită, dar a și contribuit la plinirea vremii în întâlnirea Fiului lui Dumnezeu cu umanitatea în umanitatea Lui luată din ea și, prin aceasta, în suprema iubire dintre El și ea” (Pr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, vol. II, Ed. Cristal, București, 1995, pp. 83-84). Maica Domnului s-a făcut pe sine purtătoare a iubirii milostive a lui Dumnezeu față de oameni: „De Dumnezeu Născătoare Fecioară, care ai născut pe

Mântuitorul, șters-ai blestemul cel dintâi al Evei; că Maică te-ai făcut bunăvoinței Tatălui, purtând în brațe pe Dumnezeu-Cuvântul întrupat. Taina nu suferă cercetare; numai cu credință toți să o slăvim, grăind cu tine și zicând: Netălcuitule Doamne, slavă Ție!” (*Stihira la Laude, Mineiul pe decembrie*, p. 394).

Dreptslăvitori creștini,

Iubirea lui Dumnezeu față de oameni, dovedită și prin înomenirea Sa, ne arată că iubirea adevărată înseamnă jertfă, dăruire, sărăcire a ta în fața aproapei și asumarea durerii celui alt în fața durerii tale, deșertare de tine, ca să-l primești pe celălalt, iar pri-

er și pe pământ. Și ridicându-și ochii, nu a mai văzut pe nimeni. Căci era inger al Domnului care venise să-l pună la încercare” (*Patericul Mare*, Editura Bizantină, București, 2015, pp. 798-799). Aceași scriere patristică amintește că „Părintele nostru Avva Antonie a zis: Niciodată nu am socotit să pun interesul meu înaintea folosului fratelui meu” (*Patericul Mare*, p. 802). Prin iubirea revărsată asupra aproapei, omul urcă către Dumnezeu, imitându-L pe Dumnezeu Care S-a făcut om pentru a putea fi urmat. Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos într-o peșteră sărăcăcioasă, ne face să ne îmbogățim, doar alungând de la noi egoismul și nepăsarea față de aproapele

întru iubire, aceeași carte citată, *Patericul*: „Urcând odată Avva Ioan Colovos de la Schit, împreună cu alți frați, călăuza lor s-a rătăcit, căci era noapte. Și au zis frații Avvei Ioan: Ce vom face, părinte, că fratele a rătăcit calea? Să nu cumva să murim rătăciți! A zis lor Bătrânul: Dacă îi spunem, se întristează și se rușinează. Iată, mă voi face eu însumi bolnav și voi zice că nu pot să mai merg înainte, ci voi rămâne aici până dimineață. Și a făcut așa. Iar ceilalți au zis: Nici noi nu mai mergem, ci stăm cu tine. Și au stat până dimineață și pe fratele nu l-au smintit” (*Patericul Mare*, p. 800). Iată ce înseamnă dragoste, iată ce înseamnă să-ți pui sufletul pentru aproapele tău!

Iubiți fi și fice duhovnicești,

Lumea în care trăim arată faptul că tot mai mulți oameni preferă să trăiască în singurătate. Nu ne mai interesăm de aproapele nostru, nu ne mai pasă de cel de lângă noi. Întrajutorarea este tot mai puțin întâlnită, făcând loc egoismului exacerbant. Ne vedem doar pe noi cu nevoile noastre, uitând de responsabilitatea noastră ca ființe personale, create după chipul lui Dumnezeu.

Trebuie să încercăm fiecare, cu posibilitățile noastre, să arătăm aproapei că Hristos Domnul este cu noi și în fiecare dintre noi. Să ne arătăm uniți într-o credință: „Ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi să fie una, ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis” (Ioan 17, 21).

Peștera în care S-a născut Hristos Domnul este întru chiparea Bisericii, după expresia Sfântului Vasile cel Mare. Acest dascăl al Bisericii arată că sălășul unde a născut Preasfânta Născătoare de Dumnezeu a primit chipul Bisericii. Biserica este trupul Dumnezeului Om, născut din pânțele Fecioarei. Să rămânem în Biserică neclintii, păstrând învățătura curată a Sfinților Părinți, neabătându-ne prin schisme și speculații teologice de la învățătura acesteia, așa cum spune și cântarea de la Slava Laudelor acestei sărbători: „Și noi aducem Ție, Dumnezeului și Mântuitorului sufletelor noastre, în loc de dar de bani, bogăția teologisirii celei dreptcredincioase” (*Slava de la Laude, Mineiul pe decembrie*, p. 395).

Nașterea Domnului este sărbătoarea care ne convinge, iară și iară, că nu suntem singuri, că nu suntem ca vântul care nici nu vine bine că și dispăre, nu suntem ca iarba câmpului care repede uscându-se nu mai este, nu suntem ca zăpada care îndată se topește, nu suntem ca fumul care se risipește, suntem cu Dumnezeu și cu Sfinții Lui. Omul nu e singur, ci veșnic va fi cu Dumnezeu!

Anul 2017, declarat de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române ca Anul omagial al iconarilor și pictorilor bisericești și Anul comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului în Patriarhia Română, va fi un an în care se va reliefa importanța jertfei pentru credință, pe care au săvârșit-o cei ce au luptat împotriva regimului comunist, pentru apărarea credinței strămoșești, pentru libertatea și demnitatea poporului român, dar și aceea a misiunii iconarilor bisericești, care propovăduiesc în imagini, cu timp și fără timp, Cuvântul lui Dumnezeu.

Fie ca sărbătoarea Nașterii Domnului, a Noului An și a Botezului Domnului să vă aducă multă pace, sănătate, bucurie și întărire spre împlinirea a toată fapta cea bună întru iubire desăvârșită!

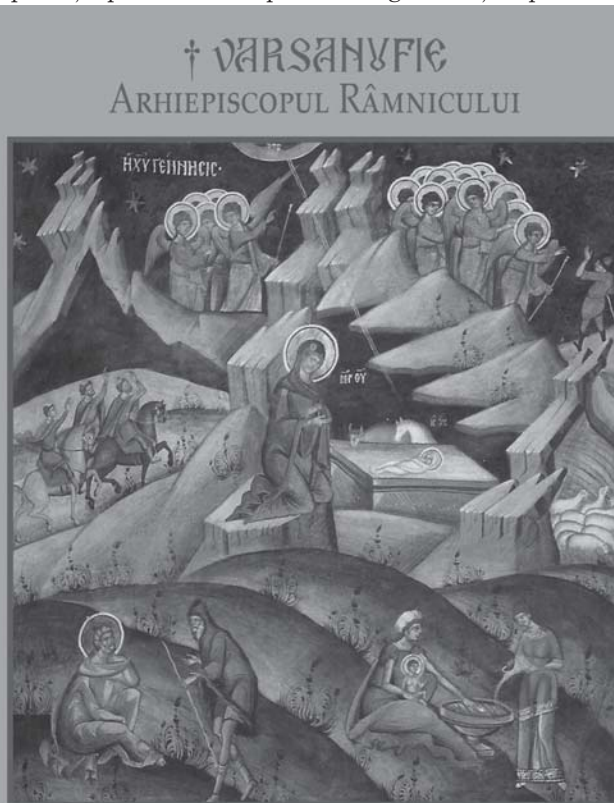
La mulți ani întru mântuire!

Un An Nou binecuvântat!

Al vostru al tuturor, de tot binele voitor și către Hristos Domnul, Cel Născut în ieslea Betleemului, rugător,

† VARSANUFIE
Arhiepiscopul Râmnicului

Data în Reședința Arhiepiscopală din Râmnicu-Vâlcea, la Praznicul Nașterii Domnului, din Anul mântuirii 2016.

Cu noi este Dumnezeu!

Scrisoare pastorală la Sărbătoarea Nașterii Domnului

Editura Praxis a Arhiepiscopiei Râmnicului
Râmnicu-Vâlcea - 2016

mindu-l pe aproapele, pe Hristos Îl primești, după cum El Insuși ne asigură: „Intrucât ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut (Matei 25, 40)”. Patericul vine și întărește cuvântul scripturistic printr-o apoteogmă, care relatează că „A intrat odată Avva Agaton în cetate ca să vândă niște lucruri și a aflat pe cineva plin de lepră lângă drum. Atunci leprosul i-a zis: Unde mergi? Iar Avva Agaton i-a zis: În cetate ca să vând niște lucruri. A zis lui: Arată dragoste și du-mă și pe mine acolo. Și, purtându-l în spate, l-a dus în cetate. Și acela i-a zis: Unde vinzi lucrurile, acolo să mă așezi pe mine. Și a făcut așa. Și când vindea un lucru, leprosul îi zicea: Cu cât l-ai vândut? Și el zicea: Cu atât. Și îi zicea: Cumpără-mi dulciuri. Și îi cumpăra. Și iarăși vindea un lucru și zicea: Pe acesta cu cât l-ai vândut? Și zicea: Cu atât. Și acela zicea: Cumpără-mi cutare. Și îi cumpăra. După ce a vândut toate lucrurile și voia să plece, leprosul i-a zis: Pleci? Și i-a răspuns: Da. Iar el a zis: Arată iarăși dragoste și du-mă acolo unde m-ai găsit. Și, purtându-l în spate, l-a dus la locul lui. Iar acela i-a zis: Binecuvântat să fii de Domnul, Agaton, în

nostru. Omul nu poate ajunge la iubirea de Dumnezeu dacă nu își iubește aproapele.

Iubiți frați întru Hristos Domnul,

Efortul nostru ascetic din toată perioada Postului Crăciunului are ca scop pregătirea noastră ca persoane pentru a-L primi, cu adevărat, în viața noastră pe Hristos Domnul. Hristos Cel născut în peștera Betleemului, acum mai bine de două mii de ani, trebuie să Se nască și în peștera inimilor noastre, trebuie să ia chip în noi, ca și noi să devenim asemenea Lui. Pentru aceasta trebuie să ascultăm cuvintele Sale: „Poruncă nouă dau vouă: Să vă iubiți unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul. Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții” (Ioan 13, 34-35); „Toate câte voiți să vă faceți vouă oamenilor, asemenea și voi faceți lor” (Matei 7, 12).

Lumea are nevoie tot mai mult de iubirea noastră. Avem nevoie să ne împărtășim tot mai mult iubirea unuia față de celălalt și să ne susținem unii pe alții întru iubire. În acest sens, ne întărește spre făptuirea

Arhimandrit Nectarie Șofelea

Prezența și lucrarea de misiune a Bisericii Ortodoxe Române în Oltenia, Transilvania, și Banat în sec. al XVIII-lea

Vorbind despre perioada de ocupație habsburgică de la începutul secolului al XVIII-lea și de eforturile depuse de administrația acesteia de a-și menține influența asupra Banatului, Olteniei și Ardealului, păstrându-le prin toate mijloacele pe cât de izolate cu puțință de influența Principatului Țării Românești și cel al Moldovei, numeroasele prohibiții și confiscări ale oricărui manifest literar cu caracter autentic românesc din zonă, din Regat și din Moldova formează împreună un fenomen asupra căruia trebuie să ne oprim puțin atenția și să înțelegem monumentală jertfă a Ierarhilor și membrilor Bisericii Ortodoxe Române, și lupta lor de a păstra în acea perioadă o conștiință unitară bisericească și națională, printr-o jertfă de literă și duh. Această activitate a Bisericii Ortodoxe din Oltenia, Banat și Transilvania, manifestată concret în stăruința de a păstra unitatea românească prin numeroase tipăriri de carte de cult și nu numai, dorim să o prezentăm, în parte, în rândurile care urmează.

Marii episcopi cărturari ai Râmnicului precum Sfântul Antim Ivireanul, Damaschin, Inochentie, Climent, Grigorie Socoteanu, Chesarie și Filaret au fost cei care s-au ostenit să pună bazele prestigioasei Tipografii de la Râmnic ce a purtat un rol important în istoria culturii românești cât și în lupta încununată cu succes de introduce limba română în cultul bisericesc în

calității deosebite cu care au fost lucrate cât și datorită superiorității tehnice a Tiparului de la Râmnic.

Pentru o mai profundă exemplificare putem analiza situația Banatului care la sfârșitul secolului al XIX-lea, mai exact în anul 1899, avea în folosință 31 de cărți de la Tipografia Râmnicului, 11 de la București și 2 de la Târgoviște. La 1909 N. M. Popescu alcătuiește o listă a tipăriturilor în care menționează: 79 de la Râmnic, 20 de la București, 8 de la Blaj, 8 de la Târgoviște și 1 de la Sibiu. Iar puțin mai târziu, la 1940, Pr. N. Cornean menționează: 185 tipăriri provenite de la Tipografia Râmnicului, 54 de la București, 39 de la Blaj, 8 de la Sibiu, 4 de la Târgoviște și 1 Iași. Din cele de mai sus reiese într-o lumină foarte evidentă, chiar și evitând a circumscrie perspectiva unei simple comparații între tipografii, că Râmnicul a fost una din cele mai active ateliere ale vremii, cu cea mai mare receptare în Banat și desigur în Transilvania. Aceasta s-a petrecut datorită faptului că Tipografia Râmnicului se afla sub ocrotirea, supravegherea și îndrumarea episcopilor ortodocși ai Episcopiei Râmnicului, iar produsul rezultat din această tipografie a fost mult mai autentic și a devenit garanția unei autentice învățături ortodoxe, în opoziție cu tipografia Blajului care era înființată și încurajată de administrația habsburgică. Tipăriturile de la Blaj, contaminate de propaganda habsburgică antiromânească și antiortodoxă aveau prioritate și liberă circulație pe teritoriul Banatului, Olteniei și Transilvaniei, în timp ce tipăriturile râmnicene adeseori erau confiscate de către autoritățile imperialiste. Cu toate acestea, istoria ne arată că nici o intervenție habsburgică, nici o intervenție vrăjmașă nu a putut

măsură apropiată Râmnicului, tipografia românească de la Râmnic ajunsese la vremea respectivă cea mai prestigioasă tipografie din zonă românească, furnizând tipografi și Țării Românești și Moldovei și nou-înființatei Tipografii de la Blaj. Printre cei mai renumiți tipografi de la Râmnic amintim pe:

- Dimitrie Pandovici Râmnicenul, fiind primul să tipărească pe foaie volantă la 27 august 1747. A tipărit: *Învățătura creștinească prin întrebări și răspunsuri pentru procopseala școalelor*, în 1756, și *Catavasier* în 1762.

- Ioan Râmnicenul, care a tipărit *Molitfelnic* în 1757, *Acatistier* în 1763 și *Evangelhie* în 1765.

- Petre Papavici Râmnicenul, care a tipărit zece cărți: *Evangelhie*, 1756; *Ceaslov*, 1766; *Apostol*, 1767; *Catavasier*, 1769; *Octoib*, 1770; *Psaltire*, 1773; *Acatistier*, 1774; *Evangelhie*, 1776; *Bucovână*, 1777; *Catavasier*, 1777.

Trebuie menționat și faptul că pe lângă tiparnița de la Râmnic și cea de la Blaj, a mai fost funcțională o tiparniță la Sibiu al cărei proprietar Petru Bart, pentru a putea gira unele tipăriri ale sale a atașat o indicație foarte interesantă, exemplu pe o Psaltire, unde se citește: „Pe lângă alte cărți... m-am îndemnat și această Psaltire a da la tipar. Pre care primiți-o cu drag, că după **izvodul de la Râmnic** s-au făcut, mai îmbogățindu-o cu o molitvă a Precestei foarte de folos.” Această indicație este încă o dovadă că în Transilvania, Râmnicul era autoritatea de referință în ce privește activitatea tipografică și era Tipografia care câștigase încrederea populației românești din zonă în autenticitatea ortodoxă a conținutului publicațiilor. Totuși unii istorici consideră

carte românească. Mai târziu, Mitropolitul Dositei reia rugămintea predecesorului său și roagă pe domnitorul Alexandru Moruzi să acționeze asemenea domnului Moldovei care a interzis cărți blăjene pe teritoriul Moldovei, deși purtau „indicație” de tipăritură râmnicenă, fiind socotite neautentice ortodoxe pentru că excludeau cu bună intenție Slujba Sfântului Grigorie Palama, mare adversar al catolicilor. Au fost identificate tipăriri contrafăcute, de tipografia din Blaj, dintre care amintim: *Apostolul* și *Triodul*, puse pe seama Râmnicului, prima fiind identificată ca „falsificatură blăjeană” sub numele de *Apostolul de la Râmnic* 1784. A doua nu cunoaștem când a fost contrafăcută ci doar că Blajul menționează apariția unei a doua ediții a *Triodului* în 1800, fără a se cunoaște anul apariției primei ediții, însă se știe că Râmnicul o ediție autentică în 1782 care nu a mai cunoscut o reeditare până în 1827, singurul moment posibil fraudei fiind anul 1793 când apare o ediție a *Triodului* pusă pe seama Râmnicului.

Din cântărirea acestor câteva aspecte ale neobositei jertfe a Bisericii Ortodoxe și a Tipografiei acesteia de la Râmnic prin traducerea, tipărirea și răspândirea de cărți românești autentice putem înțelege lupta pe care au dus-o ierarhii Episcopiei de Râmnic, ajutați de români de nădejde, în pofda numeroaselor restricții, interdicții, confiscări și falsificări implementate de ocupația habsburgică cu scopul de fragmenta unitatea națională prin dezbinarea eforturilor celor trei principate române de a susține limba română și credința ortodoxă. Cărțile care s-au tipărit în această perioadă la Tipografia Râmnicului au ținut strâns uniți pe românii ortodocși din Transilvania în această grea

Tiparul la Râmnicul Vâlcea. Sursă: ArhiepiscopiaRâmnicului.ro

locul limbii slavone care a fost prezentă în cult până spre finele sec. al XVIII-lea. Însă nu doar lupta cu limba slavonă a fost purtată de Tipografia de la Râmnic ci și cu limba greacă care dorea să pătrundă ca limbă cultică în spațiul românesc. Sub păstoria episcopilor Chesarie și Filaret a fost tradusă și tipărită integral colecția de *Mineie* a Bisericii între anii 1776-1780, ultima carte rămasă netradusă integral în limba română, iar odată cu această realizare întregul act liturgic a putut fi desfășurat în întregime în limba română, limba autohtonă. Calitatea acestor citorii literare a făcut ca receptarea acestora în Țara Românească să fie făcută cu mare ușurință, fiind preferate tipăriturile râmnicene chiar și peste cele din Moldova, datorită

opri lucrarea Bisericii ortodoxe de păstrare și consolidare a unității naționale de spirit și de limbă, prin credința ortodoxă și cartea de suflet românească, nu putut opri apariția de noi tipăriri la Râmnic, chiar și în regim de „clandestinitate”. Însă una dintre măsurile implementate de habsburgi pentru a-și extinde influența a fost înființarea Tipografiei de la Blaj unde, cu resurse financiare considerabile, s-au străduit să construiască, pe temelia fostei tipografii a Mitropoliei ortodoxe a Bălgradului, cea mai performantă tipografie care ar fi putut fi capabilă să concureze cu Tipografia Râmnicului. Odată zidită infrastructura, au căutat să aducă tipografi cu experiență bogată din Muntenia și din Moldova pentru a putea ajunge la o

această „indicație” a tipografiei blăjene a fi în fapt o exploatare malițioasă a predispoziției populației românești de a favoriza tipăriturile râmnicene, și astfel o intenție vicioasă de a contamina autenticitatea tipăriturilor românești. La această judecată au ajuns și autoritățile bisericești din Țara Românească și Moldova, fapt ce a dus chiar la dorința celor două principate de a nu primi introducerea de tipăriri „ale uniților” de la Blaj. Mitropolitul Țării Românești a înaintat o scrisoare domnitorului Alexandru Moruzi prin care îl roagă să întenteze măsuri legale de interzicere a tipăriturilor malițioase pe teritoriul Regatului, menționând totodată că tipografia de la București și cea de la Târgoviște lucrează intens pentru a întâmpina nevoia de

perioadă de ocupație, păstrându-se astfel legătura frățească cu românii din Regat și din Moldova, cu toții adăpându-se din izvorul cel limpede ale spiritualității ortodoxe. Totodată aceste tipăriri au contribuit substanțial la cristalizarea și dezvoltarea limbii literare românești din secolul al XVIII-lea.

Astfel putea afirma că eforturile neînțetate ale Bisericii Ortodoxe de a traduce și tipări, dar și de a răspândi carte românească pe cuprinsul celor trei principate prin intermediul centrului cultural tipografic de la Râmnic, a contribuit considerabil la păstrarea conștiinței creștine ortodoxe și a dorinței nestinse de reintregire a fraților români într-un singur stat suveran și independent.

Prof. univ. dr. Paul Dobrescu

În consens și în contrasens cu istoria Începe mișcarea pendulului în direcția inversă

Participam, zilele acestea, la o dezbatere într-o prestigioasă citadelă academică. Discutam despre problemele dezvoltării. În ceea ce mă privește, precisasem că îmi este dor de un stat antreprenorial, despre un stat cu virtuți strategice, mai ales când vorbim despre dezvoltare. Nu peste multe minute, un tânăr universitar se ridică și precizează că se va afla „pe contrasensul discuției de până atunci”. Înțeleg, a precizat domnia sa, că se dorește un „stat socialist”, o „planificare cum am mai trăit” etc., etc. Am răspuns jumătate politicos, jumătate sec, menționând că nimeni nu discutase, totuși, despre așa ceva. Intervenția despre care vorbesc m-a urmărit, totuși. Mai ales formula oarecum emfatică: în contrasens cu discuția. Partenerul de dezbateră își imaginează – cu o anumită mândrie – că este în contrasens. De fapt, el nu participă la respectiva dezbateră. El recita. Recita nu neapărat în sensul că repeta mecanic ceea ce avea în minte, ci pentru că nu era atent și deschis la ceea ce se întâmplă. Aceasta era ipostaza dureroasă. Că era atins de un tip de autism intelectual. Contrasensul într-o discuție conferă nerv și substanță, îmbogățește în mod real respectiva discuție. Drama începe când se prefigurează un *gen de contrasens cu istoria și mișcarea ei*. Când problemele nu mai sunt privite în față, când discuția nu mai este francă, uneori chiar dură. Potrivit cu situația pe care o cunoaște lumea de azi.

Trăim perioada în care consecințele sociale și politice ale crizei s-au îngemănat mai puternic și au luat forma unui *potențial de nemulțumire* de care nu se poate să nu se mai țină cont. Brexit și recentele alegeri din SUA arată că potențialul de nemulțumire a „urcat” la etajul politic și are deja coloratură națională. Superputerea secolului al XIX-lea (Marea Britanie) și cea a secolului XX (SUA) ne anunță că sunt preocupate de propria evoluție. Este ca și când ar cere un răgaz – și un tip de încuviințare mondială – pentru a se întoarce spre ele însele, după o perioadă în care atenția a fost prea mult focalizată pe probleme internaționale. La nivel național, *agenda internă va prima de acum în agenda politică a statelor*. Adevăr valabil pentru toată lumea. Urmează o perioadă în care statele vor redeveni actorii principali ai vieții internaționale. Sperăm să nu fie și o perioadă de adevărat *egoism statal*. Cel puțin din partea marilor puteri.

În acest context, se vorbește mult în ultima vreme despre ascensiunea populismului. Știm bine că atât în legătură cu Brexit și, mai ales, cu rezultatele recentelor alegeri din SUA s-a discutat mult despre ascensiunea populismului. Formula aceasta ni se pare prea indefinită și, oricum, folosită de câte ori nu putem explica temeinic un lucru. Cum nu ne convine ceva, imediat invocăm populismul. Aici înclinăm să-i dăm dreptate lui Lawrence Summers, fost secretar al trezoreriei americane, care preciza: „Este nevoie de un naționalism responsabil – o abordare în care țările să urmărească binele economic al propriilor cetățeni fără ca prin aceasta să afecteze interesele cetățenilor de pe alte meridiane. Înțelegerile internaționale vor fi judecate nu în funcție de cât de bine sunt armonizate sau de numărul de bariere vamale desființate, ci prin prisma contribuției lor la binele cetățenilor” (Lawrence Summers, *Voters deserve responsible nationalism, not reflex globalism*, „Financial Times” <https://www.ft.com/content/15598db8-4456-11e6-9b66-0712b3873ae1>). Populismul nu va fi strunit și combătut invocându-se, mereu, un globalism reflex, ci prin promovarea acestei orientări preocupate de cetățean, de câștigul, de confortul și de bunăstarea sa. Cine înțelege mai repede acest adevărat comandament al momentului, va câștiga. Nu doar în disputa cu populismul, ci în fața propriilor cetățeni.

Josef Stiglitz ne avertizează să privim mai atent la ceea ce numim radicalismul despre care se vorbește în ultima vreme și să examinăm substanța revendicărilor sale. A avut loc un proces de deplasare a stângii și dreptei clasice spre un *centru neoliberal*. Pe ambele maluri ale Atlanticului, stânga a cumpărat ideile liberale. Bill Clinton, Tony Blair, Schroeder, toți au introdus reforme pe care dreapta se străduia să le aplice de mult. „A fost o cursă a dereglementării care a avut drept mari câștigători băncile și mari pierzători societățile”. În noul context,

revendicările clasice ale celor două orientări sunt preluate de către ceea ce numim „extreme”. Dacă vom examina revendicările „extremelor” vom vedea, la o examinare atentă, că ele sunt cele clasice. „De fapt, ceea ce numim în momentul de față „stânga extremă” este ceea ce, în altă eră, trecea drept stânga moderată. Centrul, cu ideologia sa neoliberală, s-a mutat atât de mult spre dreapta, încât așa numiții moderați par a nu mai fi astfel. Acești moderați, acum văzuți ca extremiști, au promovat o agendă care, de fapt, conduce la o creștere economică mai mare însoțită de o egalitate mai accentuată. Ei militează pentru încheierea austerității, pentru recunoașterea unui lucru esențial, ca fiecare prefăcere economică să aibă urmări pozitive în planul distribuției veniturilor” (Joseph E. Stiglitz: *The Euro and its Threat to the Future of Europe*, Allen Lane, Penguin Books, 2016, p. 336).

Ce ne învață istoria că este acceptabil? Ceea ce nu este extremist. Extremismul nu are un nume bun în istorie. De data aceasta, precizează autorul, sunt botezate cu acest apelativ revendicări care aparțineau orientărilor clasice. De ce? Pentru a induce un tip de derută în rândul electoratului.

În ultimele săptămâni, au fost făcute publice unele poziții din partea unor personalități cu poziții cheie în economia lumii, cum ar fi președintele Băncii

pdf.)

Este o stare de potențială erupție socială, o stare care reclamă regândirea echilibrului mari și a limitelor până la care împingem inegalitatea și umilința. O stare semnalată chiar de papa Francis încă de acum trei ani: „Porunca «Să nu ucizi!» stabilește o limită clară care să protejeze viața. Astăzi, ar trebui inventată o poruncă echivalentă pentru economia actuală, una a excluderii și a inegalității. O astfel de economie ucide. Totul se supune legilor competiției și supraviețuirii celor mai puternici. În consecință, tot mai mulți oameni se simt excluși și marginalizați; fără serviciu, fără posibilități, fără nici o șansa de a se elibera. Ființele umane sunt considerate ele însele bunuri de consum care sunt mai întâi folosite și, apoi, aruncate la coș”.

Cuplarea acestor două tendințe – creșterea economică dezamăgitoare și accentuarea inegalității – amplifică exponențial potențialul de nemulțumire și somează societatea dezvoltată la o regândire a priorităților, la o examinare chiar a modelului de evoluție. Parcursul de până acum inspirat de neoliberalism, cu accentul aproape exclusiv pus pe monetarism, cu nesocotirea evidentă a dimensiunii sociale a dezvoltării pare că este pe cale de epuizare. Regândirea mixului alcătuit din politica monetară, poli-

te obișnuiești cu el. Ți se pare mai comod, chiar mai bun. Este foarte dificil să inaugurezi alt traseu. Mai ales că aici nu este vorba de a înlocui un traseu cu altul, ci de a contopi mai multe trasee într-un mix, care să le cuprindă, într-un fel, pe toate, să le valorifice virtuțile la toate.

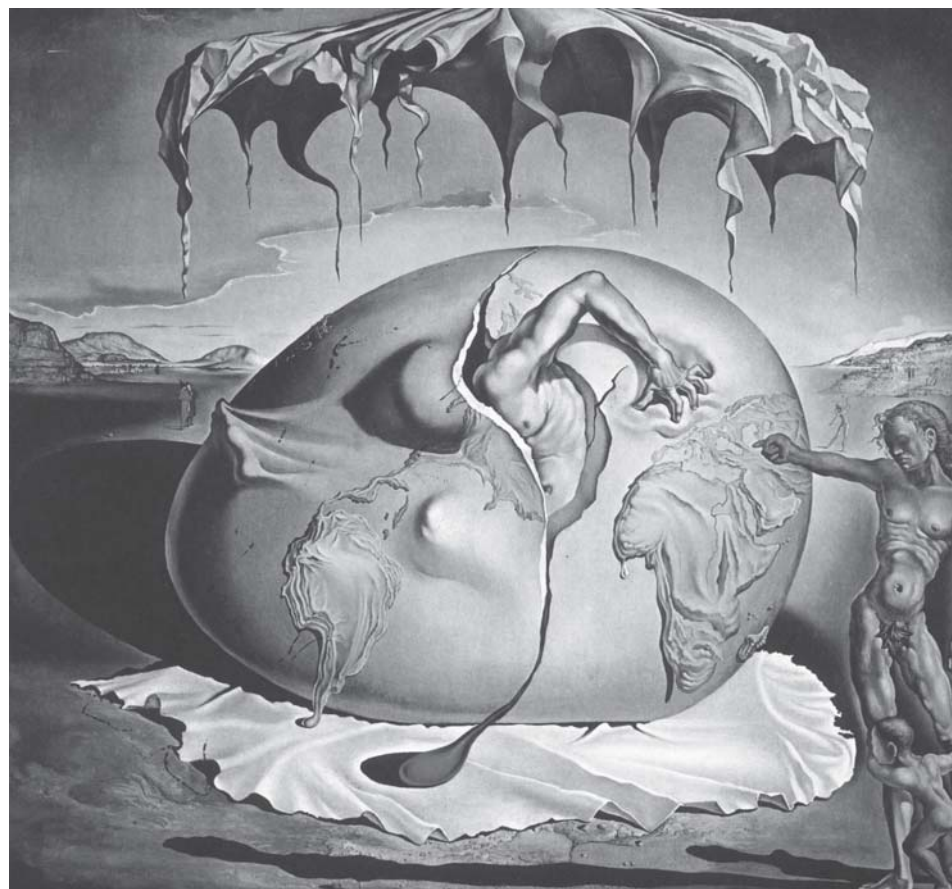
Noi credem că lumea dezvoltată este confruntată cu câteva paradoxuri – paradoxuri ideologice – care împiedică sau amână împlinirea unei reale cotituri în strategiile de dezvoltare. Primul paradox este reprezentat de statutul politicii monetare. Am văzut că politica monetară, singură, nu mai poate stimula creșterea. Mai mult, asistăm la un gen de epuizare a potențialului său. Celebrele *quantitative easing* nu mai sunt de actualitate, întrucât nivelul datoriei a crescut și așa foarte mult. Rata dobânzilor, alt instrument la îndemâna băncilor centrale, se situează deja la un nivel extrem de scăzut. Dar este foarte dificil să te desprinzi de interpretarea dominantă a momentului, reprezentată de monetarism, ca fundal ideologic, și de preponderența pe care a deținut-o, până de curând, politica monetară.

Iar dacă este vorba despre un mix de politici – monetare, fiscale, structurale – cine are rolul determinant în construirea și promovarea noului mix? Când vorbim despre dezvoltare, vorbim de politică fiscală, ceea ce înseamnă stat. Aici descoperim al doilea paradox. Statul ar trebui să pună în practică o asemenea unificare. Numai că statul, potrivit interpretărilor dominante ale momentului, trebuie să ocupe un rol secundar și, în orice caz, nu trebuie să se interfezeze prea mult cu economia. Va fi în măsură societatea dezvoltată să-și înfrângă propria interpretare și să inaugureze o nouă ecuație a dezvoltării în care statul să fie cuprins la locul de frunte?

Societatea dezvoltată ezită. Ea se află la o adevărată intersecție de drumuri și nu știe în ce direcție să o apuce. Să recunoaștem, alegerea este extrem de dificilă. Nu este vorba de a lua mai la dreapta ori mai la stânga, ci de a regândi totul, de a modifica paradigma după care a funcționat această societate în ultimele decenii. Începe o mișcare în sens invers a pendulului. Se încheie un ciclu istoric de circa patru decenii, marcat de triumful neoliberalismului. Noua paradigmă care a strălucit la începutul anilor 80 este acum pe cale de epuizare. Realizarea unei noi sinteze este condiția înaintării în acest moment. Cum sublinia și președintele Obama într-un adevărat testament cu privire la economia americană, „este misiunea noastră să scriem un nou viitor” („The Economist”, October 8th-14th 2016).

Vom încheia cu ceea ce am început. Revenirea într-o actualitate de netăgăduit a problemelor de ordin strategic atrage prin forța lucrurilor reinventarea statului. Companiile, oricât de importante, nu pot să se ocupe de problemele strategice ale unei comunități naționale. Repetăm, este vorba despre un stat antreprenorial, chemat să-și dezvolte funcțiile strategice și să identifice noi direcții de înaintare pentru comunitatea în mijlocul căreia funcționează. În asemenea momente de răscruce a istoriei, este esențial să identifice direcția care va fi confirmată de evoluția ulterioară. Istoria mai îngăduie să zăbovești în intersecție. Mai îngăduie și să mergi într-un ritm mai lent. Ceea ce nu îngăduie este să mergi pe contrasens cu direcția pe care tocmai a inaugurat-o. În acest caz, dacă nu te spulberă, atunci te retrogradează la un statut de putere secundă sau chiar de putere neglijabilă.

Vorbim de lumea dezvoltată. Gândul nostru este preocupat de România și direcția ei de evoluție. Dacă vom continua să privim tot timpul la trecut, dacă vom continua să mimăm gândirea repetând lucruri de care alții s-au lepădat de mult, dacă nu vom accepta să avem o dezbateră francă despre situația noastră actuală, nu este teamă că vom continua să risipim ceea ce a mai rămas din puținele noastre șanse de redresare. Că vom trece pragul înspăimântător al unei existențe vegetative.

Copilul geopolitic privind nașterea Omului Nou, Salvador Dalí, 1943

Mondiale, directorul general al FMI, președintele Băncii Angliei etc. Bancherii lumii sunt realmente îngrijorați de starea economică a lumii de azi. În ce constă ea, pe scurt. Într-o creștere economică modestă, dezamăgitoare, care, proiectată pe fundalul distribuției inegale a veniturilor creează o stare de *nemulțumire coasigeneralizată*. „Performanța economiilor avansate de-a lungul ultimilor 10 ani a dezamăgit în mod permanent”. Performanța aceasta scăzută de-abia că atrage atenția și pune mai bine în lumină distribuția din ce în ce mai inegală a veniturilor și bogăției, evoluția accentuată inegalitară a societății dezvoltate. De la mijlocul secolului al XIX-lea creșterea salariului real nu a mai fost așa de modestă ca în anul trecut, ne spune guvernatorul Băncii Angliei, Mark Carney. Salariile tind să se egalizeze, dar la limita de jos. Și totuși, inegalitățile de venit reprezintă un mic copil față de inegalitățile de bogăție. Proporția bogăției deținută de 1% din cei mai bogați oameni ai Americii a crescut de la 25% în 1990 la 40% în 2012. Iar la nivel global, bogăția deținută de cei mai potenți oameni din lume a crescut de la o treime în 2000 la o jumătate în 2010 (Mark Carney, *The Spectre of Monetarism*, <http://www.bankofengland.co.uk/publications/Documents/speeches/2016/speech946>.

tica fiscală și reforme structurale întră într-o actualitate de netăgăduit. „Setul complet de politici – monetare, fiscale și structurale – trebuie să meargă mână în mână” sublinia, recent, Christine Lagarde. De semnalat este faptul că dorința pentru o creștere economică mai inclusivă a luat naștere pe fundalul unei crize a creșterii înseși. Prin urmare, respectând o ordine firească, cea care ar trebui să se bucure de o prioritate evidentă este chiar stimularea creșterii. Care, cum spuneam, nu mai apare. Se fac, într-adevăr, eforturi. Dar rezultatele întârzie să apară. Se va merge, în continuare, pe virtuțile – reale, dar vizibil insuficiente – ale politicii monetare. Martin Wolf avea dreptate să afirme „acum și în viitorul previzibil vom trăi într-o lume a politicii monetare”. De ce?

Încercăm să oferim o explicație personală acestei situații foarte complicate. Lumea dezvoltată se află la un gen de intersecție și este indecisă cu privire la direcția pe care să înainteze. A ajuns în respectiva intersecție urmând calea monetarismului și a politicilor monetare. Care, cel puțin în timpul crizei, deci în condiții excepționale, s-au dovedit necesare. Acum, aceste condiții s-au schimbat. Atunci când ai mers pe un drum,

† P.S. Emilian Lovișteanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului

Dumnezeul Nostru Adevărat

Plecând de la această mărturisire de credință, întemeiată pe cuvintele Mântuitorului Iisus Hristos pe care le găsim în Sfânta Scriptură: „Și aceasta este viața veșnică: Să Te cunoască pe Tine singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis” (Ioan 17,3), concluzionăm de fapt, legătura noastră cu Dumnezeu Creatorul și ne împlinim scopul vieții pământești.

Cu sufletul deschis, cu credință, dragoste, nădejde și fără complexe de inferioritate, putem pleda pentru *D.N.A.-ul creștinilor*, adică *Dumnezeul Nostru Adevărat*, fără niciun fel de glumă și nici speculații teologice sau sociale, într-o Europă ce se îndepărtează de creștinism.

Astfel, mă voi opri doar la judecata lui Dumnezeu, care este diferită de judecata lumescă, pe care o putem înțelege din Revelația divină, din cele două izvoare ale ei: Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. Având în vedere că se apropie Praznicul Nașterii Domnului Iisus Hristos, este necesar să înțelegem că Întruparea Fiului lui Dumnezeu are ca scop mântuirea oamenilor, după cum la a doua venire a Domnului va avea loc Judecata de Apoi sau universală (cf. Matei 25,31-34).

Deasupra interpretărilor și judecăților omenești, care pot fi uneori subiective și nedrepte sau obiective și drepte, se află analiza și judecata divină, a lui Dumnezeu care se aplică uneori pe pământ, alteori în cer, dar niciodată nu se face în mod părtinitor, nedrept și incorect: „Dumnezeu este judecător drept, tare, îndelung-răbdător și nu se mânie în fiecare zi” (Psalmul 7,11). Indiferent de cum ne comportăm în lumea aceasta și chiar dacă scăpăm de judecata unei instanțe judecătorești, totuși ca fiind vii și nemuritoare nu putem trece de judecata lui Dumnezeu (cf. Ioan 5,27-29): „Și vor ieși cei ce au făcut cele bune, spre învierea vieții, iar cei ce au făcut cele rele, spre învierea osândirii” (Ioan 5,29).

În aceste condiții trebuie să știm că împreună cu judecata lui Dumnezeu se află adevărul, iubirea și bunătatea Sa: „Pentru aceea, oricine ai fi, o omule, care judeci, ești fără de răspuns, căci, în ceea ce judeci pe altul, pe tine însuși te osândești, căci aceleași lucruri faci și tu care judeci. Și noi știm că judecata lui Dumnezeu este după adevăr, față de cei ce fac unele ca acestea” (Romani 2,1-2).

Apelul omului (creștinului) la aceste trei atribute și manifestări divine se face prin pocăință, smerenie, dragoste și răbdare.

Când greșești, trebuie să-ți ceri iertare, când cineva ți-a greșit trebuie să-l ierți, după îndemnul Domnului Hristos din rugăciunea *Tatăl nostru* (Matei 6,9-15). Desigur că putem apela la multe nuanțe cu privire la dreptate și la iertare, la dreptatea căutată în această lume și la iertarea din familie, dintre cunoscuți până la iertarea vrășmașilor. Și în privința judecății umane și mai ales în ceea ce privește Taina Spovedaniei, vinovăția constatată este urmată de cele mai multe ori de canonul de pocăință sau epitimii. Persoana umană trebuie să analizeze consecințele greșelilor, să dorească vindecarea, să îi pară rău pentru greșeala săvârșită și apoi să pună început bun. Măsurile duhovnicești sunt luate tocmai pentru însănătoșirea sufletească și trupească a penitentului.

Legea divină nu este făcută pentru a fi încălcată, ci pentru a fi respectată, iar parafrazând cuvintele Evangheliei „sâmbăta a fost făcută pentru om, iar nu omul pentru sâmbăta” (Marcu 2,27), conștientizăm faptul că legea a fost făcută pentru om și nu omul pentru lege (cf. Romani 3).

Amintim aici că în *Constituția României*,

Articolul 16 (alin. 2) se spune că „Nimeni nu este mai presus de lege”.

În Sfânta Scriptură vedem că Dumnezeu a dat oamenilor Legea (*Decalogul*) prin Moise pe Muntele Sinai (cf. Ieșirea 20). Mai târziu, la plinirea vremii, Fiul lui Dumnezeu Care S-a *Schimbă la Față* pe Muntele Tabor și S-a *Înălțat la Ceruri*, după ce a pățimit, a murit pe Cruce și a *Înviat din morți*, a venit pe pământ nu ca să strice Legea, ci să o îplinească: „Să nu socotiți că am venit să stric Legea sau proorocii; n-am venit să stric, ci să împlinesc” (Matei 5,17).

Sfântul Apostol Pavel vrând să atragă atenția că toți oamenii vor fi supuși judecății Fiului lui Dumnezeu, spune că „nu cei ce aud legea sunt drepti înaintea lui Dumnezeu, ci cei ce împlinesc legea vor

iubit întunerul mai mult decât lumina. Căci faptele lor erau rele” (Ioan 3,19).

Plinitorul legii, Iisus Hristos ne spune că prin iubirea de Dumnezeu și a semenilor se poate împlini sau cuprinde toată Legea primită de Moise pentru poporul ales (cf. Matei 22,37-40).

A face rău aproapelui înseamnă a păcătui față de Dumnezeu (cf. Matei 25,45), iar răul cuprinde mai multe forme de manifestare: furtul, vorbirea de rău, indiferența, neajutorarea,uciderea, invidia, minciuna, judecata aproapelui ș.a.

Întâlnim peste tot oameni care se judecă unii pe alții, chiar dacă nu s-au întâlnit niciodată, nu au dialogat niciodată, ci doar sunt văzuți la televizor, ascultați la radio sau observați în presa scrisă, însă sunt porniți și determinați pentru a judeca orice faptă ce

pe nimeni. Și chiar dacă Eu judec, judecata Mea este adevărată, pentru că nu sunt singur, ci Eu și Cel ce M-a trimis pe Mine” (Ioan 8,15-16).

De asemenea, Hristos nu a divulgat păcatele celor pe care i-a iertat și vindecat, ci a văzut credința lor sau a prietenilor, a constatat dorința de îndreptare și i-a ajutat (cf. Marcu 2, 3-12). De la El a învățat Biserica prin Taina Spovedaniei să nu judece pe penitent, ci să-l ierte în numele lui Dumnezeu și să-l ajute în îndreptarea sa.

Sunt oare întotdeauna măsurile dreptății (judecății) omenești pentru îndreptare și neîntoarcerea la greșeala săvârșită?

Am văzut cu ani în urmă în unele penitenciare pentru minori și adulți din zona Milano (Italia), cum măsurile administrative luate de autorități urmăreau reintegrarea socială a persoanelor condamnate pentru fapte săvârșite ce nu îi privau de libertate toată viața. Reintegrarea socială atât pentru minori cât și pentru adulți se realiza în etape. Acest mod de lucru ne aduce aminte de cuvintele lui Dumnezeu: „Precum este adevărat că Eu sunt viu, tot așa este adevărat că Eu nu voiesc moartea păcătoșului, ci ca păcătoșul să se întoarcă de la calea sa și să fie viu” (Iezechiel 33,11).

Este necesar să înțelegem că uneori Dumnezeu prelungește viața omului pe pământ tocmai pentru a se îndrepta, a se pocăi, a răscumpăra timpul păcatului în timp al împăcării, al curățirii conștiinței și chiar a plății pentru greșelile săvârșite. Cred că așa ar trebui să înțelegem iubirea lui Dumnezeu și anii vieții îndelungate pe pământ, indiferent de vârstă, profesie și pregătire.

Ca oameni într-o lume frumoasă dar complicată, între multe așteptări de la familie, prieteni și societate, cel mai dător de bucurie și speranță este mesajul și chemarea Mântuitorului nostru Iisus Hristos: „Veniți binecuvântații Tatălui Meu, moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii. Căci fiamând am fost și Mi-ați dat să mănânc; insetat am fost și Mi-ați dat să beau; străin am fost și M-ați primit; Gol am fost și M-ați îmbrăcat; bolnav am fost și m-ați cercetat; în temniță am fost și ați venit la Mine” (Matei 25, 34-36).

Așadar, avem în vedere nu moșteniri și moștenitori ai averilor pământești pentru care multă lume se judecă și pe care nimeni nu le păstrează pentru veșnicie, ci de fi moștenitori ai unui alt plan de existență întru bucuria și slava lui Dumnezeu. Ce miraculos sună această promisiune și cât de mult nu luăm în considerare făgăduința lui Dumnezeu!

Analizând modul de a gândi și a făptui al unor români, ajungem la concluzia celor spuse de Dumnezeu: „Căci gândurile Mele nu sunt ca gândurile voastre și căile Mele ca ale voastre, zice Domnul. Și cât de departe sunt cerurile de la pământ, așa de departe sunt căile Mele de căile voastre și cugetele Mele de cugetele voastre” (Isaia 55,8-9).

Și atunci, într-o lume coborâtă în confuzie, indiferență, imagine falsă, manipulare și imoralitate ce așteptări să avem? Rămâne să ne rugăm adesea cu cuvinte simple, dar mari: **Dumnezeu nostru apără-ne (D.N.A. spus pe scurt)** de tot răul, dezbinarea și păcatul, pentru „că nici de la răsărit, nici de la apus, nici din munții pustiei, nu vine ajutorul; Ci Dumnezeu este Judecătorul; pe unul îl smerește și pe altul îl înalță” (Psalmul 74,6-7).

În lumina Praznicului Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, darul lumii vieții este de preferat *întunerului* acestei lumi, fiindcă „întru El era viața și viața era lumina oamenilor” (Ioan 1,4).

Judecata de Apoi, Deisis

fi îndreptați” (Romani 2,13), subliniind faptul că Dumnezeu este drept cu toată lumea, „dar dreptatea lui Dumnezeu vine prin credința în Iisus Hristos, pentru toți și peste toți cei ce cred, căci nu este deosebire” (Romani 3,22).

Un al aspect al rânduielii dumnezeiești pe care trebuie să-l desprindem din Biblie este acela că prima venire a Fiului lui Dumnezeu are ca scop slujirea și mântuirea oamenilor: „Căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca să se mântuiască, prin El, lumea” (Ioan 3,17), cu toate acestea, noi oameni nu căutăm totdeauna să beneficiem de lucrarea lui Hristos prin Biserica Sa: „Iar aceasta este judecata, că Lumina a venit în lume și oamenii au

nu se potrivește măsurii standardelor lor.

Putem afirma fără rezerve că în ultimii 25 de ani, schimbându-se mentalitatea, s-a format (deformat) o categorie numeroasă de așa-zisi judecători, analiști și critici sociali, în afara profesiilor corespunzătoare și a domeniilor de activitate competente.

În același sens, revenind la Sfânta Scriptură și Biserica, imediat observăm din învățătura acestora, că Fiul lui Dumnezeu în activitatea Sa pământească nu a judecat pe nimeni, nici chiar pe cei păcătoși. Găsim exemplul cu femeia păcătoasă aspru judecată de farisei și cărturari, dar îndemnată de Hristos să nu mai păcătuiască (Ioan 8,3-11), atrăgându-ne atenția tuturor oamenilor, zicând: „Voi judecați după trup; Eu nu judec

Premiile naționale anuale ale Fundației Naționale „Niște țărani” - 2016

Sâmbătă, 12.11.2016, la Așezământul Cultural „Sf. Calinic” din cadrul Arhiepiscopiei Râmnicului din Râmnicu Vâlcea, în prezența președintelui de onoare al Fundației Naționale pentru Civilizație Rurală „Niște țărani”, I.P.S. dr. Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului, a fondatorului Fundației, scriitorul Dinu Săraru, a președintelui executiv gl. lt. (r) Olimpiodor Antonescu, a primarului municipiului Râmnicu Vâlcea, Mircia Gutău și a numeroaselor personalități ale administrației publice și ale vieții culturale și artistice locale, s-au acordat premiile naționale anuale ale Fundației.

Laureații din acest an au fost:
Marele Premiu: Domnului Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici
Premiul pentru istorie și memorialistică: prof. univ. dr. Radu F. Florescu și prof. univ. dr. Matei Cazacu
Premiul pentru istorie și memorialistică: Preacuviosului Arhimandrit Nectarie Șofelea
Premiul pentru literatură: scriitorului Nicolae Rotaru
Premiul pentru publicistică socială: avocatului Marian Nazat
Premiul pentru artă plastică: pictorului Laurențiu Dimișcă
Premiul pentru artă plastică: ceramistului catalan Joan Panisello I Chavarria
Premiul pentru publicistică inspirată de fenomenul cultural: Dnei Magdalena Poța Buluc
Premiul pentru management cultural rural: ec. Sorin Romcescu
Premiul pentru cea mai eficientă investiție în mediul rural: ing. dr. Vasile Nicolae Ionuț
Premiul pentru olimpism performant în școala țărănească: elevei Ana-Maria Gheorghe.

Fotografii de Sorin Mibăilescu

Țăran de Argeș, os valah,
 Nu sunt un Escu sau un Eanu,
 Ca generalul Antonescu,
 Nu-s ca Nazat sau Bălăceanu,
 Ori ca Dimișcă, Romanescu,
 Dar nici nu-s nume de-almanah.

Nu sunt ca nimeni dintre ei,
 Însă le simt harul, aripa,
 Cu-atât mai mult în acest an,
 Unor Giurescu, Berindei,
 Theodorescu, Iacoban,
 Toți, somități onorând *Clipa*.

Autoprezentare de premiat

Gl. bg. (r) prof. univ. dr. ing. Nicolae Rotaru

Mai am modele cu toptanu',
 Bădescu, Potra, Zamfirescu,
 Coțu, Porumb, Emilian,
 Magheru, Scurtu, Pop, Dobrescu,
 Ghinoiu, DRP, Răpeanu,
 Stănescu, Arachelian...

Nu, nu-s ignorant de feminine,
 Irina, Dana, Gabriela,
 Corina, Gă-n zbor prin Flandra,
 Și mai ales, privind nacela,
 Le simt, ca de mulți ani, cu mine:
 Pe Alexandra și Ruxandra.

Îndrept spre toți al meu onor,
 De-aici din zona Slătioara,
 Umil plaivaznic autor
 Ce le sunt unul dintre fani,
 Căci fapta lor o știe țara,
 Prin mitul viu „Niște Țărani”.

Deci, eu, oștean, nu chiar boier,
 Vechi „toboșar de vremuri noi”,
 Ce iscălesc pe cărți Rotaru,
 Am ca model de condeier
 Pe tănărul țăran Mitrui
 Și marele boier Săraru

Ștefan Mitroi

Bocancii

Îmi adusesse tata o pereche nou-nouță de bocanci de la oraș. Era înainte de Moș Nicolae, dar el mi-i aduse fiindcă se rupseseră cei vechi și nu mai aveam cu ce să merg la școală.

De la moș nu primisem niciodată nimic, am zis însă că de data acesta, având niște încălțări atât de noi, o să primesc. Așa că am scos de seara bocancii afară la prag, iar a doua zi m-am sculat cu noaptea în cap ca să văd dacă mi-a adus ceva Moșul.

Am înlemnit de uimire. În compensație parcă la toți anii în care uitase să intre în curtea noastră, moșul îmi lăsase în încălțări cel mai frumos dar cu puțință. Bocancii mei erau plini de zăpadă. Darul primit de la moș era ninsoarea ce căzuse peste noapte. Mai bine zis faptul că ninsoarea se încălțase cu bocancii mei și că umblase, așa încălțată cu ei, prin tot satul.

Înghețaseră bocnă. De bocanci vorbesc, așa că i-am luat de afară și i-am așezat lângă sobă să se încălzească. Eram cum nu se poate mai mândru de ei. Zăpada ce venise cu bocancii mei în picioare era prima din iarna aceea. Mă gândeam s-o poftesc și pe ea înăuntru. Era ca și cum am fi fost rude. Nu cred însă că i-ar fi plăcut să stea cu spinarea rezemată de sobă. Mai cu seamă că era foarte fierbinte. Soba, vreau să spun. M-am mulțumit până la urmă cu părul alb al bunicului. Doar că în loc de ninsoarea mare de afară, intrase în odaie, așezându-se alături de bocanci lângă sobă, o ninsoare mai mică. Dar bucuria mea era la fel de mare. Văzând-o înăuntru, era ca și cum ninsoarea cealaltă, de afară, nu mai umbla prin lume desculță.

Niciodată n-am primit de Sfântu Nicolae vreun dar mai frumos ca atunci!

A Pair of Shoes, pictură în ulei, Vincent Van Gogh, 1886

Mic manual de poftte

Evadarea din critica, Pere Borrell del Caso (1835-1910)

Când mi-era poftă de ceva, priveam pe fereastra de la drum afară.

Dacă îl vedeam pe Ion Corcilă ieșind la poartă, mi se făcea poftă să vină tataie pe la noi, că erau amândoi la fel de bătrâni, doar că Ion Corcilă se întorsese de pe front cu o pușcă tatuată pe mâna stângă. Îl rugam uneori să mă lase să apăs pe trăgaciul ei și mă lăsa.

Dacă era primăvară și vedeam berzele venind la cuibul de pe casa lui Marin Buturugă, mi se făcea poftă să nu mai fiu singur la părinți.

Când ploua, mi-era poftă să-mi aduc aminte de mamaia Nicula, pe care o apuca din te miri ce plânsul.

Când o vedeam pe mama venind de la câmp, mi-era poftă să-mi scoată cineva ghimpii din picioare și să-mi mângâie perna seara înainte de culcare.

Când ieșea curcubeul după ploaie, mi se făcea poftă să umblu pe cer desculț.

Când n-aveam poftă de nimic, mi-era poftă să-l văd pe unchiul Dudică intrând pe poartă, deoarece el mă făcea de fiecare dată să-mi fie poftă de răs.

Când vedeam că începe să ningă, mi-era poftă să nu-mi mai scriu temele în caietul de școală, ci afară, direct pe zăpadă. Dar aveam nevoie de niște litere mai mari decât cele pe care le cunoșteam eu și nu știam de unde să le iau.

Când vedeam că se innorează, mi-era poftă să iau miezul unui pepene și să-l azvârl în locul soarelui pe cer, dar nu puteam să fac asta decât vara.

Când apărea pe șosea Radu Gâlceavă, care făcuse pușcărie pentru crimă, mi-era poftă să nu mai vreau să fiu om!

Când o vedeam pe doamna învățătoare Bălțatu întorcându-se de la magazinul de consum, mi-era poftă să nu mă scoată ziua următoare la tablă.

Dacă îl vedeam pe Petre Mocanu trecând cu căruța, mi se făcea poftă de mers la bălci.

Când trecea nea Mielu, vânzătorul de la magazin, în viteză, pe motoretă, mi-era poftă de marmeladă.

Când trecea câte-o nuntă, mi-era poftă să mă fac repede mare.

Când trecea câte o înmormântare, nu-mi mai era poftă deloc. Să mă fac mare, adică.

Fereastra de la drum m-a învățat cum să mă uit la lume. Și cum să-mi fie poftă de orice.

Gl. bg. (r) prof. univ. dr. ing. Nicolae Rotaru

Vibrând la o răsplată

În Antichitatea greacă, poezii, filozofii, scriitorii erau mai puternici și mai de temut ca putericii în armuri și suscii administrației statale. Erau căci cultura nu era la îndemâna oricui, iar harul nici atât. Erau, de asemenea, fiindcă jucau rol de vox populi, care puteau adânci sau schimba din temelii democrația, acea invenție de conviu participativ eminamente elenă.

Măi încoace, creatorii de literatură au urcat, dar au și coborât pe scara socială, dar au rămas personalități, ctitori de grai și civilizație, făurari de conștiințe.

Accesul la binefacere (tehnice) menite să iuțească (dar să și lenevească mintea!), schimbările rapide și profunde în domeniul vehiculelor (și suporturilor) de tot felul, inclusiv pentru informație au sporit nivelul cunoașterii (dar a și uniformizat efortul căutării și găsirii). Așa cum televizorul a cam închis sala de cinema și de teatru, la fel și internetul (cu pivotului lui principal facebook et c-nie!) au atentat la romantismul foșnitor al raftului de bibliotecă.

Și totuși, scriitorimea a refuzat să se alinieze otova și necritic noului front numit IT, care a început să fabrice și să livreze o limbă păsărească a siglelor și acronimelor, a termenilor tehnici și prescurtărilor aiuritoare. Tânăr de mai mult timp,

înregimentat limbii române și subordonat pe viață al cuvântului, ca poet-ostaș fără viață personală cum ar fi zis Nichita, fără

care le trag pe ogoarele de alb foșnitor încă sunt folositoare ochilor și ochilor minții cimotiilor mele de vecinătate intru cutume

Amiază la sat, Nicolae Vermont, 1923

cine știe ce nostalgii sau pulsioni romantice, ci, dimpotrivă, cu clocotul de speranță și osteneala fără istov ale țaranului care sunt, vreau să cred că brazdele de cerneală pe

și moșteniri, rezonurii lecturii și părtașii risipei de bine pentru aproapele.

Am scris mult, ca ostașul care sunt, doritor să ajung la jinduita pace a izbânzii,

la capătul ogorului presărat cu tranșee peste plutoanele de verde fertil. Am scris cărți convins fiind că această luptă mă va ajuta să scriu și Cartea. Cine știe care, una de lut, cum mi-a fost dat să-ncep. Cartea dintre arătură și plog, carte sapei și coasei, c artea alor mei mutații în lut, rânduiți în pădurea de cruci a *satului de sub sat*. Cartea datorie, omagiu, închinare. O biblie a țaranului. Cetate de volume, plachete, cărțile, strânse laolaltă de-aceiași idee și voință: mai binele colectiv.

Azi toamnă, doi dintre pruncii mei de mucava și țărăna rurală muntenească au fost răsplățiți cu trofeul de frumoasă aură a rodului acordat de Fundația Națională pentru Civilizație Rurală „Niște țărani”, croită și zidită de inconfundabilul prozator rubato al epicii noastre, scriitorul Dinu Săraru. Am avut, astfel, confirmarea blagiană a localizării nașterii veșniciei, dar mai cu seamă m-am convins că meșterul vorbirii tăluite și tăioase și al scrisului cu gust de ambră, dar și de cucută din lumea antică n-a murit. Sufletul de humă vie, ca la o așteptată Înviere, pulsează, iar eu îi simt seva de rodire și mă bucur să-i ajut, după puteri drumuirea spre doritul mâine mai însoțit, mai pașnic, mai fertil și mai românesc.

Caut popor fericit

Robert Antonescu

Aseară am avut o discuție cu un bun prieten. Pornind de la un „ce mai faci?” banal, am ajuns în scurt timp la o comparație între două extreme: lumea automatizată a Occidentului și lumea complet spontană a țărilor așa-zis subdezvoltate. Comparația ne viza, în ultimă instanță, chiar pe noi. Români.

Prietenul meu a numit actuala stare de lucruri din Occident *triumful minții*. În Vest, totul este calculat, planificat, organizat – munca, distracția, viața cu totul. Se pune preț pe punctualitate, responsabilitate, execuție exactă și ierarhie. O viață bună este o viață în care ai succes. Ca să ai succes, trebuie să urmezi un plan – poate că vrei să atingi un vis, dar trebuie să-ți planifici pașii. Viața omului obișnuit este îndestulătoare, din punct de vedere material, dar previzibilă până la plictis – conform planului: programul de lucru, masa la restaurant sau acasă, berea, știrile, meciul, weekendul la munte, cumpărături, facturi, buget familial, achiziții, concedii, copii, rate, pensie etc. etc.

Prin contrast, în țările subdezvoltate domnește spontaneitatea. Prietenul meu a călătorit pentru mai multe luni în Etiopia. Acolo, totul este spontan. Există o apropiere între oameni care merge până la duioșie. Totul este cald – zâmbete, atingeri discrete pentru înlăturarea barierelor de comunicare, gesturi, culori. Oamenii dansează, muzica este ca aerul. Sunt multe biserici, de diferite confesiuni, în Etiopia. Ritualurile diferă, dar toate au ceva în comun: trebuie să fie spectacol. Dacă nu se cântă, nu se dansează, nu se scot demonii din vreun posedat, etopianul se plictisește. Slujba nu e convorbire cu Dumnezeu, e show pentru El.

Totul e spectaculos și colorat într-o

țară simplă și săracă, până când vine vorba să pui mâncarea pe masă, zi de zi. Ca turist

e spontan. Măine, cineva poate decide că e timpul pentru o lovitură de stat. Muncitorii

Când fiecare face ce vrea, se impune voința celui mai puternic. Se instalează arbitrarul.

Ei bine, unde suntem noi?

Am căzut de acord amândoi că suntem undeva la mijloc. Poate aceasta este condiția noastră istorică – tranziția permanentă. Dar este o tranziție (de la ceva spre altceva) sau doar o indecizie continuă? Spre exemplu, nu știu cât de tare ne dorim să fim europeni. Ne-a sedus bunăstarea promisă de Europa, dar nu ne învoim cu mecanismele care o produc. Ne place libertatea de a călători fără bariere, dar ne incomodează regulile stricte. Nu o zic ca pe o critică – prea facilă – la adresa românilor. Poate să fie, dimpotrivă, un lucru bun. E o manieră de a ne apăra spontaneitatea. Și poate să devină o manieră de a ne cultiva spiritul.

Prietenul meu este de părere că trăim într-un loc minunat, în acest moment istoric. Este viu, este în construcție și este ferit de instabilitatea extremă a țărilor subdezvoltate. Foarte mulți se plâng de locul și momentul în care trăiesc. Noi am încercat, în discuția noastră, să privim locul României și momentul actual ca pe o oportunitate – aceea de a ne găsi o voce proprie, un stil de viață, de care să fim mândri. Poate nu european cu totul, dar cel puțin românesc.

Ne-am pierdut valorile? Ne căutăm identitatea? Foarte bine! Să punem valori noi în loc, să ne definim de la zero. E o problemă de poziționare cum interpretăm prezentul: timpul eternei generații de sacrificiu sau începutul unei noi istorii. Începuturile sunt vibrante, pline de energie. De ce să ne pierdem timpul plângându-ne, în loc să facem?

Instrument etiopian, ulei pe pânză, Yoseph Abate

europăean, îți permiți o vacanță în care să te simți înconjurat de zâmbete și căldură – cu condiția să nu fii chiar pretențios. Ca localnic, te apasă instabilitatea în care trăiești. Totul

care ar trebui să repare țeava de apă socotesc că se poate face și mâine. Spontaneitatea dusă la extrem se termină de cele mai multe ori cu violență, insecuritate, corupție și sărăcie.

Literatură

Note și contra-note

C. Stănescu

Nu știu cu ce decizie judecătorească s-a încheiat – dacă s-a încheiat! – dezbateră din jurul „averii” și moștenirii lui Emil Cioran: averea filozofului amărăciunii constă în cărți și articole, unele rătăcite în reviste. Pe seama acestora din urmă filozoful și editorul Gabriel Liiceanu a dezlănțuit prin anii '96 o veritabilă vânătoare de pirați: „piraiți” care găseau, ca regretatul Nicolae Florescu, articole rătăcite. Unul dintre aceste articole îngropate într-o revistă din Paris se intitula *Razne*, iar Nicolae Florescu a făcut imprudența să-l publice în „Jurnalul literar”. Luând-o oarecum razna, filozoful G. Liiceanu a făcut plângere la poliție cerând pedepsirea vinovatului care atentase la moștenirea lui Cioran și la titlul de legatar universal deținut probabil de editorul cu același nume. Să asmuți poliția asupra cuiva pentru curajul de a-l publica pe Cioran e un simptom și un semnal al pericolului

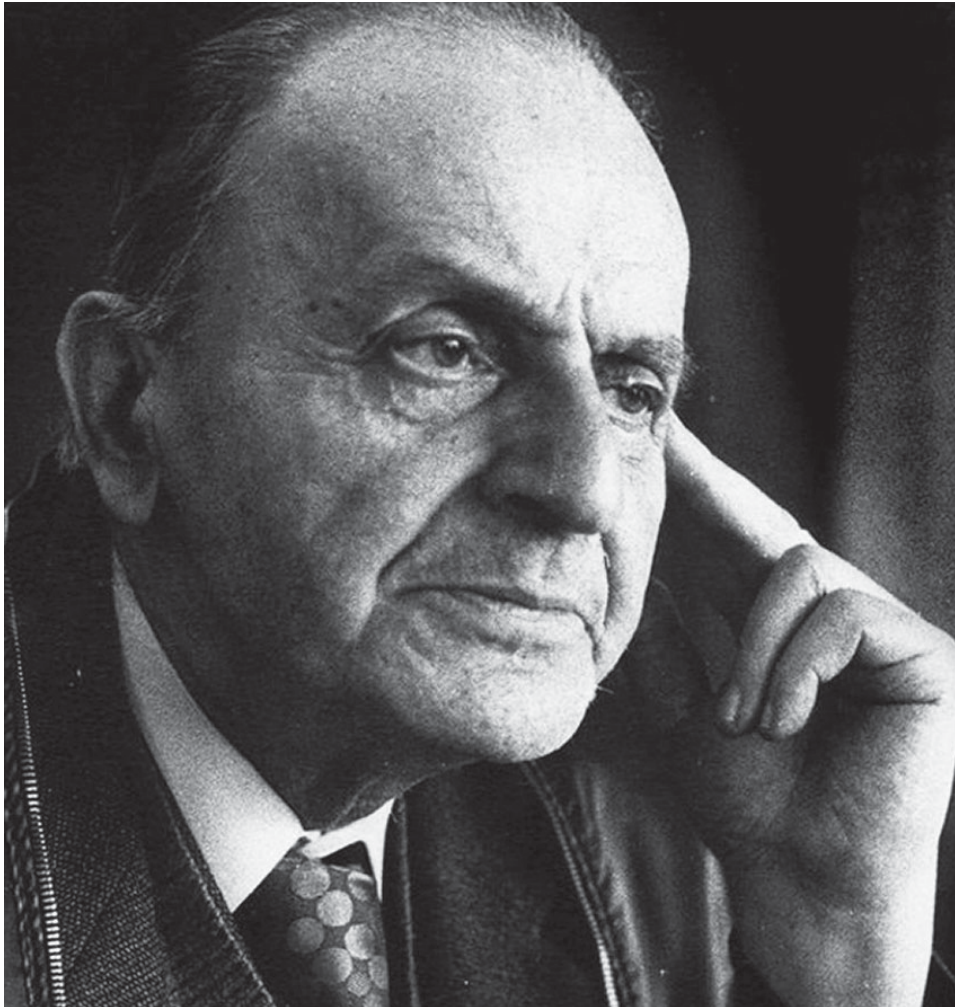
și a izolării prin care a trecut: „Nu e ușor de definit – spune Cioran – secretul unei asemenea vitalități. Retras în Carpați, Noica a devenit centrul spiritual al României. Nimic, absolut nimic nu-i putea lua speranța, nimic nu-l putea clătina. Cheia personajului? Incapacitatea lui organică de a se da „bătut”. Spre deosebire de partizanii retrași în munți cu arma în mână spre a muri în lupta lor cu noua ordine, inacceptabilă, din România, Noica, „partizanul” retras în Carpații Păltinișului este, el, un supraviețuitor și, mai mult, cuceritor și învingător! Nimic nu i-a putut lua speranța: „incapacitatea organică”, de care vorbește filozoful din „mansardă”, este în realitate tăria de nebiruit a celui rămas în Carpați. Admirabilă, schița portretului făcut lui Noica definește în câteva cuvinte tipul de „alienare” ce asigură triumful filozofului în general, al lui Noica în special: „După cum nu e de închipuit un sfânt dezamăgit, nu e de închipuit nici un filozof modest. Există desigur grade, Modestia profundă nu lasă urme, ea este incompatibilă cu orice fel de ordine. Condiția indispensabilă a

într-o mănăstire și n-aș reîncepe pentru nimic în lume o experiență asemănătoare”. Ruptura e inevitabilă, iar despărțirea, în realitate o profundă înțelegere a „oglinzii” în care se privește pe sine, devine vizibilă: ceea ce-i desparte este „solitudinea în comun”, râvnită de unul, respinsă de celălalt. „Ceea ce mă uimea la Noica – scrie Cioran în necrologul său omagial, era nevoia lui de a fi înconjurat de admiratori pe care îi ajuta și îi zăpăcea. În Evul mediu ar fi fost un strălucit torționar, ca toți aceia care se interesează prea mult de ceilalți. Nu ne-am întâlnit niciodată fără să-mi reproșeze că fac ceea ce fac sau, mai precis, că sunt ceea ce sunt. Cenzor înăscut, adesea din convingere și cu sinceritate, dar, la fel de des, dintr-un sadism subtil și infinit de complex. «Călău» în Paradis, spirit fascinant și coroziv. Aceste contradicții nu erau lipsite de farmec și făceau din el un hărțuitor delicat, atrăgător și inclassabil, o apariție unică, mai nimerită într-o civilizație rafinată și decadentă decât în aceea balcanică”. Diferența specifică între Cioran și „oglinnda” sa, în care până la un

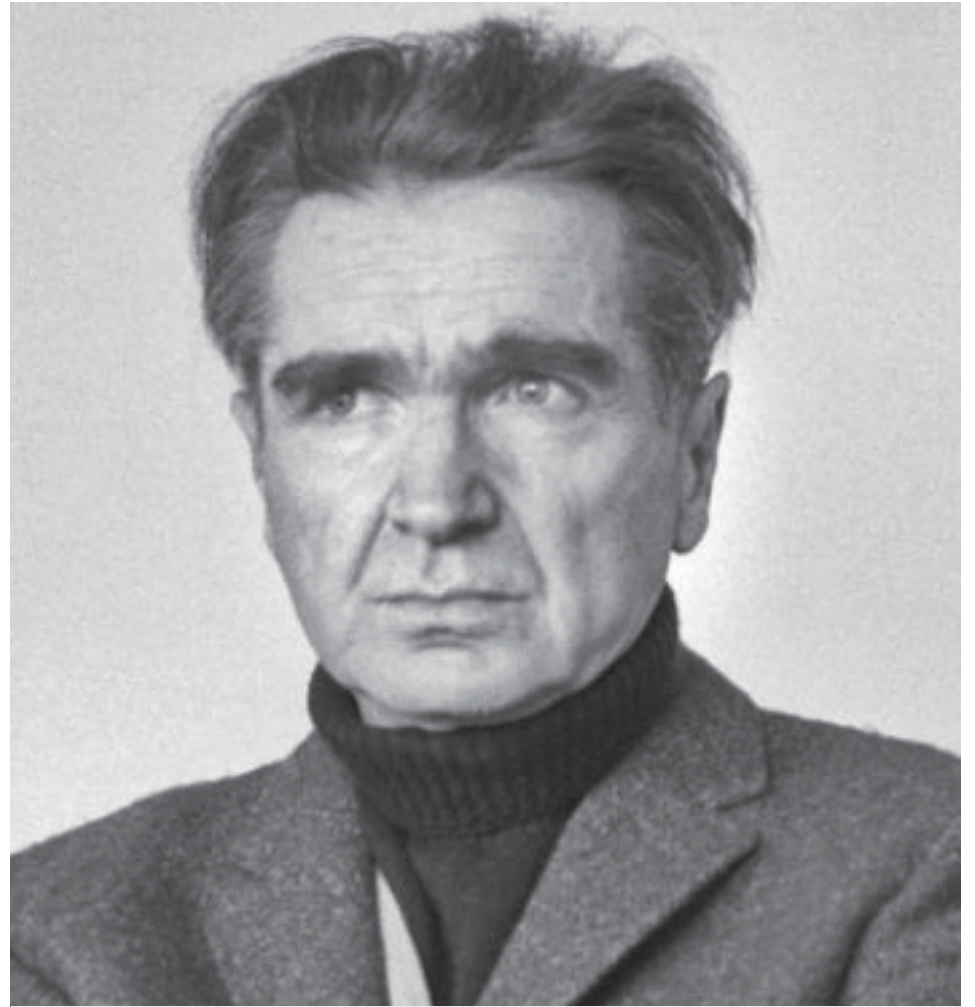
pe discipoli, într-un chip oarecum asemănător aceluia în care un Nae Ionescu îi fascinase pe străluciiți lui „ucenici”, de la Mihai Șora și până la, mai ales, Mihail Sebastian.

Extraordinarul portret al lui Noica în viziunea lui Cioran se încheie cu o undă de autoreproș și cu o interogație retorică menită să adâncească „misterul” identității celui descifrat și portretizat cu o comprehensiune inegalabilă: „Mi se va reproșa neîndoiește că sunt nedrept și că fac prea mult caz de contradicțiile și de deconcertantele lui subtilități. Dar toate aveau parte de un farmec inegalabil. Erai măgulit să te numeri printre apropiații săi, să-i cântărești paradoxurile și remarcile insinuante care-i demolau pe contemporanii noștri cu cea mai implacabilă finețe. Cine era el, în definitiv, ca să ne considere niște ratați, fără să-și dea seama că are el însuși această șansă, această aureolă negativă a unui întreg popor?”.

Ghem de contradicții seducătoare pentru apropiații măguliți să-i stea în preajmă, prezență provocatoare ca a lui

Constantin Noica (1909-1987)

Emil Cioran (1911-1995)

la care noua libertate de expresie te expune. Ce vremuri... Mai încoace, spre zilele noastre, prin 2013, într-un număr al „României literare” Nicolae Manolescu i-a cedat lui Emil Cioran locul editorialului său: directorul revistei a „găsit întâmplător în hârtiile rămase de la Monica Lovinescu versiunea franceză” a unui text de Cioran dedicat lui Constantin Noica și citit de autoarea *Undelor scurte* la „Europa Liberă”, câteva zile după moartea filozofului de la Păltiniș (4 decembrie 1987). Text inedit, tradus de Nicolae Manolescu, necrologul este un portret extraordinar pe care Cioran i-l face lui C. Noica, prietenul de departe, dar rămas atât de viu și de aproape în mintea filozofului din „mansardă”. Cu o intuiție pe care numai o minte genială și turmentată ca a lui o poate avea, Cioran găsește secretul vitalității fostului pușcăriaș „condamnat la șase ani de închisoare, care, contrar tuturor așteptărilor, l-au fortificat”. Cioran îl cunoaște ca nimeni altul pe Noica, un spirit partizan, rămas până la capătul vieții credincios incoruptibil acelorași idei ce i-au însuflețit tinerețea, în pofida tragediei

funcționării spiritului este o formă specială de dezechilibru. Nu te refugiezi în Carpați ca să te rupi de lume, ci ca s-o cucerești de la distanță. Tot ce e fecund în om e anormal. Solitarii sunt cuceritori virtuali. Nu fugi de ceilalți ca să treci neobservat, ci ca să te pui în valoare. În România, Noica a jucat rolul unui cuceritor. Solitudinea lui n-a reprezentat o abdicare, ci un triumf”. S-a ascuns ca să fie văzut: nu te refugiezi în „mansardă” ca să te rupi de lume, ci ca s-o cucerești de la distanță. E chiar definiția tipului filozofic al lui Cioran însuși! Până la un punct, Noica e „oglinnda” lui Cioran. Și invers: ascuns de ochii lumii, solitarul din mansardă cucerește lumea, ca și Noica, de la distanță. Mai departe, însă, Cioran se desparte de „oglinnda” - în care privea ca în sine însuși! - spre a nota efectele secundare pe care specia filozofului „cuceritor” le secretă: „Am fost totdeauna mirat că spirite subtile, cultivate, țin cu orice preț să-și facă discipoli, să se retragă în singurătate și să le aștepte pelerinajul. Acest fel de orgoliu mă depășește, tot așa cum mă depășește solitudinea în comun. N-am petrecut în viața mea decât trei zile

punct se recunoaște pe sine, constă, mi se pare, și în chestiunea succesorală. Cioran rămâne un filozof fără succesiune, n-are moștenitori – doar epigoni! –, și nici discipoli îndrituiți să-l moștenească nu are. Solitarul din mansardă – ce știa să poarte cu grație și masca sociabilului și chiar a „omului de lume” și petrecăreț – a năzuit să „cucerească” lumea de unul singur. „Partizanul” din Carpați a ales sau – cine știe? – a fost silit să aleagă, pentru același țel, „solitudinea în comun”, nesuferită lui Cioran, precum și „orgoliul să-și facă discipoli, să se retragă în singurătate și să le aștepte pelerinajul”. Iisus se pierde în lume, Noica a chemat lumea la el. De aceea, chestiunea succesorală se pune, în cazul lui Noica, în cu totul alți termeni decât în al lui Cioran, un solitar absolut, cu toate „măștile” sociabilității pe care le arbora: Noica lasă o „masă succesorală” consistentă, doldora de „bunuri” al căror cenzor vigilent este. Succesiunea mai e complicată și de culorile, atât de diferite, chiar opuse, ale pelerinilor ce băteau la ușa solitudinii lui. O solitudine seducătoare, capabilă să-i „zăpăcească”, spune Cioran,

Socrate în Agora lui solitară, Constantin Noica rămâne în ochii lui Cioran imaginea emblematică a unei „ratate” schimbări la față a României pe care o întrevăzuse într-o mare și contradictorie carte a tinereții sale agitate: suferința nemărturisită a lui Noica este și suferința mâniaoasă a lui Cioran.

Pelerinii lui Noica, discipolii sau/și succesorii lui l-au iubit și prețuit mai mult pe filozof, ignorându-i cumva filozofia: au scris mai mult despre aura carismatică și fascinația produsă de filozof și învățator, mai puțin despre cărțile și filozofia lui. După 1990, poate și sub influența unor rele suspiciuni, pelerinii l-au uitat puțin câte puțin, mutându-și, excesiv, atenția asupra lui Emil Cioran. Despre filozofia propriu-zisă a lui Constantin Noica a scris însă o carte riguroasă și substanțială Ion Ianoși, prima, dacă nu mă înșel, și probabil cea dintâi exegeză adevărată a operei filozofului de la Păltiniș. Aflată la a doua ediție, cartea a rămas însă neobservată de pelerini, adepți ai solitudinii în comun. Solidaritatea acestui tip de solitudine este incoruptibilă și invincibilă.

Gabriel Amiraș la UNMB, „Portret în dialog”

GRIGORE CONSTANTINESCU

De vorbă cu pianistul și profesorul
GABRIEL AMIRAȘ

Rolul Interpretului în Descifrarea, Înțelegerea și
Tălmăcirea Textului Muzical

UN PORTRET ÎN DIALOG

Editura Muzicală

Finalul strălucitei cariere interpretative și didactice a pianistului Gabriel Amiraș, o glorie a școlii interpretative românești, s-a desfășurat, în ultimele două decenii și jumătate, la Institutul de Muzică din Trossingen, Germania. Formând la Clasa de Măiestrie numeroși concertiști și profesori, în paralel cu continuarea activității sale concertistice, Gabriel Amiraș a avut răgazul de a medita asupra principalelor aspecte ale activității sale profesionale și interpretative în urma deciziei de a-și revendica dreptul la libertatea de gândire și existență. Deși nu a renunțat să-și viziteze țara natală, susținând concerte, cursuri de Master, participări în jurii ale competițiilor de interpretare, decizia de a-și continua activitatea profesională a continuat, cu bune rezultate, și în Germania.

Cu câțiva ani în urmă, Universitatea noastră a organizat o manifestare complexă, prezentându-i personalitatea și invitându-l să susțină un recital de pian în Studioul de concerte „George Enescu”. Într-o convorbire de la încheierea acestei întâlniri, artistul și-a manifestat dorința de a solicita o colaborare în compania subsemnatului, pentru a realiza o convorbire-carte, un simbolic *Portret în dialog*, privind concluziile sale asupra întregii cariere artistice, volum care a fost publicat anul acesta, în luna august, la Editura Muzicală din București. Din acel moment s-a ivit proiectul unuia virtual dialog, din partea mea cu sentimentul că am ce să-l întreb, din partea lui cu sentimentul că este capabil să răspundă, dăruindu-mi bogăția gândurilor și realizărilor sale. Nu proiectasem vreodată, în acei ani, să ne revedem cu un scop definit de „privire în trecut, revedere a timpului trăit”. Dorința artistului s-a împlinit însă. Astfel, acum și aici, Gabriel Amiraș, cel dintotdeauna, aparține unei imagini reconstituite, păstrate în filele cărții acesteia.

Prima versiune a cărții, înregistrată pe casete, în timpul săptămânilor estivale petrecute împreună, în 2010, reprezenta dialogul, de început, care a continuat apoi online, întregit temporal, timp de mai mulți ani, textul fiind recitit, modificat, adnotat, devenind treptat o versiune completă și complexă, nu doar un grăbit exercițiu de

Muzică

Prof. univ. dr.
Grigore Constantinescu

literatură memorialistică.

Istoria acestei cărți, explicit definită prin titlul *De vorbă cu pianistul și profesorul Gabriel Amiraș - Rolul interpretului în Descifrarea, Înțelegerea și Tălmăcirea Textului Muzical*, prezintă mai mult decât relatarea unor momente de viață. Personajul principal, marele artist Gabriel Amiraș, face parte din figurile ilustre ale pianisticii secolului XX, un nume ce trebuie cunoscut și păstrat în memoria celor care aparțin generațiilor contemporane lui și, totodată, al generațiilor ce-i urmează. Desigur, atracția era condiționată de marile satisfacții ale regalurilor concertante oferite de Gabriel Amiraș, mai ales în viața muzicală românească, în audițiile de radio, de televiziune și discografice.

La invitația discipolilor săi din România și a conducerii Facultății de Interpretare din UNMB, unde a fost mai multe timp profesor, în preajma împlinirii vârstei de opt decenii, Maestrul Gabriel Amiraș s-a reîntors în România. Spre interesul melomanilor, am asistat la întâlnirea cu artistul, eveniment desfășurat sub patronajul UNMB în prima săptămână a lunii noiembrie la Universitatea de Muzică, Sala de concerte „Auditorium”, cu două programe: un recital susținut de studenții pianști ai Institutului, urmat de un Colocviu-Dialog al Maestrului Gabriel Amiraș pe tema execuției lucrărilor interpretate de tinerii muzicieni. A doua zi, melomanii, colegii, prietenii, studenții erau invitați la lansarea volumului intitulat: *De vorbă cu pianistul și profesorul Gabriel Amiraș - Rolul interpretului în Descifrarea, Înțelegerea și Tălmăcirea Textului Muzical*. După prezentarea cărții de către cei doi autori, Gabriel Amiraș și interlocutorul său, în cadrul unui „workshop” s-au discutat idei cuprinse în această apariție editorială. Printre vorbitori, în dialog cu Gabriel Amiraș au fost rostite opinii profesionale de către prof. univ. Dinu Ciocan, prof. univ. Lavinia Coman, prof. univ. dr. Dana Borșan, prof. univ. Remus Manoleanu, lectori ai paginilor cărții lansate ca omagiu adus acestei remarcabile personalități.

Ion Marin Sadoveanu – „Sportul, furnizor al unor momente de artă”

Personalitate marcantă a culturii românești, **Ion Marin Sadoveanu**, între cei mai prestigioși directori generali ai teatrelor din țara noastră, s-a dovedit a fi și un pledant neobosit al sportului, un domeniu care l-a atras încă din fragedă tinerețe și către care, nu rareori, a simțit o atracție greu de stăpânit. Într-un interviu acordat revistei „Rampa”, nr. 5 169 din 4 aprilie 1935, Ion Marin Sadoveanu a răspuns fără ocol la întrebarea:

– Vă interesează sportul?

„La o asemenea întrebare preliminară, răspund ca și cum ar fi fost altfel formulată: cred în sport! Cred în absoluta necesitate a unei vieți a corpului, viață de mișcare, de suplețe, de încordare, de oboseală încadrată sau nu într-o doctrină oarecare, ca un compliment de echilibru în întreținerea personalității noastre.”

Și ține să completeze:

„După sport, fie el redus la expresiunea lui cea mai simplă, la mers, acel footing de cale lungă, când te reîntorci la masa de lucru, ideile sunt mai clare, asociația mai fecundă și un fel de dumnezeiască ușurință și se alătură...”

– Credeți că sportul trebuie practicat la scară largă?

„Sigur că da!... Dar, ca orice lucru, trebuie precis drămuț. Exagerarea lui dă oameni cu mușchi fără cap, după cum greșita educație a tineretului de pe vremea

Ion Marin Sadoveanu (1893-1964)

Sportul,
act de cultură

Tiberiu Stama

mea dădea în afară de părțile ei bune și o doză inutilă de lancezeală sufletească.”

Era firesc să urmeze întrebarea:

– Personal ați practicat vreun sport?

„Bineînțeles! Umblu pe jos cât pot și, de vreme ce copilăria mi-a fost legată de malurile Mării Negre, păstrez, încă de atunci, deprinderea și plăcerile vieții sportive la mare, cu toate derivatele ei.”

La întrebarea dacă există incompatibilitate între intelectualitate și sport, încă un răspuns fără echivoc:

„Nicidecum. Sportul poate furniza momente de artă, ca orice privește a naturii...”

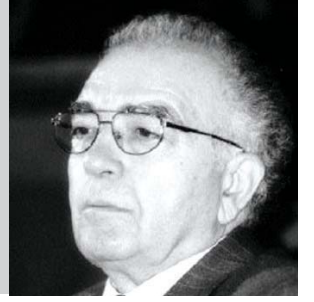
La o ultimă întrebare, dacă ar fi tentat să introducă în operele sale momente, scene, întâmplări cu temă sportivă, Ion Marin Sadoveanu a răspuns:

„Fără nici un dubiu. Dar în măsura în care orice lucru observat din viața inconjurătoare se impune a fi răsfrânt într-o construcție a spiritului... Cred, de altfel, că moștenirea spirituală a veacului nostru și a celor ce vor urma va cuprinde multe documente și teme din viața sportivă.”

O premoniție care s-a adeverit, chiar dacă trăim într-o țară și într-o etapă a istoriei în care ne încercăm, tot mai mult și mai vizibil, fericiți triste.

Vartan Arachelian

Toamna pătimirii noastre (II)

Continuare din numărul trecut

La începerea războiului, rampele de lansare a știrilor care să intoxice opinia publică românească erau destul de puține. Berlinul și Viena dețineau aici doar două publicații în limba germană – „Rumänischer Loyd” și „Bukarester Tageblatt” – publicații anodine și cu interes doar pentru cei de formație și de cultură germană. (De altfel, publicația din urmă – singura autorizată să apară multă vreme după ocuparea Bucureștilor – avea să-și „câștige” o rușinoasă faimă.) Odată cu începerea războiului, atitudinea agresivă a celor două gazete împotriva intereselor românești deveni brutală, făcându-le indezirabile chiar legilor țării în care apăreau. Știri – cele mai adeseori trucate la Berlin – despre mersul războiului erau publicate alături de comentarii menite să invenioneze relațiile noastre cu aliații potențiali ai României. Astfel, „Bukarester Tageblatt” fabrica pretinse cereri ale Rusiei, încercând să sperie opinia publică românească de o eventuală alianță cu vecina noastră din răsărit. Insolentia acestor publicații creștea într-o asemenea proporție, încât multe condeie se simțiră obligate – în ciuda neutralității noastre – să le avertizeze public. Printre ele se afla și pana nervoasă a lui Nicolae Iorga: „Legea ne permite a pedepsi și expulza pe cei care aduc astfel de atingeri mândriei țării și astfel de pierderi intereselor ei. Noi suntem încă cea mai larg ospitalieră țară din lume. Ne mulțămim și de astă dată a atrage serioasa atenție a redactorilor respectivi asupra unor purtări intolerabile, care în Germania, din partea unor străini, ar avea aceste urmări suprimarea gazetelor și expulzarea redactorilor ei – n.n.. Iar dacă nu vor părăsi acest ton, ne vom adresa guvernului.”

Cititorul va înțelege lesne, desigur, că acest avertisment nu putea face ca întinsa întreprindere străină intereselor noastre să-și înceteze activitatea și să închidă baierile sacului cu bani. Dimpotrivă. Se înființă, cu bani mulți, sucursala agenției berlineze de presă Wolf la București sub numele de Iversen. Noua agenție telegrafică se ocupa, se înțelege, cu furnizarea, răspândirea și publicarea de știri telegrafice, reale sau contrafăcute, favorabile Puterilor Centrale. Aceste știri puteau rămâne literă moartă dacă presa bucureșteană nu le-ar fi preluat. Mărcile germane și coroanele austriece făceau parte în paginile ziarelor. Sistemul era simplu și desecori eficient: Agenția Iversen angajase pe ascuns câte un redactor sau reporter de la aceste ziare cu singura obligație de a strecura știrile sale în coloanele gazetei unde lucrau. Serviciile erau tarificate cu aceeași manie a ordinii germane: știrile folosite numai din sursă berlineză aveau un preț mai mare decât apăreau prin excluderea celor favorabile Antantei.

Cum se zice, începutul e mai greu, apoi totul merge de la sine... Mai ales după intrarea Italiei în război alături de Antantă, de frica imitării acestui gest de către România, banii, care niciodată nu miros, încep să se scurgă de la Berlin și Viena mai numeroși spre București. Și la zăngănitul acestor monede calpe, din nefericire, multe porți și multe suflete li se vor deschide. Căci nu e suficient doar să bați ca să și se deschidă, ci mai e nevoie și de disponibilitatea de a săvârși o trădare. Și s-au găsit și la București astfel de disponibilități...

Într-o luptă fără sorți de izbândă, sublocotenentul Tăslăuanu lăsa baltă frontul – și ca el toți cei care încercau să-l țină – și o luă razna prin codru. După ce orbecăi pe potecile pădurii, se întâlni, în sfârșit, cu un superior căruia îi îndrugă verzi și uscate despre infernul în care se aflase și din care acum avea ordin de retragere. „Ce ordin de retragere?” – îl întrebă acesta încruntându-și sprâncenele și uitându-se ironic la sublocotenent.

Tăslăuanu ghici repede ce nu-i plăcu superiorului și se corectă repede: „Pardon, ordinul de grupare nouă”. „Așa da, bine, foarte bine. Nu mai întrebuița cuvântul acela nenorocit...”

Dacă vorbele puteau crea o aparență liniștitoare despre mersul războiului, ele erau însă incapabile să mistifice realitatea psihologică a trupe și cu atât mai puțin starea fizică a oamenilor. Într-o dimineață, pe un frig tăios, când cătanele se dezbrăcau, în sfârșit, ca să se primenească, Tăslăuanu văzu busturile soldaților numai o rană și carne vie. Erau mâncate de păduchi. Atunci înțelese cât de greu e blestemul pe care de atâtea ori îl auzise: „Mănca-te-ar păduchi!” Unul dintre soldați, când își lepăda ceea ce cu îngăduință se putea numi o cămașă murdară, a rupt și crusta de sânge încheșat, iar pe cămașă mișunau straturi de păduchi, unii peste alții. Oamenii se prăbușeau în cea mai neagră mizerie, înfățișarea lor era de plâns. Unul era ca o sperietoare pusă la capătul pământului ca să alunge ciorile. Mantaua era numai flenduri, sub ea se vedea o fustă de catifea verde cu dantele albe pe la poale. Dantelele erau murdare de noroi

poftă de animale lihnite de foame. Mâncau, se încruntau unii la alții speriați și se tânguiau românește – căci între inamici erau și români de peste apă – care veniseră cu gândul să se predea... Dacă n-ar fi fost pâinile, cred că s-ar fi făcut un măcel strașnic. Așa, rușii, când au zărit pâinea albă cu coaja rumenită, flămânzi și înghetați de frig cum erau, au năvălit asupra noastră. Ai noștri, văzând că dușmanul le ia pâinea, au ieșit repede din șanțuri să o mântuie sau să o împartă cu dușmanii. Iată cum pâinea, sfânta pâine, nu împacă pe oameni numai în formă de cuminecătura la altarul Domnului, ci și pe câmpul de luptă. Țăranii, care acasă la ei, fie în Rusia, fie în alte țări, muncesc cu sudori și sânge până văd spicul de aur al grâului copt și din care se hrănesc boierii, pe câmpul de luptă au uitat de poruncile stăpânilor, care i-au adus să se omoare unii pe alții, și s-au împăcat în fața pâinii. Pâinea muncită de brațele lor i-a făcut frați... Unii care rămăseseră cu pâini întregi le-au împărțit frățeste cu prizonierii care i-au tratat cu tutun.”

Desigur, și înainte și după această scenă, se petrecuseră astfel de acte de fraternitate între cei

și reminiscențe din lecturile din Schopenhauer și Bergson, era și ceva din disperarea și greața existențială a omului înecat în sângele carnagiului, dar, neîndoios, și conștiința inutilității prezenței sale în absurdul joc al războiului. Vidul sufletească și sila de viață topiseră carnea de pe el. Nu fu greu să-i convingă pe mai-marii lui că trebuie trimis în refacere. Luă astfel drumul casei, al Sibiului său atât de drag și familiar. Dar după prima rază a bucuriei pe care îndeobște o trăiește pribeagul reîntors la vatra părintească, intră și el în starea de moarte lentă și chinuitoare pe care o trăia Ardealul așteptând.

Nu, nu mai putea rămâne în Ardeal. Jalea și durerea îl sufocau. Reîntoarcerea pe front i se părea și mai tragică. Ajuns pe Valea Cernei, la Mehadia, în sanatoriu, gândul tainic de a trece munții începu să capete contururi. Hărți, busola, carabina, conserve pentru drum, toate acestea fură îngrămădite în rucsac. De câteva zile vorbea pentru oricine avea chef să-l asculte că va lipsi o zi din sanatoriu, răstimp în care va fi plecat la yănătoare de căprioare. Cu noaptea în cap porni. În cazul unui eșec, știa că-l așteaptă plutonul de execuție. Dar nu mai putea. Orice întârziere echivala cu o dezertere de la obligațiile neamului său, orice amânare era o lașitate pe care n-o putea răscumpăra vreodată. Lecția aspră a războiului îl ajută să ajungă cu bine pe vârful acoperit de zăpadă unde era frontiera. Îi era greu, neșus de greu să se rupă de Ardealul moșilor și strămoșilor săi. Privirile i se pironiseră departe și gândul că poate nu va mai vedea niciodată pământul sfânt al Transilvaniei îi paraliza voința. Apoi, într-un târziu, porni încet de-a lungul frontierei până zări un sat și găsi o potecă. La pichetul din satul Podeni se predă grănicerilor români. Era o umbră de om, îmbrăcat în hainele împărțitei, cu medalia senilului împărat Signum laudis animată sub reverul tunicii. Pentru grănicerii români, care aveau să-l escorteze prin Turnu-Severin spre București, părea un om sfârșit. Doar zămbetul mijit a speranță lăsa să se vadă că viața nu-și secase izvoarele în acest trup istovit: „Sunt în țara românească, dar trăiesc cu sufletul tot în Ardeal, și aștept... aștept mereu să aud goarnele sunând și să mă întorc, viu sau mort,

acasă, în România Mare...”

Când frângea șirul acestei ultime fraze din jurnalul său, era în mai 1915. Trecuseră luni de-atunci, dar România nu începuse încă să-și urmeze destinul. Așteptarea – căci și ea poate ucide – continua să îmbolnăvească sufletele, să clatine conștiințele...

De bună seamă că, atunci, Octavian C. Tăslăuanu, murmurând versurile lui Goga, avea să dea un înțeles special poemului-bocet Fără țară, scris de poet departe de spațiul Ardealului său natal:

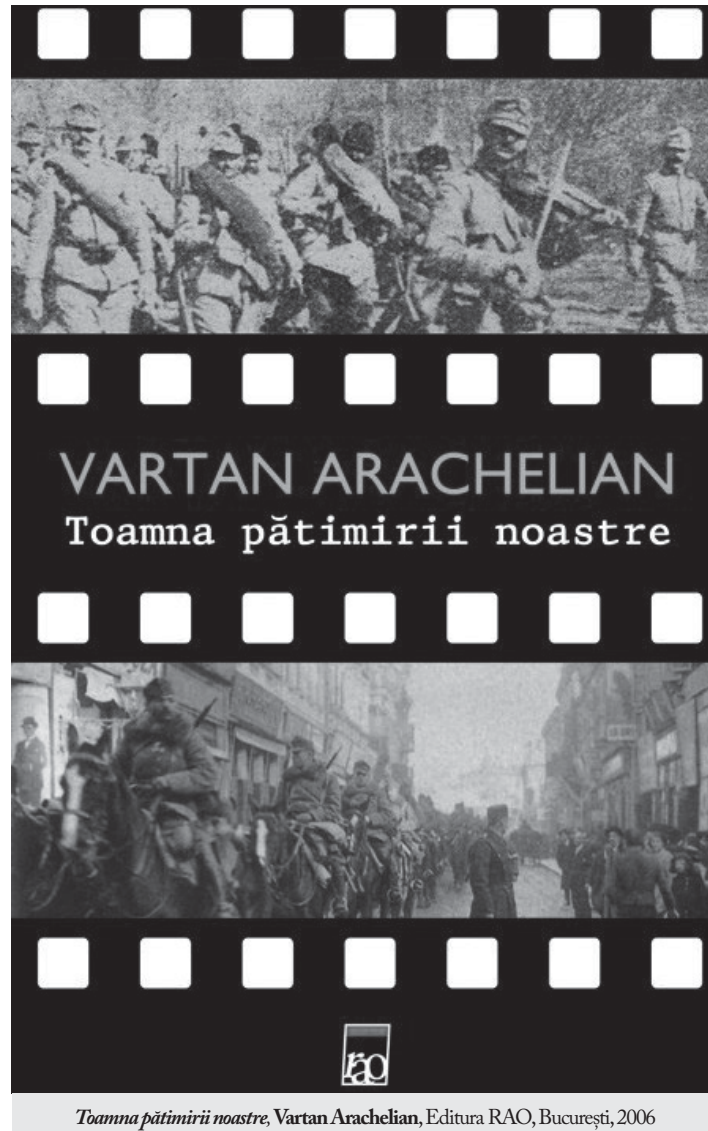
„Eu sunt o lacrimă târzie
Din plânsul unei mii de ani,
Sunt visul care reînvie
La vetrele celor orfani.
Sunt o muștrare călătore
De pe tărâmurii fără glas,
Și dintr-o lume care moare
Sunt strigătul ce-a mai rămas.”

Un astfel de strigăt, în România, care continua să rămână în neutralitate, avea să fie rapidă tipărire a jurnalului de pe frontul galițian al lui Octavian C. Tăslăuanu: *Trei luni pe câmpul de război*.

P.S. Cititorul interesat de mai mult din Marele Război al României Mari îl invit să citească cele două volume publicate de mine acum patruzeci de ani, în timpul directoratului profesorului Valeriu Răpeanu, la Editura Eminescu – *Toamna pătimirii noastre și Duminică după infern* – și reeditate la Editura RAO în 2004.

Duminică după infern, Vartan Arachelian, Editura RAO, București, 2006

Toamna pătimirii noastre, Vartan Arachelian, Editura RAO, București, 2006

și se târau după el. Într-un picior avea o cizmă, cu tureacă de postav, iar celălalt picior era învelit într-o piele crudă de vițel. În loc de tunică, se zărea după zdrențele mantalei un caftan evreiesc retezat la brâu, de sub care ieșeau floacele unei bundițe. În cap avea o cusmă întoarsă și găurită de-o pereche de gloanțe. Fața-i era năpădită de o barbă și de mustăți înclieate de urmele unei ciorbe mâncate cam de-o săptămână. Nu numai ciorba devenise o amintire animată greșit de barba acestui soldat, dar chiar și pâinea. Nu se poate spune însă că situația stomacului soldatului din tranșeele de vizavi era mai fericită. Dimpotrivă. Ca într-un vis în care singura logică este lipsa ei, Tăslăuanu văzu, în dimineața acelei zile friguroase de noiembrie, o scenă pe care n-avea să o uite niciodată. „Credeam că visez. Ce mi-a fost dat să văd?! În păcla deasă, pe întregul front, ruși amestecați cu soldați de-ai noștri, uitându-se unii la alții, amenințându-se cu baionetele pe arme, stând de vorbă și smucindu-se unii din mâinile celorlalți. În jnepeniș, lângă groapa de serviciu a ofițerilor, săpata de mine înainte cu trei zile, un șir de soldați de-ai noștri trântiți pe jos, clăie peste grămadă, bătându-se și împingându-se de la pânile destinate Companiei a 12-a, puse în dosul șanțului spre a fi împărțite. Lupta fiarelor flămânde pentru pâine a durat câteva secunde. Pe urmă i-am văzut ridicându-se, aruncându-și armele pe umăr sau ținându-le la picior și uitându-se unii la alții. Toți aveau în mână câte o bucată de pâine din care mușcau, căscându-și larg fălcile și mestecând îmbucăturile cu o

declarați de alții drept inamici. La aripa dreaptă, de exemplu, putea fi văzută, după împărțirea pâinii, târguiala luării în prizonierat; era o formă naivă, dacă vreți, de isprăvire a războiului, dar cât de omenească! „Să vă predați și voi, ne predăm și noi – și gata!” Glotașii începură să aducă ruși, iar rușii să-i ducă pe glotași. Un ardelean de prin părțile Sălajului fu văzut îmbrățișând pe un soldat în uniforma armatei țariste: erau doi vechi prieteni, tovarăși de ciobănie de peste Nistru. Peste o zi un altul s-a înapoiat cu un rus; amândoi cu armele pe umăr. Glotașul spunea că l-a găsit pe celovec singur într-un tranșeu, s-au ospătat prietenește, au tras un pui de somn, pe rând, ca să nu fie surprinși, și spre ziuă au pornit-o spre tranșeele ocupate de glotașii ardeleni.

Altfel, omul aflat în focul luptei devenea posedat de brutalitate și de un egoism feroce. „Necazurile și mizeriile te fac să-ți dorești moartea, dar când stai în fața ei, când seceră viețile în jur de tine, blestemul de-a trăi – căci acest instinct în luptă e cel mai mare blestem – îți dă noi puteri și te silește ca pe-o păpușă să te mântui, numai pe tine, de s-ar prăbuși lumea întreagă... În egoismul fiecărui individ, în acele clipe, vedeam un fel de întrecere între izvoarele de primenire, de întărire ale vieții. Eu să scap, căci eu sunt mai isteț, mai tare, mai bine înzestrat și deci mai chemat să perpetuez speța omenească – așa mi se părea că argumentează fiecare suflet... Nu știu ce diavol din mine mă făcuse filozof, apologist al egoismului.”

Desigur că în meditațiile lui Tăslăuanu erau

Dr. Florin Epure

Timbru vâlcean

Vătaful Ioan Urșanu, ctitor de lăcașuri sfinte

Biserica de la Urșani-Horezu (1800)

Biserica din Tg. Horezu (1802)

La cumpăna veacurilor al XVIII-lea și al XIX-lea, din Urșanii Horezului, s-a ridicat un țărăn instărit, care prin istețimea minții, vitejia și râvna față de Dumnezeu a ajuns să dețină înalte dregătorii domnești și să ridice falnice biserici, care astăzi se numără printre neprețuitele valori de patrimoniu cultural național.

Ioan Popescu, cel care și-a adăugat cognomenul de Urșanu, de la satul în care a venit pe lume, în familia moșnenilor Mihăilă și Nedelea Popescu, primește funcția de vătaf de plai al Horezului. Atribuțiile vătafului de plai le va avea mai târziu subprefectul, asemenea căpitanilor de odinioară. El era însărcinat cu paza plaiului, „de hoți, tâlhari și furii de dobitoace”. În subordinea sa erau angajați zeci de plăieși, proveniți din mai multe sate așezate în apropierea unui plai sau punct de trecere. Vătaful de plai împiedica birnicii să fugă în Transilvania, încasa vămile de la punctul de trecere controlat, având dreptul la o treime din mărfurile confiscate pentru contrabandă, judeca pricinile mai mici dintre locuitori; era scutit de dări, podvezi și avea dreptul la clacă din partea țăranilor.

Din documentul emis la 25 mai 1792, reiese că Ioan Urșanu deține, la această dată, dregătoria de vătaf de plai la Horezu, când, împreună cu alți zapcii, judecă pricina Stanei din Alimpești (Gorj), cu Radu Nău din Polovragi, privind furtul unei dobitoace. La 27 septembrie 1793, vătaful Urșanu se plânge voievodului Alexandru Moruzi, de jafurile pe care le făcuse în acel plai antecesorului său, Nicolae Hurezeanu, în zilele domnului Mihai Șuțu, cerând plata a 100 de taleri, contravaloarea judecății la Departamentul de patru. Alexandru Moruzi voievod cere să se cerceteze „jafurile ce au făcut satelor pentru care trimite și foaie iar caimacamul să orânduiască un om de credință și fără părtinire să cerceteze ce va fi luat jafuri să împlinească înapoi celor jefuiți”. La 19 ianuarie 1794, vătaful Urșanu este înștiințat de către Isprăvnicia județului Vâlcea să-i convingă pe mazili și breslași să strângă banii de la un datornic. La 15 august 1795, vornicul Ioan Urșanu dă poruncă pentru măsurătoarea unor pământuri. Este de față, la 15 martie 1796, la o vânzare în hotarul *Grecilor*, funia *Orleanului* a lui Radu, fiul lui Toader Bogorodea. Vătaful de plai poruncește, la 23 februarie 1797, cercetarea încălcării de proprietății lui Ion Șuvar din *Sacoți*. La 3 octombrie 1789, Judecătoria Vâlcea dă poruncă vătafului Ioan Urșanu să înfațișeze pe împricinății cercetați pentru încălcarea unei moșii la Mateești. La 11 noiembrie 1804, vătaful Urșanu dă socoteală arhimandritului Pahomie, fostul streț al mănăstirii Hurezi, de venitul și cheltuielile cășării de la *Ludeasca*, pe anul 1804.

Zapisul emis la 23 noiembrie 1805 ne arată că vătaful Ioan Urșanu cumpără de la Mihai fiul Popii Constantin, cu 80 de taleri, „casa cu pivniță de piatră, ce iaste în târgul Horezului” (pe locul poștei de astăzi). În acest imobil construit pe moșia mănăstirii Hurezi funcționase vătașia plaiului Horezu. Călătorul francez Theodor Margot a vizitat, la 1859, casa vătafului și a găsit-o mult mai elegantă decât a boierilor, fiind „decorată cu ceramică cu nuanțe de fildeș, care amintesc de Orient.”

După anul 1806, Ioan Urșanu ajunge să dețină și funcția de mare vistier. Această dregătorie era considerată ca cea mai importantă din divanul domnesc, pentru că, pe lângă faptul că vistierul avea grijă de tezaurul țării, numea și controla ispravnicii ținuturilor, deci avea „în mână” întreaga administrație

a țării. Vistierii dobândeau venituri impresionante, încât și domnitorii ajungeau să se împrumute la ei.

Ioan Vătaful Urșanu era, așadar, un om potent financiar și foarte respectat în plaiul Horezu. El s-a căsătorit cu Stana, cu care a avut un fiu, pe Florea Urșanu, amândoi aflându-se zugrăviți, alături de el, pe frescele bisericilor pe care le-a ctitorit.

Două documente de arhivă – 16 martie 1810 și 15 martie 1818 – menționează faptul că Ioan Urșanu se stinsese din viață la anul 1809. Locul de veșnică odihnă nu este cunoscut. Mormintele mamei, soției, ale fraților Barbu și Pătru, și al Smarandei, se află în partea dreaptă a pronaosului ctitoriei de la Urșani, asta ne-ar face să credem că și el se află îngropat tot aici.

Vistierul Ioan Popescu-Urșanu este ctitorul a aproximativ patruzeci de biserici, în ținutul Horezului, conform *Catagrafiei Episcopiei Râmnicului din anul 1840*. El apare pictat, când în haine orientale, când călare, în strai de plăieș.

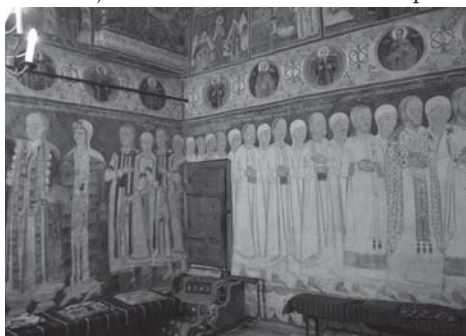
Cea mai veche și mai impozantă ctitorie cunoscută este biserica închinată *Vovideniei*, din cătunul Vioești (sat Gorunești, com. Slătioara), construită la 29 noiembrie 1781, refăcută cu pictură interioară și exterioară, după anul 1802. În pisanie sunt amintiți ctitorii inițiali: Ion Pociump, soția sa Andreica, cu părinții, Vladu și Stancia, la care se adaugă ctitorii Nicolae Viorel și vătaful Ioan Urșanu.

Ioan Urșanu apare zugrăvit în pronaosul bisericii, pe partea de nord, alături de mama sa, Nedelea, ambii ținând crucile de ctitorie în mână, și la exterior, în celebra „friză a potecașilor” alături de plăieșii săi. Aceștia sunt plasați sub streșină, luând locul filosofilor și sibilelor, în atitudini care diferă de totul de modul tradițional în care sunt zugrăviți ctitorii. Ei sunt reprezentați călare, îmbrăcați ca țărani moșneni, cu căciuli înalte, cu giube de dimie albă, având în centru pe conducătorul lor.

Grație strădaniei scriitorului Dinu Săraru, unul dintre cei mai devotați și împătimiti fii ai satului, monumentul istoric a fost consolidat, restaurat, acoperit cu învelitoare nouă din șindrilă, i s-a instalat un sistem de încălzire centrală și electrificare subterană, s-a împrejmuit locul și s-a restaurat pictura interioară și exterioară.

Biserica de lemn „Sfântul Ioan Botezătorul” din Mahalaua Răpa (sat Recea, com. Vaideeni) a fost ridicată, pe terasa de la hotarul lui Gligor Rădoi - Dărăngă și casele țiganilor de pe malurile pârâului ce le poartă numele, de Ioan Urșanu, împreună cu Pătru Drăgulescu, la 12 octombrie 1800. Biserica și cimitirul au funcționat până la jum. sec. al XIX-lea, când au fost strămutate în cătunul Bădulești.

Biserica cu hramurile „Intrarea în Biserica a Maicii Domnului” și „Sfântul Ioan Botezătorul” din satul Urșani (Horezu), a fost înălțată de vel-vistiernicul Ion Popescu

Ioan Urșanu și ctitorii țărani, tabloul votiv de la Biserica Urșani-Horezu (1800)

Urșanu, vătaf de plai la Horezu, ajutat financiar de fruntașii satului Urșani. Lucrările au început la 22 iunie 1800 și s-au încheiat în anul 1804.

La construirea edificiului au contribuit și locuitorii satului, care au fost imortalizați în amplul tablou ctitoricesc zugrăvit pe pereții de vest, sud și nord ai pronaosului, cu textele explicative aferente: „Și la această, bisierecă s-au mai îndemnații de au mai ajutat și alți ctitori, cu bani și cu ajutoriu, cum deosăbit arăt. Pomeni, G(ospo)di: Ionu, Nedialia, Constadin, Dumitru [...]”. Tabloul votiv cu 40 de personaje poartă următoarea însemnare: „Aceste ce se numesc prisoase au ajutorat cine cu ce au putut, mai mult cu alergătura”. Ctitorul apare zugrăvit pe rețele de la vest, îmbrăcat în strai boierești, ținând în mână dreaptă chivotul ctitoriei sale. Pictura lăcașului, a fost realizată între anii 1805-1806, de Preda zugravul din Gorj, Milcu zugravul, Gheorghe ucenicul și Dinu zugrav din Dolj.

Ioan Urșanu îl va însărcina pe Dionisie Eclesiarhul, cu redactarea pomelnicului ctitoriei sale, care apare, sub forma unei cărți legate în piele, la 10 februarie 1804. Din rândurile pomelnicului vedem că această biserică „iaște zidită și înălțată din temelie ei și împodobită cu zugrăvire, după cum se vede, în zilele domniei Mării sale Io Alexandru Constantin Moruzi Voevod, cu blagoslovenia și Sfințirea Preasfinții sale Părintelui nostru Chir Nectarie Episcopul Râmnicului, cu toată cheltuiala și nevințata Dumnealui Jupân Ioan Urșanu [supranumele *Urșanu* este adăugat mai târziu, de altă mână, posibil chiar de cea a ctitorului] Popescul vătaf fiind al Plaiului Hurezi și moșten acestui loc, întru lauda și mărirea numelui”. În fila 6 a pomelnicului sunt trecuți domnitorii țării, începând cu „Radu Voevod, Negru Întăiul Domn; Basarab Voevod, Întăiul Basarab; Matheiu Voevod, Strănepotul lui Basarab; Constantin Voevod, Brâncoveanu”, până la

Vătaful Ioan Urșanu, pictura exterioară de la Biserica Vioești, Gorunești-Slătioara (1781)

„Constantin Voevod Ipsilant”.

La fila 7 se află numele mitropoliților, arhierilor și episcopilor Râmnicului. Pe filele 9, 10 și 11 sunt înscrise numele ctitorilor acestei biserici, începând cu Ioan Urșanu, mama lui Nedelea și alții.

Pe partea din interior a copertii se află o notă tergală, scrisă chiar de mâna ctitorului, cu „cei care au ajutat cu bani deosăbit de ostenele lor la zidirea sfinte bisărici de aici de la satul Urșani pentru veșnică pomenire prin mine văt[a]f[ul] Ioan Urșanu, care s-au început dela leat 1800 până acum 1804: finu popa Mitu, Niculae cumnatu-mieu, și 18 mie șindrilă, Gheorghe Sărdaru, cumnatu-mieu, deosăbit de osteneala lui, Ion Cosor Ungureanu ot Vaideei, Șandru Vinereanu, Cădea Vinereanu, Dieaconu Gheorghe ot Recea, Stanca Sărdăro[a]e, Păuna mătușa Vlăduleaș'a, Florica Prioteasa ot Marcea, Dumitru Hadiganu Ungureanu”, toți sătenii, „deosăbit Tănăseștii și Vintileștii[...] iun[ie] 21. Ion Vătaf Urșanu”. Pe fila 9, ctitorul a mai notat data morții mamei sale: „La leat[ul] 1805 iuli[e] 6, joi la 4 c[e]asuri trecute din

zio, ș-au dat sfârșitul prea iubita mea mumă Nedelea[...] Ion Urșeanul”.

În pronaosul acestei biserici se odihnesc rămășițele pământești ale omului de stat și cărturarului I. G. Duca, prim-ministru al României. Crucea de piatră cu hramul Sf. Nicolae, din curtea bisericii, de pe latura de sud, în dreptul pridvorului, a fost ridicată la 18 august 1817.

Biserica cu hramul „Intrarea în Biserica” și „Sf. Ioan Botezătorul” din orașul Horezu (*Biserica din Târg*), ctitoria lui Ioan Urșanu și a lui „Jupân Constantin Covrea Rămescul”, a fost începută în anul 1800 și tâmosită la 21 noiembrie 1802. Pictura este opera zugravilor Dinu și Manole din Craiova, din anul 1807. În tabloul votiv, de pe perețele de la vest al pronaosului, apare ctitorul: „Ion Vistier, vătaful plaiului Hurezului”, cu fiul său, Florea și „maică-sa Nedelea”. Numele ctitorului mai este înscris și pe ușa de lemn de la intrare, unde apare și celălalt ctitor, alături de stema Țării Românești și acvila bicefală. În curtea bisericii, pe partea de sud-vest, lângă pridvor, se află o cruce de piatră ridicată de ctitori, între anii 1807-1808. Ioan

Ioan Urșanu și mama sa Nedelea, tabloul de la Biserica Vioești, Gorunești-Slătioara (1781)

Urșanu a înzestrat ctitoria sa cu mai multe cărți bisericești.

Biserica „Nașterea Maicii Domnului” din satul Cociobi (com. Slătioara), ctitorită inițial de Radu Cocioabă, a fost refăcută de Ioan Urșanu în anul 1802, care îi mai dăruiește și un clopot ce poartă inscripția: „Ion Urșanu, vătaful plaiului Hurezi”.

Biserica cu hramul „Intrarea în Biserica”, ridicată de Ioan Urșanu și Dinică Obrocescu, în anul 1810, pe un deal din cătunul Gru (satul Recea, com. Vaideeni), a fost strămutată, împreună cu cimitirul, în anul 1867, în cătunul Talanci.

Alte două biserici, finalizate în anul 1812, îi sunt atribuite lui Ioan Urșanu: Biserica de lemn „Intrarea în Biserica” din Mahalaua din Vale, a satului Bogdăneștii (com. Costești), pe moșia Mănăstirii Arnota (14 martie) și Biserica de lemn Sfântul Ioan Botezătorul, din Mahalaua Zăvoianu, satul Marița (com. Vaideeni) (8 noiembrie). Se spune că vătaful i-a iertat de bir pe locuitorii satului Marița ca să-și facă biserică în acel loc.

Ioan Urșanu a zidit multe biserici din temelie iar pe multe altele le-a preînnoit sau le-a blagoslovit cu odoare de preț. Numele vătafului apare pe crucile ridicate în perioada 1781-1809, în zona Horezu: pe moșia lui Nicolae Ogzezeanu de la Rămești, ce a fost pe vremuri „Supt Cuculice” (1781); în cimitirul de la Bălănești-Horezu, în partea de sud (3 noiembrie 1787); pe Dealul Recii, la drumul mare, la hotarul dintre Recea și Vaideeni (1800); în curtea bisericii Târgu-Horezu (1807) și pe dealul de la Sacoți-Milostea, Slătioara, la hotarul fostei Mănăstiri Hurezi (1809).

Izvoarele documentare și epigrafice, precum și picturile murale ni-l înfațișează pe acest Ioan Popescu-Urșanu, ca pe un oltean mândru ce se ridicase, în zorii modernității românești la înalte dregătorii și care a zidit multe lăcașuri sfinte dar și istorice, cu nimic mai prejos fiind decât voievozii Matei Basarab și Sfântul Constantin Brâncoveanu, arătându-se, peste veacuri, ca unul dintre marii români.

Drumul, calea și cărarea – repere ale unui traiiect existențial

Conf. univ. dr. Gabriela Rusu-Păsărin

Modelele și normele culturale păstrate în tradiție se bazează pe sisteme aflate în inter-relație și care contribuie la reliefa profiului identitar. Cultura tradițională a oferit purtătorilor ei o perspectivă de integrare în sistemul de valori tradiționale validate în timp de chiar comunitatea care le-a produs. Iar purtătorii de tradiție își coordonează existența pe paradigme ușor de recunoscut în plan diacronic, astfel că viața și moartea par a fi doar puncte pe o hartă a unui drum fără sfârșit, într-o circularitate asigurată de cele două lumi, Cea cu Dor și Cea fără Dor. Aceasta presupune o înțelegere a viziunii despre viață a omului societății tradiționale, o explicitare a formelor moderne culturale prin permanente trimiteri la formele tradiționale. Este un drum simbolic, pe care țăranul român l-a făcut cu conștiința integrării într-o lume, care are regulile ei, pe care și le asumă pentru a fi în armonie cu sine și cu ai săi.

În cultura tradițională viața însăși înseamnă drum.

Drumul, calea și cărarea sunt trei alegeri ale călătoriei în această lume.

Drumul este al tuturor. Este drumul mare, știut și văzut. Se fuge de singurătate ieșind la drumul mare. Pe drumul mare sentănesc oameni și gânduri.

Drumul este al acestei lumi. Când se amintește de drumul de dincolo, atunci se spune *cale, calea cea lungă, lungă și fără umbră*. Doar aici, în astă lume, oamenii au umbră. Cine vrea răul cuiva îi îngroapă măsura, măsura umbrei, o pune la temelia unei case. Calea dincolo, în lumea umbrelor (când omul moare, umbra îi trece dincolo), înseamnă doar distanță. Drumul e și loc și distanță. Calea e doar călătorie fără oprire. Vămile sunt aici, câte vor fi fiind.

Cărarea este drumul personal, ales de om. *Fiecare pe cărarea lui*, spune bătrâna, adică fiecare pe drumul lui! Fiecare cu viața lui.

Cărarea este de obicei neumblată, pentru că omul e cel ce o calcă pentru prima dată. La drumul mare, la răscruci vin și umbrele, spiritele. Pe *cărarea neumblată, cu rouă nescuturată* se face descântecul de bine, de sănătate sau de ursită. De bine!

Când cărarea este călcată de mai multe ori de călător, devine mai scurtă, adică știută. *Drumul știut e cel mai scurt*. Dar, dacă e știut, înseamnă că e știut de cineva, nu de oricine.

Pe cărare se lasă urme. În viață se lasă urme, pentru ca mai târziu din calea cea

lungă, fără umbră să se-ntoarcă pe urmele lăsate la locuri știute.

Drum, cale, cărare pentru călătorul prin astă viață sunt doar semne ale căutării. Trebuie să-ți știi drumul în viață. *Vino-ți pe cale* spun bătrânii tânărului rătăcit. Pe fiecare însă îl așteaptă *cărarea neumblată cu rouă nescuturată*.

Țăranii au știut dintotdeauna că în viață drumul trebuie să fie drept, că orice abatere de la cărarea vieții este „lăturalnică trăire”, ferită de ochii lumii. Drumul drept este simbolul axei înțelegerii, iar Constantin Brâncuși a reprezentat magistral acest drum drept al gesturilor care-mplinesc viața și dincolo de viață. *Masa tăcerii* este loc al dialogului, al punerii „la cale” pentru

sub arcada porții (a timpului). Este locul hotărât de soartă și de om. Mirii trec întâi pe sub arcada porții bisericești, apoi pe sub arcada porții casei țărănești, uniți în gând și în priviri. Nimic altceva nu le este îngăduit pe această axă a înțelegerii și fericirii decât gând bun și drum drept unite prin împreunarea mâinilor și a privirii!

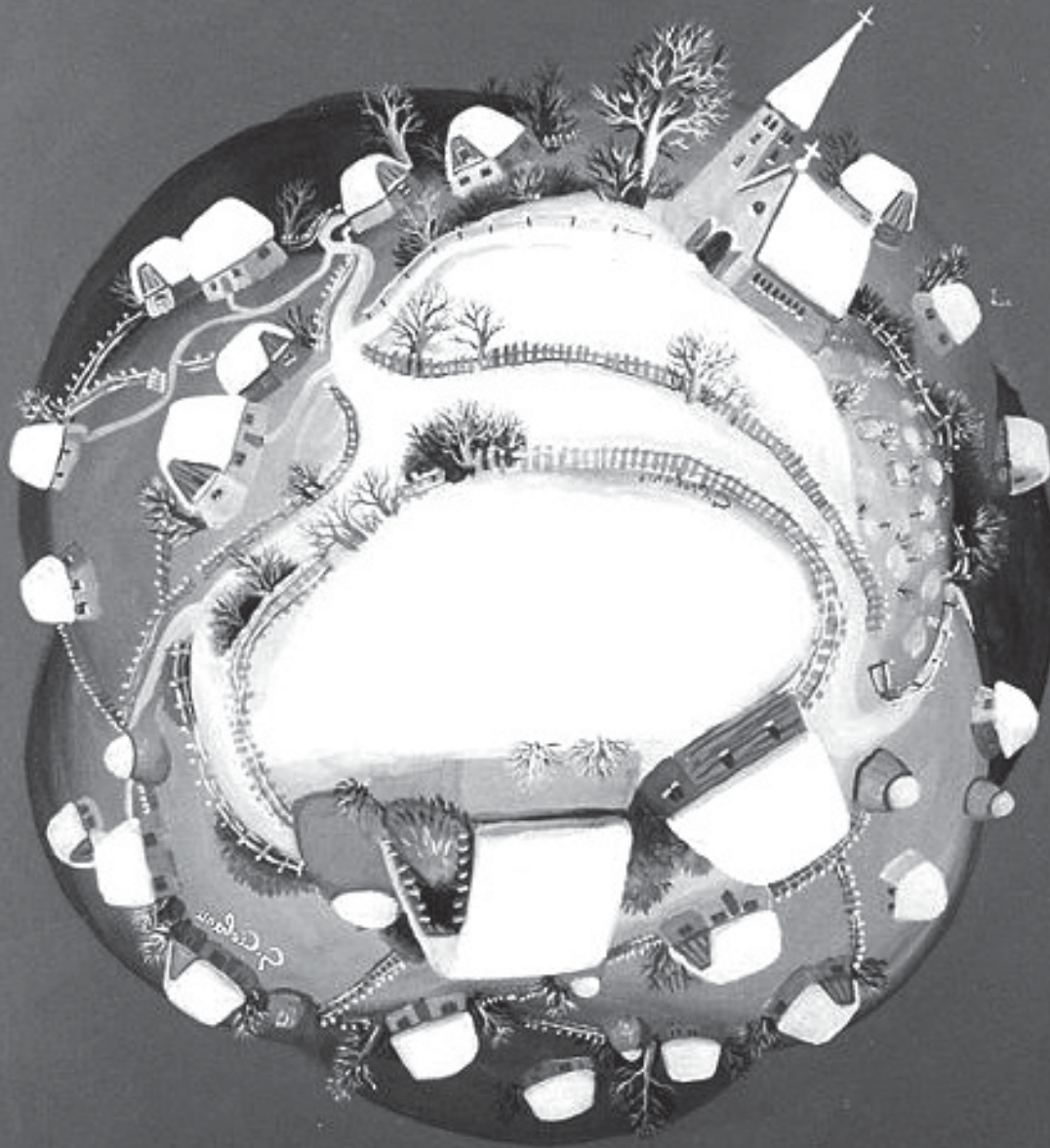
Poarta sărutului în viziunea sculptorului „prince paysan” Constantin Brâncuși este în fapt împreunarea ochilor îndrăgostiților, sugestie a iubirii și a vieții. Se-ntreba marele Brâncuși: *„Ce rămâne oare din noi, în amintirea celorlalți, după moarte?”* și a răspuns: *„Numai amintirea ochilor și a privirilor, cu care ne-am relevat*

și Arcul de Triumf din inima Parisului de mult se-impliniseră pe ulița satului românesc, iar Brâncuși a dăltuit în piatră esența drumului drept, o axă a înțelegerii și a iubirii.

Drumul, în concepția tradițională românească, trebuie să fie luminat. Privind de-a lungul drumului sau spre cer, țăranul căuta sprijin în lumina care să facă drumul vieții vizibil. Când negura nopții se răsfrângea peste satul liniștit, oamenii căutau lumina stelelor. Stelele sunt candelabrele oamenilor, însemne ale destinului, nu doar dătătoare de lumina-speranță.

În viața de aici și de dincolo omul are nevoie de lumină. Pruncul vine în această

lume anunțat de o stea ce se aprinde pe cer la nașterea lui. Cât trăiește omul se-ngrijește ca la icoană să ardă o candelă pentru a lumina universul familial. Iar după ce sufletul se-nalță la cer la cap i se-aprinde o candelă. *Fără lumină te rătăcești aici și dincolo*. Stelele sunt considerate candelabrele oamenilor în cer, mai mari sau mai mici, după cum e și rostul omului pe pământ: de vază în *ochii lumii* (în lumina înțelegerii și a evaluării) sau simplu muritor, om în *rândul lumii*, obișnuită dar necesară prezență într-un univers care trăiește prin fapta fiecăruia, mare sau mic în rang. Bolta cerească este luminată de lună și de stele. Luna poate lipsi, dar *stelele* niciodată, pentru că *ele sunt aprinse de ingeri*. Fiecare om are candelă sa în cer, o stea care strălucește cât e viață-n trup. Când sufletul se pierde-n văzduh și steaua sa se stinge căzând în văzduh.

Astrul albastru, pictură naivă, Gheorghe Ciobanu

„calea dreaptă”. La drum și în viață nu se pornește dintr-o dată, ci plănuit, vorbit. „Ne-am vorbit să facem ceva”, zic bătrânii dezvăluindu-se *punerea la cale*. Pașii umblători sunt pe drum plănuit. După ce familia a stat la masă și a hotărât, se pleacă spre împlinire. De la masa tăcerii (a înțelegerii) a lui Brâncuși urmează, pe axa împlinirii, aleea scaunelor. De la hotărâre la-mplinire sunt necesare momente de răgaz, „să mai gândesc o dată”, „ia să mai stau să judec!”, zice omul până să ajungă la-mplinirea gestului. De aceea scaunul „la poartă” (*la vorbă la scaun*) este similar cu scaunul de pe aleea scaunelor brâncușiene. Nu este nici o abatere de la drum drept, e *drum întins* până la Poarta Sărutului, locul deplinei bucurii. Aici e locul de unire, de sărut, de nuntire

dragostea, pentru oameni și pentru lume. Ochii de pe *Poarta sărutului*, „aceste emisfere reprezintă iubirea”, adăuga titanul din Hobița. Iar după-mpreunarea privirilor sub arcada iubirii se făcea drum drept înapoi spre masa tăcerii, masa înțelegerii, unde familia rostuia lumea, iar lumea nu tulbura vreodată rotundul tainei. Tinerii, porniți de la masa înțelegerii pe drumul spre poarta împlinirii, trecuți pe sub bolta porții hotarnice și reînțorși la masa tăcerii se vor fi unit pe veci în viață și în moarte. Pentru că masa tăcerii este pentru viață masa pomernirii întrui iubire.

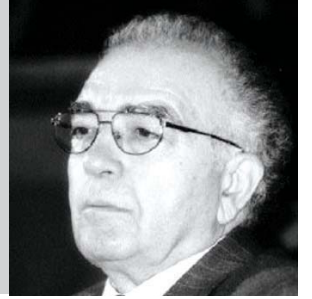
Țăranii știa de axa înțelegerii, pe care mai apoi arhitecții lumii moderne ne-o prezentau ca pe o nouate: Champs Elysées

Cu toate că steaua e cea care dă pururi lumină, omul nu i se adresează ei pentru a-și afla liniștea destinului. Își îndreaptă privirea spre cer căutând calea robilor și se lasă întrebat de sfânta lună: „unde mi-i viața bună?”. Drumul în viață este astfel străjuit ziua de lumina soarelui, noaptea de lumina candelabrelor cerești. Sunt gânduri ale călătorului plecat pe drumul care unește cele două Lumi.

Credința populară funcționează astfel ca o autoritate care acționează asupra conștiințelor, o autoritate morală din care derivă reprezentările cu forță de lege nescrisă. Aceste reprezentări sunt transmise în decursul istoriei, pe un drum al devenirii și statorniciei satului ca spațiu identitar.

Vartan Arachelian

„Români și români buni”

1 iunie 1931, conștientul Arșavir Aterian, mutat de-acum cu întreaga sa familie în Capitală, secretar de redacție la „Vremea”, trimitea o carte poștală având inscripționată identitatea revistei, către profesorul de franceză Octav Șuluțiu, Brașov, Lunca Plăeșului nr. 6: „Dragă Octav, Te rog din partea lui Titi Donescu (redactorul publicației de dreapta – n.n.) să ne scrii un articol despre Mircea Eliade pentru un număr închinat în bună parte lui și în care se va arăta ce fel de om încearcă a se compromite prin comunicatul oficial în care M(inisterul).E(ducației). e categorisit pornograf. Vezi să putem primi până miercuri seară.”

Și a doua, mijlocul lui septembrie, probabil, 1937: „Dragă Octav, Am o însărcinare din partea «Vremii» să te previn că pe 3 octombrie e comemorarea a 35 de ani de la moartea lui Emile Zola și, în consecință, ca titular al cronicii franceze, să ne scrii ceva pentru foiletonul de jos al paginii cu «fapte și idei». Am ține să te avem pentru numărul ce vine, deci să primim articolul pe luni, marți. Altfel tot să ne trimiți, căci avem de gând să publicăm în vreo câteva numere, diferite «poziții» față de Zola. Cu aceeași dragoste, Arșavir.” În sfârșit, o nouă „misivă Arșavir” către același Octav Șuluțiu, la Liceul Andrei Șaguna, Brașov. Arșavir tot la „Vremea”, destinatarul tot profesor, data: 26 febr 1936: „Dragă Octav, De vreo câteva săptămâni îmi propun în fiecare zi să-ți scriu, dar dorința n-a devenit eficientă decât astăzi cum desigur – prin bunăvoința poștei – o constată. Voiam să te întreb dacă ai primit cartea lui Haig (fratele lui mai mic – n.n.) pe care ți-am expediat-o la aceeași adresă cu această carte? Sunt curios pentru că unele cărți, de mine expediate, la alte adrese, n-au parvenit. Totodată te întreb dacă poți să-mi plasezi un «Elogiu al Războiului» (ca mod de salvare creștină) la «Familia!» Știu că mi-ai cerut odată, ce zici? E vorba de un eseu refuzat de «Vremea» care e pacifistă. *E ceva mișto.* (adăugat cu creionul – n.n.). Te sărut, Arșavir. Căp. Preoteșcu 22 Buc.” *Amote!* (adică pe armeneste, vocea mamei armenice: Rușine!)

Ce putea să fie *mișto* într-un *elogiu al*

războiului? Greu de spus. Mai mult decât atât, discipolul lui Nae Ionescu încercând să se scuze – *ca mod de salvare creștină* cădea în propria sa trapă. Mărturisesc că n-am căutat esul cu pricina – de va fi găsit vreun debușeu, dar am fost încântat să citesc alt eseu al lui Arșavir; în revista „Ideea Românească” – esul *Despre originea lui Mihai Eminescu*. Redactorul șef era Pavel Costin Donescu, fiul primarului Capitalei. Peste ani, când regimul comunist îl va băga pe Arșavir la *gherlă*, revista aceasta va fi socotită ca funcționând atunci ca un cuib legionar. Așa să fi fost? Eseul pe care vi-l semnalez probează dacă nu contrariul, oricum altceva. Sau ar trebui să ne întrebăm de ce e luat *la pachet* dreapta românească împreună cu derivatul ei, care a luat-o pe miriște, *mişcarea legionară*?

Arșavir, născut în 1907, nu împlinise încă treizeci de ani, când publica acest eseu din care vrem să reținem aici o mărturisire care îl explică, dar *mă explică*, laolaltă, cred, cu mulți alți *romanabai* care am încălcat consenmul părintesc de a ne ține departe de politica țării: să nesocotim avertismentul matern – *menk odarenk* (adică: noi suntem străini!). Iată ce scria în subsolul eseului publicat în noiembrie 1935, viitorul deținut politic al regimului comunist, Arșavir Aterian: „Nu din spirit de arătoșenie armenescă, nici din nevoia de a fi socotit ceea ce poate nu sunt, am scris acest studiu, ci ca să-mi clarific – pe cât se poate – o problemă. Nu m-am simțit niciodată străin sau desrădăcinat în această țară ci numai fără de rădăcini adânci în acest univers. Eu nu știu de câte compromisuri și trădări sunt capabil, ca să afirm sus și tare și definitiv o situație a mea, o năzuință, o credință. Nu e mai puțin adevărat că ceea ce spun în acest studiu, e ceea ce cred cu adevărat. Asta ca justificare – dacă e nevoie.” Și iată, exprimat cât se poate de exact, în rândurile următoare, nu doar temerea care mi-a însoțit toată viața – ca o umbră vinovată – numele. Și anume că pot fi confundat cu altul, așa cum desena Nae Ionescu concetățenilor nu doar de altă etnie o umbră asemănător de culpabilă: „Profesorul Nae Ionescu susținea acum vreo cinci ani într-o polemică, în ziarul «Cuvântul», făcând o subtilă distincție între români și buni români, că un român care nu simte și nu făptuiește românește, încetează de a lucra activ și efectiv pentru adevărata

istorie românească. Sunt în acest sens români înstrăinați, care tulbură și încurcă Istoria, după cum, cred eu, sunt români, străini de origine sau chiar străini pur și simplu, care se integrează minunat în spiritul adevărat al istoriei românești. Firește că aprecierea și cântărirea românismului oamenilor care împânzesc acest pământ hotărnicit de Tisa, Nistru, Dunăre și Marea Neagră, nu este tocmai ușoară. Orice socoteală va trebui să rămână aproximativă, orice judecată e blestemată să fie relativă, în acest imperiu în care avem posibilitatea să ne îndoim de existența lui Dumnezeu, singurul absolut. Nu putem preveni cataclismele când ele sunt să se producă, nu putem ocoli indefinit moartea cărei îi suntem sortiți. Nu poți ști odată pentru totdeauna din ce colț de suflă va țâșni veninul. Va trebui să pipăi într-una, fără să fii prea sigur de intuițiile tale, de siguranțele tale, de convingerile tale. Presupunând că vezi clar și nu dai greș făptuind, poți fi stropit, în mod neașteptat, de propriul tău păcat. Aveai darul punând mâna pe o creangă, s-o umpli de sevă primăvăratecă, s-o inverzești, și iată că într-o bună zi creanga pe care ai pus mâna s-a uscat, a putrezit. De aceea nu știu până la ce punct dazeterminarea și eliminarea tuturor elementelor străine de neamul românesc este posibilă. Și nu știu nici dacă asemenea probleme își pot găsi o definitivă dezlegare în istorie...”

Superb eseu! Nu doar stilistic, dar, mai ales, sub raportul atitudinii și al demonstrației autorului. Să ne amintim în ce context și cu cine, în fapt, polemiza Arșavir Aterian: cu ideile rasiale în plină ascensiune promovate de către propaganda hitleristă, ca o justificare a Holocaustului aflat în proiect. Și în al doilea rând, unde publica el acest eseu, chiar într-o revistă de dreapta (care, nu peste mult timp, avea să fie stigmatizată ca *extremă*...), iar personalitatea împotriva căreia era îndreptată argumentația nu era alta decât a profesorului Nae Ionescu, a cărui fascinație atrăgea în câmpul său magnetic o întreagă generație de intelectuali. Da, puțini dintre ei s-au putut sustrage influenței sale – vorba unui istoric nonagenar azi – *nebumiei legionare care băntuiau România anilor treizeci*. Chiar subiectul acroșat de Arșavir Aterian, *originea lui Mihai Eminescu*, nu era o alegere întâmplătoare; Eminescu era revendicat de dreapta

naționalistă, ca părintele-fondator al acestei direcții politice. Distincția pe care Arșavir o opera între „români și buni români” se înscria în domeniul meritocrației, al valorilor dovedite prin talent și perseverență și nu al apartenenței etnice trecute în buletinul de populație al timpului: „Nimeni nu-i contestă astăzi românismul lui Mihai Eminescu. Pe vremuri însă, când Eminescu asuda în redacția «Timpului», să-și câștige pâinea, scriind acele lucide articole politice, infierând politica (celor) care guvernau țara, cel mai mare poet al acestui neam era deseori necăjit de afirmațiile pe care le lansau cu răutate adversarii săi de la «Românul». În focul polemicii, Mihai Eminescu căpăta când o origine bulgară, când una armeană, când una evreiască. Iată ce găsim într-un manuscris al poetului: «Tot ce pomenește despre originea mea sunt pure minciuni iscodite de fantezie bolnăvicioasă, precum și trebuie s-o aibă un redactor al *Pseudo-Românului*. Singura invenție pe seama mea, dar având o umbră de probabilitate e că aș fi armean de origine, un lucru care nu m-ar mira deloc, deoarece armenii sunt mai vechi decât *Dragoș al Maramureșului*. Dar chiar această supoziție e gratuită; se bazează pe faptul că sunt originar din Botoșani. Colonia armeană e din secolul al treisprezecelea.»

În sfârșit, dar nu în ultimul rând, Arșavir Aterian, după ce începeuse esul cu o aserțiune categorică – „nu încapă nici o îndoială că Mihai Eminescu a fost român din creștet până-n tălpi, român fără pată, român curat” – el încheia rotund amintind că nu există nici o legătură meritocratică între originea etnică a unor iluștrii contemporani și *românismul* lor: „Întreaga sau parțială sa defuncție străinătate (a lui Eminescu – n.n.) nu-l putea împiedica de la această chemare, după cum pe Nicolae Iorga nu l-a împiedecat să gândească și să facă ce a făcut, numai pentru că în el curge și sânge grecesc, și așa cum pe Henri H. Stahl – ca să luăm un exemplu printre tinerii serioși – îl exaltă mai mult decât orice pasiunea lui pentru realitățile românești, reușind să vadă și să pună în lumină lucruri pe care mulți români de baștină abia le bănuiesc.”

(Fragment din volumul *Numele și umbra*, editura RAO, 2014.)

Filosofie

Dr. Andrei Carpeneanu

Rolul vital al artei în desăvârșirea educației

În esență, educația reprezintă procesul cultural de transmitere a valorilor și experiențelor fundamentale ale trecutului și de permanentă verificare și valorificare a acestora în prezent, constituie transferul unei tradiții vii care a clădit lumea în care trăim și o pregătește pe cea a viitorului. Educația presupune continuitate, dar și înnoire, inovație. Corpul de cunoștințe predat de educatori este interiorizat diferit și formează în mod diferit, aceeași problemă putând naște înțelesuri și răspunsuri felurite. Fiecare minte tânără reprezintă o ecuație cognitivă unică.

De-a lungul epocilor și culturilor umanității, valoarea educațională a artelor a reprezentat un loc comun, un adevăr netăgăduit de nimeni. Artă a constituit un vehicul cultural și educațional excepțional, fiind capabilă de a se adresa în același timp rațiunii, simțirii și imaginației și de a trezi într-o audiență eterogenă reacții de același tip. O sculptură, un tablou, o clădire reprezentativă pot integra și transmite generațiilor viitoare milenii de tradiție, sublimite în simboluri și imagini la care aderă și vibrează întregi comunități.

Cu privire la rolul paideutic al poeziei, Horatius spunea în *Ars poetica* că menirea acesteia este deopotrivă de a „înstrui și încanta”. Poetul-educator avea sarcina de a corecta de timpuriu dicția copilului și de a-i feri auzul de vorbe obscene, modelându-i simțirea cu „precepte prietenoase” și criticând „asprimea, ostilitatea și mânia”. Mai mult, acesta îi încanta pe tineri cu povestiri moralizatoare despre „faptele onorabile” ale eroilor și alina

prin vers și cântec suferința celor bolnavi și neajutorăți.

Expunând teoria despre educație ca realizare de sine, Edmond Holmes (1850–1936) susținea că instinctul artistic face parte dintre cele 6 instincte esențiale cu care omul se naște, acesta putându-se dezvolta până la stadiul de atracție puternică, dar în același timp subtilă pentru frumos și de dorință „fără odihnă” (care va modela conștiința tânărului) de a da expresie acestui sentiment¹.

Michael Oakeshott (1901–1990) definea educația drept inițierea într-un dialog al umanității, care a început în pădurile primordiale și a devenit din ce în ce mai elevat de-a lungul secolelor. „Vocile” care dialoghează sunt acelea ale științelor, activităților practice, istoriei și artelor², iar educația presupune stăpânirea acestui limbaj comun.

Artă poate fixa și transmite generațiilor viitoare etosul unei societăți³, iar rolul său formator are eficacitate și dincolo de perioada copilăriei, la maturitate, „întărind, cultivând și rafinând înțelegerea noastră (din punct de vedere cognitiv, emoțional, perceptiv și moral) despre lumea în care trăim”⁴. Cu toate acestea, odată cu întemeierea esteticii moderne, începând cu secolul al XVIII-lea, s-a considerat că funcțiile educaționale, sociale sau religioase au înstrăinat arta de adevărata sa natură, care ar fi doar promovarea de experiențe estetice valoroase *in sine*: „Dacă până atunci, în mod tradițional, frescele sau

statuile fuseseră plasate în locuri unde aveau semnificație ritualică, socială sau cultică, de aici înainte ele au fost mutate în muzee și galerii, izolate de orice factor perturbator extern, pentru a putea fi doar obiecte ale contemplației estetice. [...] Rezultatul a fost ruperea artei de restul societății. Astăzi ar fi timpul să salvăm arta de ea însăși și să refacem legătura firească dintre artă și celelalte încercări și funcțiuni culturale, între care educația este printre cele mai însemnate”⁵.

Pornind de la unele expresii populare folosite într-un sens neriguros, de tipul: „natura creativă a învățării”, „arta de a educa”, Max Black încearcă să arate până unde poate opera paralela dintre experiența artistică și procesul de învățare⁶. Creația artistică presupune tensiune între artist și materialul său, care, departe de a fi o substanță pasivă, „are o viață proprie”. Artistul „se luptă” cu materialul său, iar acesta îi rezistă și în același timp îi hrănește mai departe proiectele. Așadar, cât este de potrivită comparația dintre travaliul artistic și cel al învățării? Desigur, afirmă Max Black, „nu trebuie să ne așteptăm ca elevul să aducă contribuții originale cunoașterii, însă, nici pentru cel care învață, întocmai ca în cazul artistului, datele științei nu reprezintă un material inert, ci se află în conexiune cu alte date, care, odată chemate de conștiință, dezvoltă relații și modele incomplete și fac necesară examinarea altor elemente ale cunoașterii”⁷. Odată dezvoltate mecanismele psihologice ale învățării, lupta interioară care se duce în conștiința celui care învață, educația nu

mai poate fi concepută ca un spectacol unde elevul este doar un receptor pasiv. Iar atunci când subiectul îl confiscă în întregime și îi hrănește la cote înalte interesul, spune Max Black, gama de emoții degajate de întâlnirea cu fiecare materie „fiind colorată diferit”, putem afirma cu certitudine că atitudinea celui care învață față de subiectele asupra cărora se apleacă este foarte asemănătoare cu aceea a artistului față de materialul său⁸.

În aceeași ordine paideutică și dincolo de ea, experiența artei, experiența frumosului ne ajută să recăștigăm percepția lucidă asupra existenței reale, pierdută din pricina contactului apăsător și alienant cu cotidianul. Prin oglinda artei putem vedea mai clar „adevărata ordonare ale lumii”, așa cum spunea Gadamer, prin mijlocirea frumosului „reușim să ne aducem aminte multă vreme de *adevărata lume*”⁹.

NOTE:

¹ John White, *Wellbeing and Education: Issues of Culture and Authority*, Journal of Philosophy of Education, The Philosophy of Education Society of Great Britain, vol. 41, February 2007, p. 18.

² Idem, p. 23.

³ Noël Carroll, *Aesthetics and the Educative Powers of Art, A Companion to the Philosophy of Education*, Blackwell Publishing Ltd., 2003, p. 366.

⁴ Idem, p. 367.

⁵ Idem, pp. 368 – 383.

⁶ Max Black, *Education as Art and Discipline, Philosophy and Education*, Allyn and Bacon Inc., 1966, p. 40.

⁷ Idem, p. 43.

⁸ Idem, pp. 43–44.

⁹ Hans-Georg Gadamer, *Actualitatea frumosului*, Polirom, București, 2000, p. 78.

„Castelul de la Balcic, un tulburător colț de rai”

văzut de Sorin Mihăilescu

Castelul de la Balcic, îmbrățișat de legendă și răsfațat de scriitori și de artiști celebri, reprezintă, pentru cultura noastră, un capitol distinct, inspirat de frumosul vis de la malul Mării Negre al Reginei Maria.

De-a lungul timpului, atrași de peisajul minunat, au scris în cartea de aur de la Balcic pagini de legendă pictorii Alexandru Satmari, Ion Theodorescu-Sion, Cecilia Cuțescu-Storck, Ștefan Dimitrescu, Lucian Grigorescu, Jean Steriadi, Camil Ressu, Iosif Iser, Nicolae Tonitza, Nicolae Dărăscu, Gheorghe Pătrașcu, scriitorii Ion Minulescu, Camil Petrescu, Ion Pillat, Gala Galaction, Mateiu Caragiale, Mihail Sebastian, Cella Delavrancea și actorii George Vraca, Clody Bertola, Puiu Iancovescu.

Balcicul a adunat această lume bună a artelor românești și datorită primarului interbelic Octavian Moșescu. Director și al publicației culturale „Coasta de Argint”, el a dăruit cu tot sufletul acestor locuri mirifice, fructul dragostei lui, o fetiță purtând chiar numele așezării: **Balcica**.

Crearea Castelului

În anul 1926, la 8 ani după terminarea Primului Război Mondial, Regina Maria Alexandra Victoria de Edinburgh (Regina de România) construiește la Balcic, aproape de faleza Mării Negre, o reședință de vară

cunoscută astăzi sub numele – **Castelul din Balcic** (Cuibul liniștit sau Cuibul Singuratic). „... casă albă, rezistentă, cu linii simple în stil turcesc; casă al cărei etaj superior este mai evidențiat decât etajul inferior, casă cu acoperiș larg și fundații aproape în mare, înconjurată de terase de piatră, care puțin câte puțin devin un paradis de flori.”

Săgeata albastră

De la ferestrele de la etaj se deschid priveliști către poarta de ajur din fier forjat, către aleea spre vila Ghereta Santinelei, către sala de cinema, spre Grădina divină, spre mare, spre terasele cu cruci de piatră. La trei dintre intrări în clădire se află o terasă comună largă, unde crește unul din cei mai bătrâni plop din parc. Acum, în vilă, sunt amenajate o camera cu două paturi și un apartament VIP pentru patru persoane, cu bucătărie separată. În aceeași clădire se află crama „Queen's winery house”. La etajul întâi se află galeria de artă „Săgeata albastră”, unde sunt expuse fotografiile și lucrările de artă.

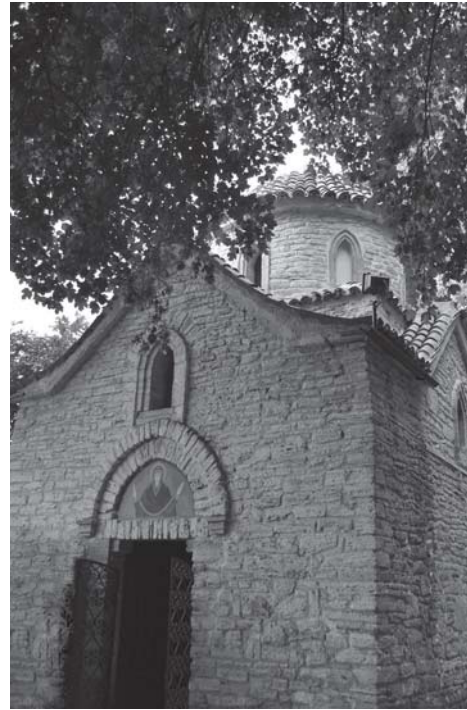

Capela Stella Maris

Tronul sculptat din lemn și iconostasul au fost lucrate în anul 1721. Regina le-a cumpărat din Cipru special pentru capelă. Tronul este frumos sculptat cu o aurire fină. Cele două picioare din față ale tronului sunt sculptate în formă de șerpi, iar mânerul are forme și compoziții simbolice florale și plastice care dau ideea de Rai. În această capelă a fost păstrată un timp inima Reginei, potrivit dorinței sale. Apoi a fost dusă la Castelul Bran și, în prezent, se află la Muzeul Național de Istorie din București.

Aleea cu crini Regali

De la Templul Apei la capela Stella

Maris, cândva aleile de piatră treceau ca într-un marș triumfal peste pământ și îl traseră în blocuri ca la o paradă militară. Aici se afla grădina cu flori albe, fără pereche printre grădinile parcului din Balcic. În rânduri impresionante creșteau crini frumos mirositoare, cu înălțime de circa un metru. Aceasta era floarea preferată a Reginei Maria și îi amintea de **bunica ei**, Regina Victoria.

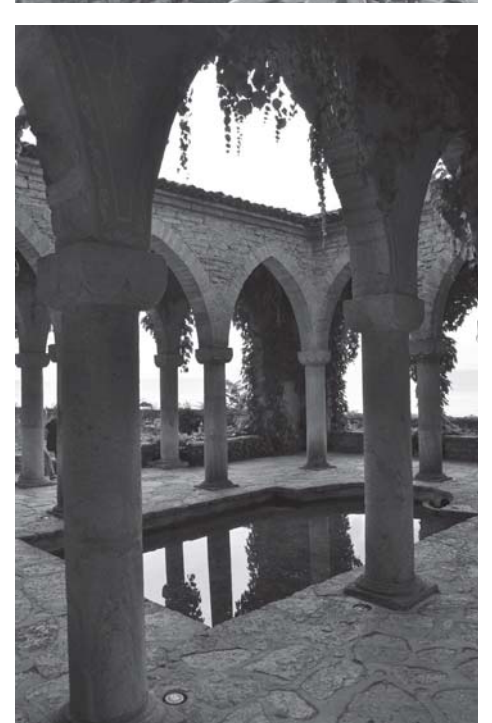
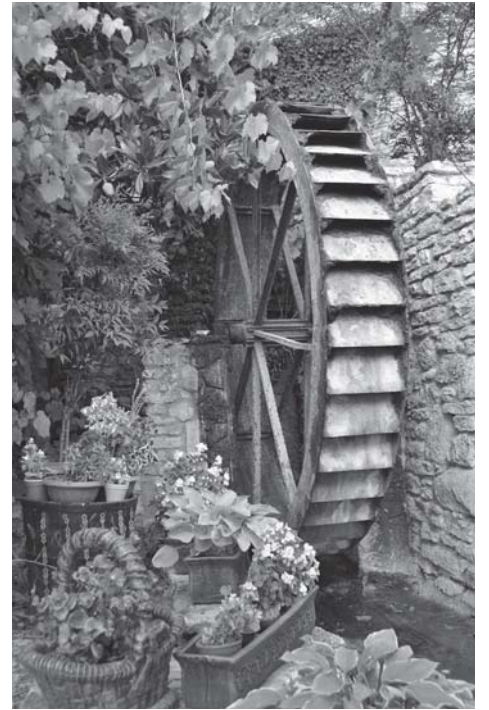
Grădina botanică

Grădina a fost construită și amenajată imediat după terminarea Castelului, de elvețianul Jules Janine. Amenajată pe aproximativ 16 hectare, grădina este dispusă pe un deal abrupt ce coboară în șase terase spre mare, reprezentând una pentru fiecare dintre copiii reginei. Mai mult de 3000 de specii de plante, unele foarte rare, sunt cultivate în grădină. Aceste plante fac parte din 35 de familii florale și 800 de genuri care compun o diversitate incredibilă de soiuri și forme. De asemenea, se pot vedea câteva plante exotice, cum ar fi: copacul de hârtie, ginkgo biloba, metasequoia, crin de nisip, trandafiri și multe alte specii aflate pe cale de dispariție. Una dintre cele mai mari atracții este faimoasa colecție de cactuși de mari dimensiuni, înalți, unii plantați chiar cu 80 de ani în urmă, specii cultivate într-o zonă cu întindere mare și cu deschidere către soare. Colecția de cactuși plantați în aer liber este unică în Europa.

Grădina lui Mircea și cinematograful

În centrul grădinei, printre gingașele tufe de trandafiri, se află statuia dreaptă, așezată pe o coloană de piatră sculptată a unui soldat tânăr. Acesta este Mircea cel Bătrân. Proiecțiile cinematografice de seară erau urmărite, în afară de oaspeți și apropiații reginei și de

întregul personal, împreună cu copiii lor.

Templul apei Nimfeum

Apele limpezi și grăbite se adună și trec prin zidul gros al Templului Apei. Trei șuvoaie de apă se scurg în bazinul adânc de piatră al cișmelei, care se află în acest loc din anul 1863. În antichitate nimfeumul era templul nimfelor divinitatea apelor și a izvoarelor. În acest loc, Regina Maria obișnuia să-și sărbătorească zilele onomastice și de naștere, fiind considerat unul dintre cele mai romantice colțuri ale complexului Regal de la Balcic.

Fotografii de Sorin Mihăilescu

Vasile Vasiescu

Un sat pierdut în câmpie. Cât vezi cu ochii, din toate părțile simți că te sufoci de cuprinderea ei. Șoseaua se prelinge încet, furișându-se pe sub umbra firavă pe care câțiva corcoduși o lasă pe asfaltul lucios. Doi cai bătrâni abia trag după ei un docar negru. Sub roțile lui rămân dăre adânci și umede. În față, trei copii, o cruce și un coș de nuiele. La urmă, după copiii lui nea Haralambie, vin agale și nurorile lui, vreo cinci babe și un muzicant. Din când în când aerul e spintecat de țipătul ascuțit prelins dintr-o pălnie galbenă de alamă, atârnată la gâtul unui omuleț uscat care molfăie pe lângă muștiuc cele câteva cuvinte cu care încearcă să-mi explice totul: „Am împărțit fanfara pe din două: io am venit la nea Haralambie, iar pe Scipio al Tavii lu Cașită l-am trimes să facă față la ai lu Împăratu. Tata a fost contingent cu nea Haralambie, mă știu și cu Marin – fi-su de-al treilea – de la școala primară, ș-apoi nu puteam să nu vin io, pentru că știu c-ai lui Rotaru nu se uită la bani. Aștia și la răscruci aruncă pe jos cu de-ai de o sută. Nu mai pridi-desc ai lu Medelin cu adunatu și iar să laudă Tase Sereleu c-o să vândă toate napolitanele cu miez de cacao de i le-duce noru-sa din Turcia”.

În docar, între flori, cu pălăria de-a dreapta, cu mâinile legate pe burtă, cu picioarele împreunate-ntr-un ochete de sfoară și cu bărbia strânsă și ea cu o bentiță albă de tifon (semn că nu-i bine să ne mai spună ceva), se hodone pentru toți nea Haralambie. În urma mea, pe trotuarul pavat cu dade, o aud pe o babă

subțire și mică: „Las' c-a trăit destul și nici nu mai prea avea îndemn. Copiii și-au ridicat toți cășile ale mari, de muncit nu mai făcea nimic și nu-i mai plăcea nici rechiu. Trăia degeaba. Bine că l-a luat vara. Că la toamnă cine știe ce-o mai

În față, pe deasupra teilor dărămați de flori, se văd turlele bisericii și clopotnița. Din ea, de sus de tot, dangătul de bronz cade pe-o dungă peste satul prăhopit de căldură. Cei doi cai opresc cam în dreptul porților de fier, popii se-ndeamnă cu

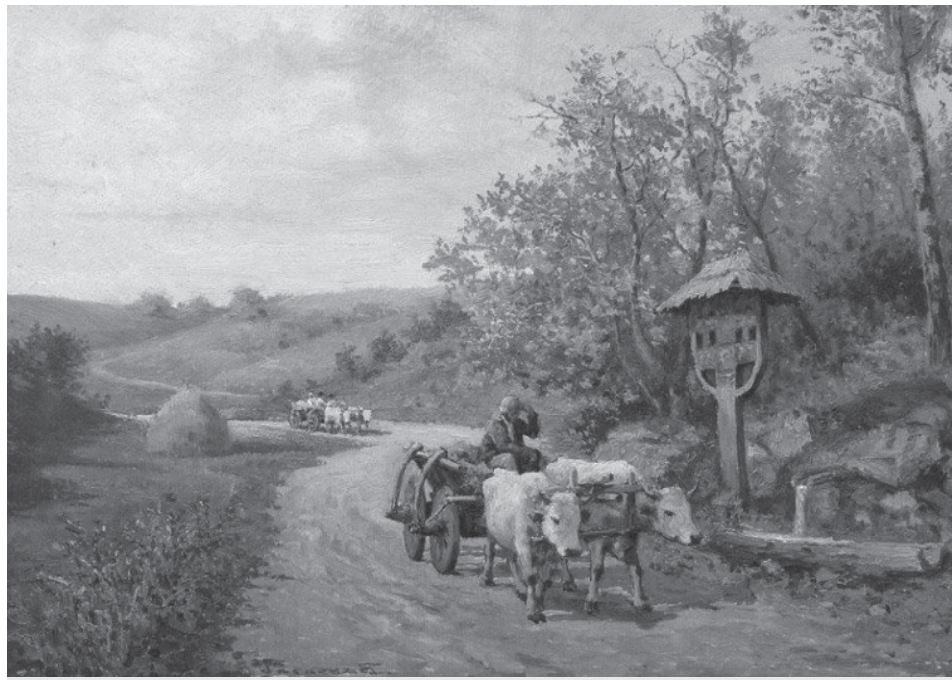
termine pe toți. Aerul abia mai stă atârnat deasupra noastră.

În biserică, nea Haralambie-și face loc printre lumânări și-i așteaptă pe popi să-i dea-nainte cu slujba. Groapa-i gata și finu Gore moșmondește la niște rugi ca și cum ar vrea să lățească pârția. Popii dau semne că-i de-ajuns cu cântatul, nurorile încep toate, ca la un semn, să bocească, Iorgu lu Mutu, Pătru Ioanii lu Ciofu, Costică Scurtu și Ion al Mic al lu Grosu îl iau în spinare pe nea Haralambie și-l duc, cât pot ei de încet, pe pârția lățită de finu Gore, până în dreptul gropii.

Lângă mine o umbră subțire și mică dă să-și vorbească printre sughituri: „Haralambie, Haralambie, te dusăși iar la a ta, că pe mine mă lași iar cu toate pe cap și să nu m-aștepți că io nu mai pridi-d cu viața, că să văd ce-o mai fi, că nu plouă de loc și anu ăsta nu se fac de nici unele...”

Se-apropie de mine și mă întrebă cât poate ea de încet: „Ce s-aude pe la oraș, se-ndreaptă timpurile?” Dau din cap ca și cum aș vrea s-o asigur că va fi bine și o aud iar, mai încet și mai de departe: „Auzi, Haralambie că nu se știe cât mai durează, vezi-ți de-ale tale și să nu m-aștepți, că pe la noi nu se știe, nu e nimica sigur...”

Cimitirul parcă ne-nghițise pe toți. Soarele coborâse cam la un stat de om. Lângă câmpia goală satul părea doborât de căldură. Se făcuse una cu cerul. Îmi rămăsese înfipt în minte bocetul tot mai pierit al bătrânei: „Vezi-ți de-ale tale că pe la noi nu se știe, că nu e nimica sigur...”

De la câmp, Ludovic Bassarab (1868-1933)

fi. Aștia or să trebuiască să aibă numai de grija câinelui. Măcar să-i dea drumul din lanț. La casă m-oi mai uita io. Da-s și io strânsă din toate părțile cu viața. Nu mai fac față că nici io nu mai prea am timp. Ne-am învățat să ne plângem. Aia-i”.

politețuri care să și-o ia înainte, babele cad dărâmate pe băncile din fața cimitirului și nea Haralambie pare-a vrea să strige la careva să-l dea jos din docar. Copiii se-nghesuie și ei după umbră și fac gălăgie. Soarele-i sus și parcă-i mai hotărât să ne

Pătru lu Ghițalani

Am intrat în sat noaptea târziu. Dinspre Voitești urma să se crape de ziuă. Gutuii vicelui păreau sufocați de căldură, Biserica spartă e exact ca în acuarela pe care o am de la dom' Pănoiu, stejarul de la Pungani păzește singur mahalaua de câțiva ani buni (după ce s-a prăpădit ambasadorul nu s-a mai întors nici barza), la Dobrani latră în lanț câinele, iar pe terasa Gomoilor beau bere caldă câțiva adormiți. E o liniște încordată. În cimitir, doar o mână de greieri își mai face datoria. La crucea lui moș Pătru lu Ghițalani încă mai ard lumânările.

Eram copil, moș Pătru era în putere și „ajunseseră” brigadier la cultura mare. Asta și pentru că „intrase” și cu boii și cu caru'. Îi luaseră întâi pământul, apoi plugul, grapa și prașitoarea. Totul. Era o noapte ca asta, stam cu moș Pătru „de pază” în foișorul din Țărățal, în anul când încă n-apu-caseră să ia și viile. Tot așa ca acum, încerca să se crape de ziuă. Dar dinspre Virjen! „Nepoate, la noi, dimineața ne era adusă cu trenu de București. Oprea trenu în gară la Copăcioasa, cheferiștii deșertau câțiva saci pe care scria cu creion chimic «pentru Voitești», trenu pleaca după ce fluiera scurt de trei ori și, deodată, începea să se crape de ziuă.

E verificat ce-ți spun pentru că toată viața m-am sculat după ce pleca trenu din gara Copăcioșii. Și imediat ne-nvelea ziua pe toți”.

Moș Pătru își răsuca între degete o țigară din musteți de porumb. Greierii se auzeau numai în vie la nea Ion Fleci, de parcă i-ar fi venit și lui rândul să contribuie cu ceva. Luna stătea atârnată în scorușul Arzocenilor.

„Or și-am spus că pe Ion al lu Fleci l-am adus în spinare după ce ne-am liberat

din război? Luasăm bătaie la Cotu Donului, nu mai aveam ce face și câți am mai rămas, am plecat acasă. Țăta al lu Fleci avea ceva la un picior și-am plecat amândoi. Pe jos. Tot câmpu Rusiei era numa o zăpadă. Ni se albiseră ochii de-atâta întindere. Ce mai, l-am adus mai mult în spinare, și tot drumu mai mult am vorbit io. Printre picături, pe el l-a mai luat și somnu. Îl simțeam că

d o a r m e
c-o p o m e n e a
în vis pe
Ioana lu
Floroiu.
A fost
bună că
i-a făcut
trei copii.
A v e a
brațe de
m u n c ă .
P ă c a t
c-au venit
ăștia cu
colectivu
ș i - a u
p l e c a t
și-ai lui.
Acu e și
el singur.

Când am ajuns noi acasă, araseră cam toți. Aștia se învățaseră cu căldura și noi încă mai aveam bocancii înghețați.

Ne luase dracu pe front, ieram slabi și ușori, da cu Ion al lu Fleci în spinare nu mi-a fost prea bine în iarna aia. Bine că nici lui nu i-a fost ușor. Una, că pe iel îl ducea un picior, și-al doilea, a cărat în spinare, prin toată Rusia, o ciopată dintr-o bombă. Din fieru ăla ne-a făcut Gheorghe Țiganu la amândoi câte-un plug. Și-acum pe-al

meu mi l-au luatăștia. Al lu Fleci nu l-a dat. L-a ascuns în pământ. Cică oțalu ăla nu ruginește orice-ar fi. Până târziu încoace i se cunoștea semnu din susu curului. Îl bătuse fierul. Și-atâta drum...”

Moș Pătru terminase țigara de mult. Se uita la mine și nu era sigur dacă nu cumva mă luase somnul. Nu dormeam. Tocmai învățasem la geografie despre URSS și nu

Iarnă, ulei pe pânză, Ion Țuculescu, 1940

re u ș e a m
s ă - m i
închipui
cum pu-
tuse moș
Pătru să-l
aducă în
s p i n a r e
pe nea
Ion al lu
Fleci atâta
drum.

Știam pe dinafară toată capitalele republicilor sovietice. Dom' profesor Flitan ne făcuse de le știam

toți ai dintr-a șasea.

– „Moș Pătru, ați trecut și prin capitale?”

– „Ce capitale? Le răseseam pe toate la dus. La întors n-am mai avut de unde bea nici apă. Acu, c-au trecut atâția ani, parcă nici io n-aș crede că l-am adus tot drumu în spinare... He, he, he... Da ce, puteam să-l las pe acolo? Că bomba era în săculeț la el. Din ce-am mai fi făcut plugurile? Ce le-am mai fi dat noi ăstora?”

Mă luase somnul. Auzeam greierii din via lui nea Ion al lu Fleci. Așteptam să aud trenul în gară la Copăcioasa ca să se crape de ziuă.

Moș Pătru nu mai este nici el. Nici viile nu mai sunt. Nici nu se mai crapă de ziuă după cum se-aude trenul în gara Copăcioșii. S-au schimbat toate. Cred că în noaptea aia, de mult, i-am promis că n-am să-l uit. Cum să-l uit? Într-un an, în Bertești, unde le lăsase colectivul „lotu personal”, se iscălise cu briceagul pe toți dovreții de-i avea prin porumbi.

Pe toți scrisese cu litere de tipar: „Pătru lu Ghițalani”. Și pe toamnă, cearta dracului. Se iscălise și pe unul de trecea la el din porumbii Mării Liutii. Mai să-și scoată ochii pentru un dovrete. Parcă dacă-l „marcase”, trebuia să fie musai al lui. S-au împăcat repede.

Am aflat și de ce. Mi-a spus nea Costică Colectoru. Cică-n tinerețe, moș Pătru al lu Ghițalani ar fi prins-o pe doda Măria pe Gherghelău, când ducea mâncare la oameni. Avea lume la cosit la Livadia Verde. Nu i-a văzut nimeni. Era secretul lor. Noroc că și-au adus aminte la timp, că cine știe cum se termina cearta. S-o fi văzut pe doda Măria Liutii urcând pe la Apă Sărată, cu dovretele după ea. Și pe Lina lu Jelcu strigând-o la pârleaz: „Ce-i Mărie, țil-l lăsa până la urmă? Tot te-alesăși cu ceva...”

S-au dus toate. Mi-l închipui pe Moș Pătru lu Ghițalani tânăr, îmbrăcat cu hainele lui de la regiment, împrejmuit de cartușierele ălea din piele atârnat pe burtă, cu arma la picior, stând de cart la Poarta Raiului. E sărbătoare. În calendar e cruce roșie. Noi stăm degeaba...

În cimitir, mai ard câteva lumânări. Sunt la crucea lui moș Pătru. Din gara Copăcioșii pleacă trenul. S-o crăpa de ziuă?

Versuri de Nicolae Croitoru

Și ne trezim zâmbind pe roată

Prin timp pulsam, un strop de eu
Și printre colți de viperi un eram
Curgând din plopi cu mitocei
In fulguiri
De flori de tei

Și mă rupeam în dans fecund

Dintr-o orchestra milenară
În valsul valului de plumb
Curgând din cer
Aceași moară

E moara lumii încă vie
Noi ne-ndoim încet pe toartă
Din plopi murim de poezie
Și ne trezim zâmbind
Pe roată.

§

Și să frunzăresc balauri

Vânturi-m-aș de vântimi,
Fântâni-m-aș de fântâni,
Îmbăta-m-aș de cer sterp,
Să mă-ncerb cu coarne drept.
Și să zac de dor de soare,
De tăcute căprioare,
Și să-mploi de dor de munte
În izvor de căi tăcute.
Agățat în vârf de stâncă,
Să mă-nlac și să mă ducă
Vântul cald pe flori de mal
Și pe tropote de cal.
Printre viespi și între albine,
Să stupească un vrej din mine,
Să mă contopesc cu plauri
Și să frunzăresc balauri.

Cucute-n șerpi și țepi de flori

Din căluț de frunză albă
Cădeau cu patimi dintre nori
Într-un zbârcit de flori de nalbă
Cucute-n șerpi
Și țepi în flori

Era căluțul sângeri
Și fluturi albi pluteau în vânt
Cu nevăstuici din lan de grau
Și cu albastru de pământ.

Sfârșit de timp la o căruță
Cu un căluț curgând în cal
Cărând pripon
De teleguță
În țarcul vremii
De artar.

La câmp, pictură naivă de Dumitru Ștefănescu

Este iarnă!

Emil Proșcan

Oamenii au senzația ciudată de
supraviețuire,
Străzile sunt niște coordonate ce dau
definiția falsă a libertății,
Cocoșii dimineții sunt conexați la
trebuințele noastre,
Se calcă în picioare tot ce a venit din neant,
Cerule ninge semnul întoarcerii peste
liniștea cimitirelor,
Oamenii de zăpadă rămân în plutirea
ninsorii,
Palmele se întind în același ritual,
Căuș din care sorbim laptele dimineții
Străzile sunt cimitire de urme de pași
Peste care liniștea nopții presară povești
Străzile sunt parte din peronul gării în care
speranța înalță zmeec

Oamenii luptă cu viața,
lupta cu viața dacă te strădui poate fi
câștigată...
De ce Doamne trebuie să luptăm cu viața,
adică cu diminețile, cu anotimpurile, cu
ploile, ninsorile?

Pictură naivă de Gheorghe Ciobanu

La un artist

Gl. bg. (r) prof. univ. dr. ing. Nicolae Rotaru

Un vers și-un son frumos te mișcă,
Dar când privești jocul vopselii,
Uiți de metafora cernelii
Și simți că zbori rostind Dimișcă!

Un outsider al picturii,
Art curator și fine artist,
Grafician, acuarelist,
Dimișcă – framătul pădurii.

Meșter complet, cu har celest,
Cu minte și cu mâini de aur,
Dimișcă zis maestrul Laur,
Trece cu brio-al artei test.

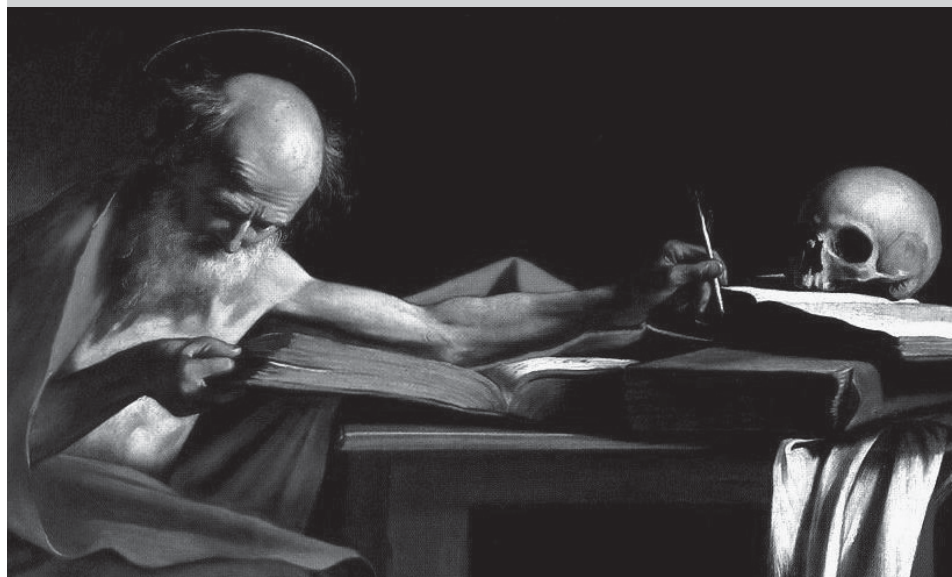
Predestinat să poarte lauri,
Recunoscut, stimat afară
Mai mult decât la noi, în țară,
Dimișcă-i fenomen prin fauri

Cum dovedește-n Neamț, Girovul,
C-un Art-Muzeu re-construit,
Modern, artistic, inedit,
Căci el nu știe ce-i istovul.

Un unicat de artă pură
Vestit, de faimă și valoare,
Clocot de har și de culoare,
Însemn divin pe o prescură.

Nonconformist hulpav de spații,
Stăpân de umbre și lumini,
Dresor de tainici heruvimi,
Reper e unei generații!

Se scurg rapid ca din morișcă,
Evuri de gloriei tutelare,
Și-un cert artist și de valoare,
Le-nnobilează. E Dimișcă!

Sfântul Ieronim scriind, ulei pe pânză, Michelangelo Merisi da Caravaggio, 1606

EDITORI

Arhiepiscopia Râmnicului

Înaltpreasfințitul Părinte
† DR. VARSANUFIE
Arhiepiscopul Râmnicului

Fundația Națională
pentru Civilizație Rurală

Președinte fondator
Dinu SĂRARU

REDACȚIA

Editor-coordonator
Alexandra Săraru

Secretar general de redacție
Gia Tudoran
Elena Văduva

Seniori editori

Acad. Dan Berindei
Acad. Dinu C. Giurescu
Acad. D. R. Popescu
Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnic
Acad. Răzvan Theodorescu
Acad. Ion Aurel Pop
Acad. Marius Porumb
† P.S. Emilian Lovișteanu
Lect. univ. dr. Irina Airinei
Vartan Arachelian
Prof. univ. dr. Jean-Jacques Askenasy
Prof. univ. dr. Ilie Bădescu, membru AOȘR
Dr. Andrei Cărpeneanu
Prof. univ. dr. Grigore Constantinescu
Drd. Mălina Conțu
Prof. univ. dr. Paul Dobrescu
Nicolae Dragoș
Prof. univ. dr. Dana Duma
Prof. univ. dr. Ion Ghinoiu
Mircea Radu Iacoban
Nicolae Iliescu
Andrei Magheru
Dr. Corina Mihăescu
Ștefan Mitroi
Prof. dr. George G. Potra, membru AOȘR
Prof. univ. dr. Valeriu Răpeanu
Prof. univ. dr. Gabriela Rusu-Păsărin
Prof. univ. dr. Ioan Scurtu, membru AOȘR
Tiberiu Stama
C. Stănescu
Vasile Vasiescu
Prof. univ. dr. Dan Zamfirescu,
membru AOȘR

DTP & Web
Vladimir Tudose

Adresa redacției
Str. dr. Mihail Obedenaru, nr. 27
Sector 5, 050532, București
Tel./Fax: 021 411 00 70

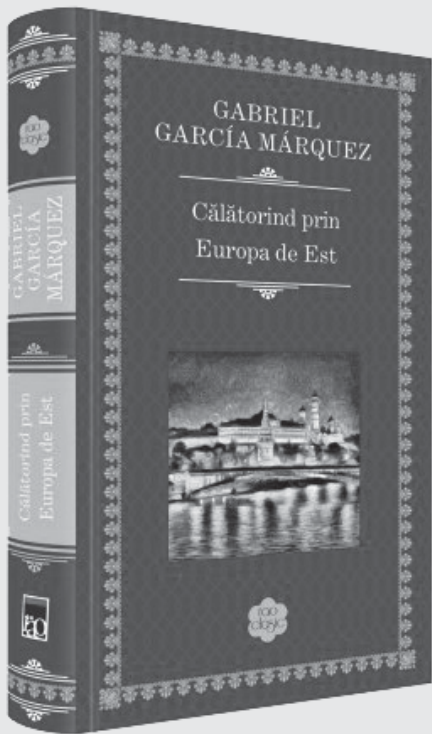
www.revistaclipa.com
clipa@revistaclipa.com

Tipar: INNA Print București
ISSN 2065 – 300X

Semnatarii articolelor sunt direct răspunzători,
conf. art. 205, 206, de exactitatea și corectitudinea
celor relatate în materialele publicate

Călătorind... cu Márquez în Europa de est

Călătorind prin Europa de est
Gabriel García Márquez
Editura RAO, București, 2016

Editura RAO ne-a făcut, în prag de Sărbători, un cadou neașteptat: *Călătorind prin Europa de est*, de Gabriel García Márquez. Este vorba despre un manuscris descoperit după moartea marelui prozator, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură pe 1982.

Volumul reprezintă o colecție de cronici și reportaje literare ce redau lumea de dincolo de Cortina de Fier, spre sfârșitul anilor '50, reflectată prin ochii creatorului *Unui veac de singurătate*. În călătoria sa prin Europa răsăriteană (Cehoslovacia, Germania de Est, Polonia, Ucraina, Ungaria și URSS), scriitorul, corespondent al ziarului „El Espectador”, consemnează, dezvăluie și interpretează adevărurile unei epoci și ale unui sistem politic.

Ineditul manuscris, lansat în premieră în România, la Târgul Gaudeamus 2016, deschide porțile împătimitilor de literatură și istorie către nebănuitele dimensiuni ale spiritului, dar și ale sufletului, celui care ne-a părăsit pentru a se întoarce în Macondo pentru totdeauna.

Clipa

Renașterea perspectivei

Gia Tudoran

Perla, unul dintre tablourile monumentale cu Sfânta Familie semnate de Rafael și găzduite de Muzeul Prado din Madrid, captează atenția unui student curios. Javier Sierra – un simplu student la jurnalism, pasionat de artă și istorie, care strălucește, totuși, prin sete de cunoaștere. În fața *Perlei*, lângă Javier, se află de mai bine de jumătate de oră un domn enigmatic, „care părea desprins de curând dintr-o pânză de Goya”. Doctorul Luis Fovel, maestrul învăluit în mister și lecții încă nerostite, rupe tăcerea dintre cei doi printr-o întrebare pe cât de neașteptată, pe atât de esențială: „Cunoști acea frază care spune că maestrul cel bun apare doar atunci când discipolul este pregătit?”.

Din acel moment, naratorul-personaj pășeste bulversat într-o lume dincolo de tablouri. O lume a profețiilor, a spiritualității, a revelațiilor și a conștiinței, toate ascunse grandios în țesăturile pânzelor. Maestrul îl plimbă printre picturi fundamentale – de la Rafael sau Bosch până la Botticelli sau El Greco, „paznicii cheilor care deschideau Lumea de Dincolo” – și, subtil, îl înzestreaază cu perspectiva necesară pentru a le înțelege pe deplin.

Javier pendulează amețitor între anii Renașterii și prezent, așa cum cititorul *Maestrului de la Prado și picturilor profetice* alunecă permanent între realitate și ficțiune. Dar

ce se întâmplă când discipolul ajunge la dibăcia maestrului, la un pas de cunoașterea absolută? Cititorul, acest martor privilegiat, rămâne traumatizat. Nu va mai putea privi niciodată un tablou la fel.

Maestrul de la Prado și picturile profetice
Javier Sierra
Editura RAO, București, 2015

Recomandările Clipei

Căderea pierdută
Alain Fournier
Editura Orizonturi, București, 2013

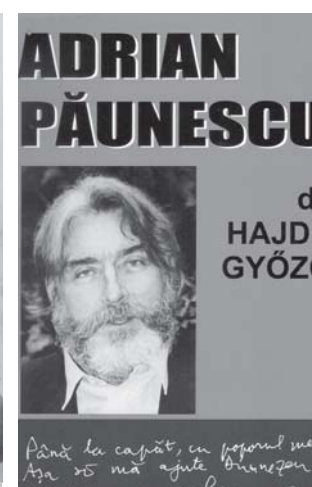
Casa păcatelor
Nicolae Rotaru
București, 2014

Cântece țigănești / Romane ghilele / Gypsy Songs
Barbu Constantinescu; editor culegere – Julieta Rotaru
Editura Muzeului Național al Literaturii Române, București, 2016

Călător prin Europa: epistolar 1925-1930
Giuseppe Tomasi di Lampedusa
Editura Humanitas, București, 2016

Până la capăt, cu peșoni mei / Ajn ro ma ague bronșon!
Adrian Păunescu
Hajdu Győző
Editura Együtt – Împreună, București, 2016

„Martyria”
Revistă de teologie și spiritualitate ortodoxă
Numărul 1, ianuarie-iunie 2016

Confesiunile unei dependente de artă
Peggy Guggenheim
Editura Pandora, București, 2016

Sigur va fi bine
Robert Antonescu
Charleston, 2016

Scrimă în rime și catrene în zigzag
Nicolae Dragoș
Editura Revers, București, 2016

*Din toată inima,
și cu toată inima,
Revista Clipa urează
colaboratorilor și cititorilor
Sărbători fericite
și un călduros
„La Mulți Ani”!*

Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici

Vacanțele bunicilor și părinților (V)

Restaurantul Le Grand Vefour

Restaurantul Le Grand Vefour

Cel mai vestit restaurant parizian din la belle époque a fost, după cele ce se discutau la Stolnici, restaurantul Maxim's de lângă Piața Concorde¹. El a devenit celebru după ce a fost preluat în 1900 de șeful de sală (maitre d'hôtel) Eugène Cornuché, de la fondatorul său Maxime Gaillard (fost ospătar). Restaurantul a fost decorat de mari artiști² și a devenit și rămas un monument pentru stilul art nouveau.

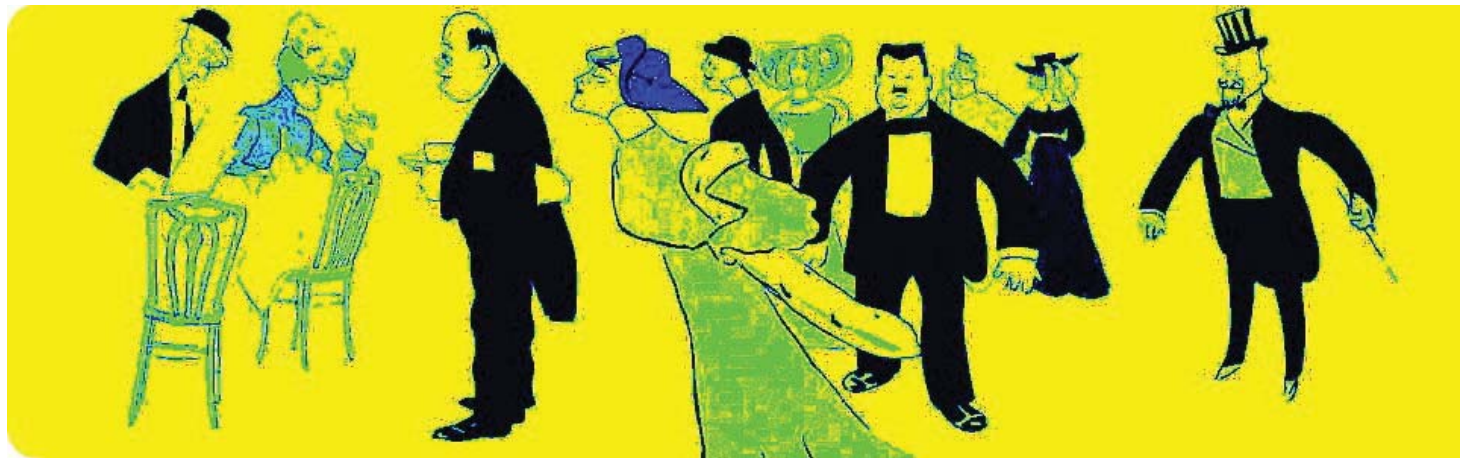
Restaurantul Maxim's

Și în zilele noastre este considerat un muzeu pentru acel Jugendstil care a înflorit în Europa occidentală la cumpăna veacurilor XIX-XX. Atunci era o curiozitate care a contribuit și ea la notorietatea localului. După câte am aflat mai târziu, a fost locul de întâlnire al personalităților mondene și culturale ale vremii ca Édouard VII, Marcel Proust, Feydeau, Jean Bugatti, Armand et Sosthènes de La Rochefoucauld, Sacha Guitry, Tristan Bernard sau Cocteau. Ultimul ne-a lăsat descrieri interesante ale restaurantului și atmosferei care domnea.

Bunicul meu ne spunea că Ed Cornuché avea o idee fixă potrivit căreia în restaurant trebuiau să fie permanent prezente femei frumoase. De aceea, Maxim's devenise locul de întâlnire al marilor demimondene ale Parisului ca Liane de Pougy, La Belle Otero, Cora Pearl sau Émilienne d'Alençon care la acea vreme erau una din marile și scumpele atracții ale Parisului pe care mulți din tinerii boieri români le căutau³. Pe meniul restaurantului erau prezente feluri de mâncare dedicate acestor femei frumoase ca „pommes Lorette, selle d'agneau Belle Otero” etc. Am avut și eu prilejul să iau un prânz aici invitat de Sandu Danielopolu⁴.

La Maxim's (1907)

La Maxim's (desen de epocă)

Un alt restaurant foarte căutat era Le Procope pe care l-am mai amintit. Vechi de pe vremea lui Ludovic al XIV lea a devenit celebru în timpul enciclopediștilor (care se întâlneau uneori aici) și apoi imediat după Revoluția franceză. Și astăzi se păstrează masa de lucru a lui Voltaire și într-o vitrină o pălărie pe care generalul Napoleon Bonaparte a lăsat-o ca să-și plătească un prânz. Robespierre, Danton, Marat, Condorcet, La Harpe, Voltaire și Diderot erau clienți obișnuiți ca și Benjamin Franklin sau Thomas Jefferson. Era restaurantul spectatorilor comediei franceze. Pe ușile toaletelor sunt încă folosiți termenii revoluționari de *cytoien* și *cytoienne*. La sfârșitul secolului XIX era cel mai vestit restaurant din cartierul Saint Germain⁵.

Restaurantul Le Procope

Restaurantul Le Procope

Bunicii mei nu se duceau nici pentru trecutul său prestigios, nici pentru frumusețea decorurilor sale interioare, ci pentru bucatele tradiționale extraordinare pe care le pregăteau și le mai pregătesc și azi ca: Soupe à l'oignon gratinée

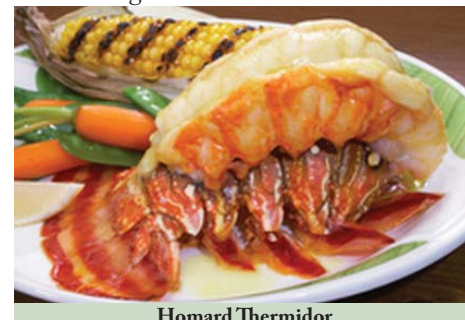
Coq au vin

Rognons à la moutarde violette

„Tradition”, Tête de veau en cocotte, Boeuf des „Révolutionnaires”, Pâté en croûte „Richelieu”, Rognon de veau à la moutarde violette, Coq au vin „Ivre de Juliéas” și altele pe care le-am uitat. Era restaurantul preferat al bunicului meu. Și eu de câte ori merg la Paris nu uit acest restaurant.

Bunicii mele îi plăcea mai mult restaurantul Prunier, care pe vremea ei se afla lângă Place Vendôme⁶ unde azi se

Homard Thermidor

află restaurantul Goumard⁷. Fusese creat de Alfred Prunier și soția sa Catherine în 1875⁸. Se pare că a fost lansat de principesa Elena Dolgoruki iar apoi de Sarah Bernard și de G. Clemenceau. Era un restaurant care servea în special pește și fructe de mare. Acolo se puteau găsi cei mai buni homari preparați după rețeta Thermidor.

Un restaurant prestigios era bufetul gării Lyon („Buffet de la Gare de Lyon”)⁹, unde bunicii mei mergeau când plecau spre Nisa. A rămas până azi un monument de arhitectură și arte decorative în stil Art Nouveau (mai somptuos decât Maxim's),

creat cu prilejul Expoziției Universale din 1900. Sălile sale luxoase sunt impresionante, mai ales că se află într-o gară. Și atunci și acum mâncarea era și este pe măsura decorului.

Tata ne spunea că pe lângă aceste monumente ale gastronomiei franceze la Paris puteai să mai găsești sute de restaurante de calitate. Ne povestea despre niște restaurante muncitorești din cartierul de atunci al halelor unde puteai gusta un bulion minunat, o supă de ceapă excepțională, picioare de porc la grătar, momițe și alte bunătăți. Cheflii se duceau la orele 5 dimineața să guste preparatele simple dar excelente. Nu erau numai muncitori, artiști din boema vremii respective, dar și crema societății pariziene din la belle époque alături de turiști curioși, de snobi și de reali „gourmets”. Firmele acestor localuri erau extrem de pitorești: Le Chien qui fume, Le père Tranquile, Le Beau Noir, Le Pied de Cochon. Nouă nu ne vedea să credem că oameni din păturile superioare ale societății se înghesuiau în astfel de dughene.

NOTE:

¹ Pe rue Royale, nr. 3.

² Louis Marnez, artiștii școlii din Nancy și pictorul Léon Sonnier, care a realizat frescele de pe pereți.

³ Nu trebuie să uităm că Liane de Pougy, la 40 de ani, în 1910, s-a măritat cu tânărul principe Georges Ghika ce avea doar 25 de ani.

⁴ Astăzi restaurantul aparține lui Pierre Cardin.

⁵ 13, rue de l'Ancienne-Comédie, Antin.

⁶ Rue Duphot, nr. 9.

⁷ Actualul restaurant Prunier se află pe Avenue Victor Hugo.

⁸ În 1872 aveau primul lor restaurant pe rue d'Antin.

⁹ Astăzi se numește Restaurant Le Train Bleu.

Le Buffet de la Gare de Lyon (Restaurant Le Train Bleu)

